

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Centrum vedecko-technických informácií SR
Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

Názory žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu a ich pohľad na terorizmus

Bratislava 2019

Výskum bol realizovaný s finančným príspevkom z Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.

ÚVOD

Extrémizmus predstavuje závažnú problematiku, aktuálnu nielen na Slovensku, ale i na celom svete. Koniec 20. storočia a začiatok 21. storočia charakterizuje nárast prejavov intolerancie, diskriminácie, rasizmu, xenofóbie a terorizmu. Extrémisticky motivované trestné činy sa vyznačujú verbálnym, grafickým, ale aj fyzickým násilím voči určitým skupinám osôb. Útočia proti demokratickým princípom, spoločenskému poriadku, zdraviu, majetku alebo verejnému poriadku a presadzujú intoleranciu, či už rasovú, národnostnú alebo náboženskú. Eliminácia týchto problémov nie je možná len prostredníctvom represie, odhaľovania a stíhania páchatel'ov trestných činov, ale dôležitú úlohu v danej oblasti má najmä prevencia, skorá intervencia a vzdelávanie jednotlivých skupín obyvateľstva.¹

Integráciou Slovenska do medzinárodných štruktúr a s otvorením hraníc sa stala naša krajina zraniteľnejšou. Prudký rozvoj globalizácie prináša celému svetu aj mnoho rizík, ktoré sa dotýkajú narušenia bezpečnosti. Aj participácia Slovenska na vojenských aktivitách v zahraničných misiách negatívne ovplyvňuje bezpečnosť, pretože sa môže stať pravdepodobným terčom teroristických útokov. Akýkoľvek prípadný teroristický útok na území Slovenska by sa dotkol najmä civilného obyvateľstva. Okrem toho sa na Slovensku nachádzajú aj strategické objekty, ktorých ohrozenie by spôsobilo krajine veľké ekonomické, politické a psychologické škody, ktoré by mohli viesť až k dezorganizácii štátu.²

Výskum bol zameraný na zistenie prejavov extrémizmu v školskom prostredí a vychádzal z Programového vyhlásenia súčasnej vlády a z pripravovaného Národného akčného plánu boja proti terorizmu na roky 2019-2022.

Cieľom úlohy bolo zistenie názorov, informovanosti a osobných skúseností žiakov základných a stredných škôl s prejavmi extrémizmu a ich pohľad na terorizmus ako závažnú hrozbu súčasnej doby. Úloha nadviazala na riešenie problematiky intolerancie, násilia a extrémizmu u mladých ľudí ktoré boli realizované v rokoch 2010, 2016 a 2018 tak, aby bolo možné porovnať aj otázky zamerané na vnímanie terorizmu.

Výskum sa realizoval metódou dotazníkového zisťovania u žiakov základných a stredných škôl v rámci celého Slovenska. Výberový súbor tvorili žiaci 7., 8. a 9. ročníkov základných škôl a žiaci 1., 2. a 3. ročníkov všetkých typov stredných škôl z celej Slovenskej republiky. Terénny zber údajov zabezpečovala profesionálna agentúra, určená na základe výsledkov výberového konania. Výberový súbor splňal kritériá reprezentatívnosti vzhľadom na základný súbor žiakov základných a stredných škôl vo veku od 12 do 18 rokov. Bol utvorený voľným kvótoým výberom so znáhodnením osoby v poslednom kroku a so stratifikáciou na celom území Slovenskej republiky.

Dotazník bol rozdelený na šesť základných okruhov:

- Rodinné prostredie a vzťahy žiakov základných a stredných škôl k rovesníkom
- Prejavy extrémizmu vyskytujúce sa v školskom prostredí
- Informovanosť žiakov základných a stredných škôl o extrémizme
- Dôvody príťažlivosti extrémistických hnutí pre deti a mládež
- Názory a postoje žiakov základných a stredných škôl k skupinám ľudí odlišujúcich sa od ostatných
- Pohľad žiakov základných a stredných škôl na terorizmus ako závažnú hrozbu súčasnej doby

¹ Chmelík, J.: Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Preha : Linde, 2001. ISBN 82-7201-265-7, s. 58

² Kavický, V.-Jangl, Š.-Gašpierik, L.: Terorizmus ako hrozba doby. Bratislava : Citadella, 2015. ISBN 978-80-89628-84-1, s. 16-17

Výsledky boli interpretované v jednotlivých podsúboroch podľa stanovených demografických znakov (pohlavie, vek, ročník, typ školy, vzdelanie rodičov, veľkosť bydliska a kraj) a boli spracované prostredníctvom štatistického programu SPSS.

Interpretované boli najmä zistenia, u ktorých sa potvrdil štatisticky významný vzťah na hladine významnosti $p < 0,05$. Pri komparácií dát za roky 2010, 2016 a 2018 boli sledované rozdiely.

1. Charakteristika výskumného súboru

Súbor respondentov – žiakov základných a stredných škôl tvorilo spolu 2 787 osôb. Dotazníky vyplnili častejšie dievčatá (1 437-51,6%) než chlapci (1 350 - 48,4%).

Výskum bol realizovaný v 7., 8. a v 9. ročníkoch základných škôl a v 1., 2. a v 3. ročníkoch stredných škôl. Respondenti mali najčastejšie 17 (491-17,6%), 15 (479-17,2%) a 18 rokov (474-17,0%). V nižšom počte vyplnili dotazníky aj opýtaní vo veku 16 (452-16,2%), 14 (447-16,1%) a 13 rokov (393-14,1%). Len 51 (1,8%) oslovených žiakov malo 12 rokov.

V súbore žiakov základných škôl vyplnilo dotazníky 1 325 (47,5%) respondentov a v podsúbore stredoškolákov sa do výskumu zapojilo 1 462 (52,5%) osôb. V skupine žiakov stredných škôl mali výraznú prevahu žiaci stredných odborných škôl (1 114-76,2%) než gymnazisti (348-23,8%).

Výskumu realizovaného v **základných školách** sa najčastejšie zúčastnili deviataci (469-35,4%). V mierne nižšom počte vyplnili dotazníky siedmáci (416-31,4%) a ôsmaci (440-23,2%). V **stredných školách** sa do výskumu zapojili najmä druháci (574-39,3%) a tretiaci (542-37,0%), pričom prváci (346-23,7%) predstavovali necelú štvrtinu tohto výberového súboru.

Necelá tretina opýtaných žila v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (757-27,2%) a nižší počet respondentov pochádzal z najmenších obcí (menej než 2 000: 700-25,1%) a z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (689-24,7%). Omnoho menej žiakov malo trvalé bydlisko v najväčších mestách (viac ako 100 000: 341-12,2%) a približne každý desiaty opýtaný pochádzal z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (300-10,8%).

Najvyšší počet žiakov žil v Prešovskom kraji (459-16,5%). Nižší počet respondentov pochádzal z Bratislavského (391-14,0%), Trnavského (386-13,9%), Žilinského (366-13,1%), Trenčianskeho (325-11,7%), Nitrianskeho (324-11,6%) a z Banskobystrického kraja (310-11,1%). V najnižšom počte sa do výskumu zapojili opýtaní žijúci v Košickom kraji (226-8,1%).

2. Rodinné prostredie a vzťahy respondentov k rovesníkom

Charakteristika rodinného prostredia

*Rodina je považovaná za najdôležitejšiu sociálnu skupinu v ktorej človek žije. V tomto prostredí dochádza k saturovaniu jeho fyzických, psychických a sociálnych potrieb. Rodina poskytuje svojim členom zázemie potrebné k spoločenskej seberealizácii. Formuje jedinca v priebehu jeho vývoja, je významným nositeľom jeho budúcich spoločenských rolí a identity. Každá rodina má vytvorený svoj špecifický systém a ich preferencie, čo výrazne ovplyvňuje správanie jej členov v interakcii so spoločenským okolím.*³ Výsledky výskumu ukázali, že v úplnej rodine žilo 73,4% opýtaných. Len 13,1% respondentov pochádzalo z neúplnej rodiny a 12,2% oslovených žiakov základných a stredných škôl vychovával nevlastný otec alebo matka.

³ Fischer, S.-Škoda, J.: Sociální patologie. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3, s. 140

Približne 38 (1,3%) respondentov vyrastalo v pestúnskej rodine, u starších súrodencov alebo u starých rodičov.

Až tri štvrtiny (75,6%) chlapcov a 71,3% dievčat žilo v úplných rodinách. Dievčatá (14,9%, chlapci: 11,8%) mali vo vyššom počte nevlastného otca alebo matku a približne rovnaký počet opýtaných pochádzal z neúplnej rodiny (chlapci: 11,8%, dievčatá: 12,6%) alebo žil v náhradnej rodine (chlapci: 1,5%, dievčatá: 1,2%).

S obidvomi vlastnými rodičmi žili najčastejšie respondenti vo veku 13 rokov. Nevlastný otec alebo matka vychovávali najmä opýtaných vo veku 14, 16 a 15 rokov. Najstarší respondenti vyrastali vo vyššej miere než ostatní v doplnených rodinách alebo v náhradnej rodinnej starostlivosti. Z uvedených údajov je zrejmé, že v úplných rodinách žili najmä opýtaní vo veku 13 a 17 rokov. U najstarších žiakov bol zistený pomerne vysoký počet osôb z doplnených a z neúplných rodín a zároveň v tejto skupine žilo najmenej respondentov v úplných rodinách.

Tabuľka 1

Rodina	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
úplná	72,3	78,9	74,2	73,6	71,5	75,6	67,7
doplnená	10,6	10,2	13,5	13,8	13,5	9,8	12,2
neúplná	14,9	9,9	11,7	11,9	13,5	14,1	16,7
iné	2,2	1,0	0,6	0,7	1,5	0,5	3,4

V úplných rodinách vyrastali najmä najmladší respondenti. Nevlastný otec alebo matka vychovávali najčastejšie ôsmakov, deviatakov a prvákov. Žiaci tretích ročníkov stredných škôl žili najčastejšie len s jedným rodičom alebo vyrastali v náhradnej rodine. Prezentované zistenia ukázali, že najlepšie podmienky pre svoj psychický a fyzický vývoj mali žiaci 7. ročníkov základných škôl, pričom najmenej opýtaných z úplných rodín a pomerne vysoký počet respondentov z doplnených a z neúplných rodín bol zistený u tretiakov.

Tabuľka 2

Rodina	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
úplná	68,7	75,9	68,5	79,4	73,8	73,7
doplnená	13,9	11,7	11,3	10,3	13,0	13,5
neúplná	15,7	11,9	17,5	9,4	12,3	11,8
iné	1,7	0,5	2,8	1,0	0,9	1,1

V skupine žiakov stredných škôl žili v úplných rodinách výrazne častejšie gymnazisti (80,7%, SOŠ: 68,5%). Žiaci stredných odborných škôl pochádzali vo vyššom počte z neúplných (SOŠ: 14,0%, G: 5,7%) a z doplnených rodín (SOŠ: 15,5%, G: 12,9%), prípadne ich vychovávali starší súrodenci, starí rodičia alebo pestúni (SOŠ: 2,0%, G: 0,7%). Prezentované zistenia potvrdili, že gymnazisti mali vytvorené lepšie rodinné zázemie než žiaci stredných odborných škôl.

S obidvomi vlastnými rodičmi žili najčastejšie opýtaní s trvalým bydliskom v najmenších obciach. Nevlastný otec alebo matka vychovával najmä respondentov pochádzajúcich z aglomeračných jednotiek s počtom obyvateľov od 10 000 do 100 000. V neúplných rodinách žili najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z najväčších miest. Najvyšší počet opýtaných, žijúcich v náhradných rodinách, bol zaznamenaný v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000. Z uvedených zistení vyplynulo, že opýtaní pochádzajúci z najmenších obcí žili najčastejšie v úplných rodinách a v najnižšom počte pochádzali z neúplných alebo z doplnených rodín. Respondenti s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 000 do 50 000 pochádzali v najnižšej miere z úplných rodín a vo vyššom počte než ostatní žili v neúplných alebo v doplnených rodinách.

Tabuľka 3

Rodina	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
úplná	77,3	75,1	70,8	70,2	70,3
doplnená	10,2	11,5	13,5	14,0	12,9
neúplná	11,5	11,5	14,6	14,7	15,0
iné	1,0	1,9	1,1	1,1	1,8

V úplných rodinách žilo asi 80,0% žiakov z Prešovského kraja, pričom v Bratislavskom a v Trnavskom kraji rovnako odpovedalo približne 69,0% opýtaných. V Trnavskom kraji býval najvyšší počet respondentov z doplnených rodín. Nevlastného otca alebo matku mali najmä žiaci v Bratislavskom a v Trenčianskom kraji. V náhradnej rodine a u príbuzných žili v najvyššej miere opýtaní zo Žilinského kraja. Prezentované zistenia potvrdili, že najvyšší počet respondentov z úplných rodín a najmenej opýtaných z doplnených a z neúplných rodín bol zistený v Prešovskom kraji, pričom najhoršia situácia bola evidovaná v skupine žiakov pochádzajúcich z Trnavského a z Bratislavského kraja.

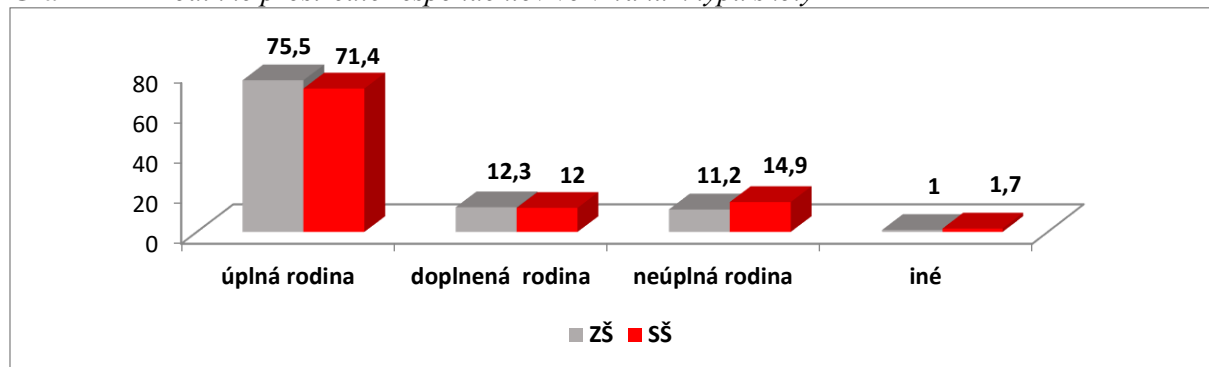
Tabuľka 4

Rodina	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
úplná	69,3	69,5	70,2	71,0	76,0	73,2	80,4	76,3
doplnená	13,8	15,9	12,9	14,8	10,4	11,9	8,1	9,8
neúplná	15,3	13,0	15,7	13,0	10,7	14,2	10,9	12,9
iné	1,6	1,6	1,2	1,2	2,9	0,7	0,6	1,0

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že žiaci základných škôl žili častejšie v úplných rodinách. Nevlastného otca alebo matku mal približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl. Stredoškôláci vyrastali vo vyššom počte v doplnených alebo v náhradných rodinách.

Graf 1 Rodinné prostredie respondentov vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2010, 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že v roku 2019 mierne klesol počet opýtaných, ktorí žili v úplných rodinách. Oproti zisteniam z roku 2010 sa znížil aj počet oslovených žiakov, ktorých vychovával iba otec alebo matka, prípadne vyrastali v náhradných rodinách. Za sledované obdobie však výrazne stúpol počet respondentov pochádzajúcich z doplnených rodín. Zistené údaje poukazujú na súčasný negatívny trend v rodinách, ktorý je charakterizovaný vyšším rozpadom rodín než kedysi. Táto skutočnosť spôsobuje zvyšovanie počtu detí, ktoré vyrastajú v neúplných alebo v doplnených rodinách, čo v niektorých prípadoch môže negatívne ovplyvňovať ich psychický vývoj.

Tabuľka 5

Rodina	2010	2016	2017	2018	2019
úplná	74,8	75,5	73,0	72,8	73,4
doplnená	5,9	7,1	11,7	10,8	12,2
neúplná	16,2	16,5	12,7	14,6	13,1
iné	3,1	0,9	2,6	1,8	1,3

Kamaráti, ktorí patria k extrémistom

V dôsledku nerovnomerného spoločensko-ekonomického vývoja dochádza v našej spoločnosti k nárastu negatívnych javov. Prekonávanie osobných kríz, dysfunkcia rodiny a neschopnosť adaptovať sa na nové prostredie spôsobuje, že sa niektorí mladí ľudia nedokážu vhodným spôsobom zaradiť do spoločnosti. Sociálna neistota a pocit neúspešnosti ich často vedie k vytváraniu a zapájaniu sa do rôznych extrémistických hnutí, pretože v zmene spoločnosti vidia východisko zo svojej situácie.⁴ Na otázku, či majú respondenti kamarátov, ktorí patria k extrémistom, odpovedala kladne tretina (30,1%) žiakov základných a stredných škôl. Približne 69,9% opýtaných nemalo priateľov, ktorí by sa svojimi názormi a postojmi zaradili k členom extrémistických skupín. Domnievame sa, že najúčinnějšíou oblasťou pri minimalizovaní výskytu rizikového správania, medzi ktoré patrí aj extrémizmus, je účinná a efektívna prevencia, realizovaná predovšetkým v školskom prostredí. Je potrebné zamerať sa v danej oblasti na rozvoj osobnosti jednotlivcov, upevnenie hodnôt a postoja k životu, rozvíjať ich komunikačné zručnosti, naučiť ich budovať zdravé medziľudské vzťahy a rozvinúť kritické myslenie, čo pomôže vytvárať ich odolnosť voči extrémizmu a jeho prejavom.

Názor, že kamaráti patria k extrémistom, uvádzali častejšie chlapci (31,9%) než dievčatá (28,4%), ktoré vo vyššom počte odpovedali na túto otázku záporne (dievčatá: 71,6%, chlapci: 68,1%).

Priateľov, ktorí si osvojili extrémistické názory mali najčastejšie respondenti vo veku 17 a 18 rokov. S takýmito osobami neudržiavali priateľské kontakty najmä trinásťroční žiaci.

Tabuľka 6

Kamaráti patria k extrémistom	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
áno	31,9	21,4	26,2	25,3	31,8	35,1	38,7
nie	68,1	78,6	73,8	74,7	68,2	64,9	61,3

S rovesníkmi, ktorí majú extrémistické názory sa kamarátili najmä najstarší respondenti. Na základe zistených údajov je možné konštatovanie, že zároveň so stúpajúcim vekom žiakov základných a stredných škôl sa zvyšoval aj počet opýtaných, ktorí udržiavali priateľské kontakty s osobami, ktoré patria k extrémistom. Takýchto kamarátov nemali viac než tri štvrtiny najmladších respondentov, pričom v skupine najstarších opýtaných sa s extrémistami nepriatelilo len 61,0% oslovených žiakov.

Tabuľka 7

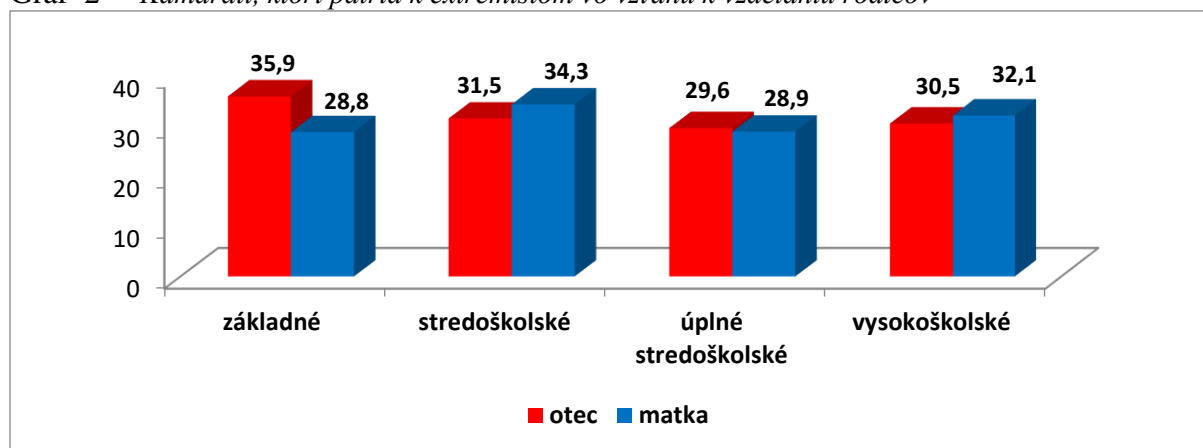
Kamaráti patria k extrémistom	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
áno	36,6	29,5	39,0	23,1	26,1	25,8
nie	63,4	70,5	61,0	76,9	73,9	74,2

⁴ Hlaváčová, S.: Skúsenosti z dobrej praxe s dysfunkčnými rodinami bez domova s využitím modelu stretnutia rodinného kruhu. In: Človek na periférii spoločnosti. Ružomberok : Verbum, 2016. ISBN 978-80-89232-56-7, s. 113

Zaujímavé je zistenie, že priateľské vzťahy s členmi extrémistických skupín udržiavali vo vyššej miere gymnazisti (38,5%) než žiaci stredných odborných škôl (33,6%). S týmito osobami sa nekomarátilo 61,5% gymnazistov a 66,4% žiakov stredných odborných škôl.

S extrémistami sa priatelili najmä žiaci základných a stredných škôl, ktorých otcovia mali základné vzdelanie a matky absolvovali strednú školu bez maturity. Tieto kontakty neudržiavali najmä respondenti, ktorí mali obidvoch rodičov s úplným stredoškolským vzdelaním. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že výška dosiahnutého vzdelania pozitívne ovplyvňuje vzťahy detí k rovesníkom. Predpokladáme, že rodičia s vyšším vzdelaním sa viac venujú svojim deťom a zaujímajú sa aj o ich kamarátov, čím môžu zamedziť vytvoreniu priateľských vzťahov s rovesníkmi, ktorí majú osvojené extrémistické názory.

Graf 2 Kamaráti, ktorí patria k extrémistom vo vzťahu k vzdelaniu rodičov

Poznámka: V grafe sú znázornené iba kladné odpovede respondentov.

Priateľské vzťahy s príslušníkmi extrémistického hnutia si vytvorili najmä respondenti žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Negatívnu odpoveď uviedlo viac než 70,0% opýtaných pochádzajúcich z najmenších obcí, z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a z veľkomiest. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že kamarátske vzťahy s extrémistami si vytvorili najmä mladí obyvatelia väčších obcí a miest, pričom najmenej týchto kontaktov mali žiaci základných a stredných škôl žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000.

Tabuľka 8

Kamaráti patria k extrémistom	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
áno	29,9	31,9	27,7	31,4	28,5
nie	70,1	68,1	72,3	68,6	71,5

Názor, že niektorí kamaráti patria k členom extrémistických skupín, prezentovali najčastejšie opýtaní z Banskobystrického kraja, pričom v Nitrianskom kraji rovnako odpovedala asi štvrtina respondentov. Zápornú odpoveď uviedli najčastejšie žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Nitrianskeho a z Košického kraja. Prezentované údaje potvrdili, že s členmi extrémistických skupín sa priatelili najmä opýtaní s trvalým bydliskom v Banskobystrickom kraji, pričom najlepšia situácia bola zaregistrovaná u respondentov s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji.

Tabuľka 9

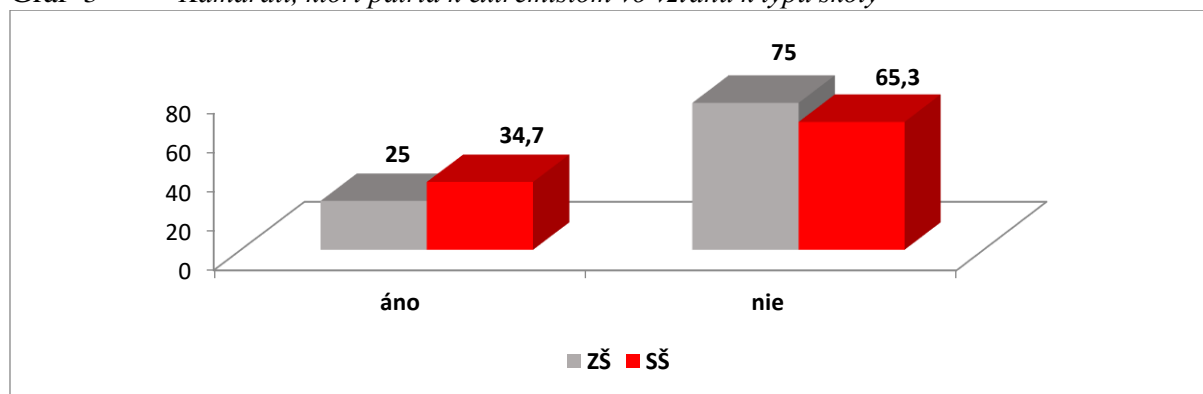
Kamaráti patria k extrémistom	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	31,5	32,6	29,8	25,4	28,7	36,1	28,9	27,4
nie	68,5	67,4	70,2	74,6	71,3	63,9	71,1	72,6

S extrémistami sa kamarátili najmä respondenti žijúci v neúplných rodinách (38,4%, úplné rodiny: 27,6%, doplnené rodiny: 35,4%), zatiaľ tieto kontakty v najnižšej miere udržiavali opýtaní pochádzajúci z úplných rodín (72,4%, doplnené rodiny: 64,6%, neúplné rodiny: 61,6%).

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Zistené údaje ukázali, že s extrémistami sa výrazne častejšie priatelili stredoškóľáci než žiaci základných škôl. Na otázku odpovedali záporne tri štvrtiny žiakov základných škôl a iba 65,3% stredoškóľákov.

Graf 3 Kamaráti, ktorí patria k extrémistom vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 len mierne stúpol počet respondentov, ktorí sa s extrémistami kamarátili a klesol počet opýtaných, ktorí priateľov s týmito nebezpečnými názormi nemali. Z prezentovaných dát je zrejmé, že najlepšia situácia bola zistená v roku 2018.

Tabuľka 10

Kamaráti patria k extrémistom	2016	2017	2018	2019
áno	28,5	31,8	24,4	30,1
nie	71,5	68,2	75,7	69,9

3. Prejavy extrémizmu vyskytujúce sa v školskom prostredí

Prejavy extrémizmu zaznamenané u spolužiakov

Prejavy extrémizmu sú čoraz častejším spoločenským fenoménom, pričom narušajú najmä hodnoty ľudských práv a slobôd. Patrí sem xenofóbia, rasizmus, intolerancia, antisemitizmus, náboženský fanatizmus a nacionalizmus, pričom každý z nich má svoje špecifiká. Jedným zo základných prejavov sympatií k extrémizmu a najfrekvencovanejšou formou vyjadrenia príslušnosti k extrémistickej skupine je symbolika. Používanie rôznych symbolov, hesiel, pozdravov, kódov, skratiek a špecifických značiek oblačenia je najrozšírenejším spôsobom, ktorým členovia a sympatizanti extrémistických skupín verejne vyjadrujú svoje presvedčenie.⁵ Pri vyhodnotení tejto otázky bola využitá technika zisťovania váženého aritmetického priemeru - strednej hodnoty - mean a podľa tejto hodnoty (od najnižšej po najvyššiu) bola zostavená tabuľka č. 11. Respondentom bola ponúknutá škála 9 najčastejších prejavov extrémizmu (negatívne výroky o rase, národe, etnických skupinách..., prejavy nenávisťi voči niektorým

⁵ Kol. autorov.: Symbolika využívaná extrémistickými a radikálnymi skupinami. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR, 2016. Publikácia vydaná v rámci programu Európskej komisie "Predchádzanie a boj proti trestnej činnosti" in: www.minv.sk

skupinám osôb (Rómovia, Židia, homosexuáli...), agresívne správanie s extrémistickým charakterom, nosenie oblečenia a symbolov propagujúcich extrémizmus, zviditeľňovanie extrémizmu prostredníctvom tlačovín (letáky, časopisy, CD, internetové stránky...), propagácia rôznych extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...), účasť na aktivitách, ktoré organizovali extrémisti a nosenie rôznych nebezpečných vecí (nože, pálky, boxery....). Z výsledkov výskumu vyplynulo, že respondenti sa v škole stretli najmä s negatívnymi vyjadreniami o rase, národe, s prejavmi nenávisťi voči niektorým skupinám osôb a s agresívnym správaním svojich rovesníkov, ktoré malo extrémistický charakter. Nižší počet opýtaných videl u spolužiakov rôzne nebezpečné veci, symboly a extrémistické znaky, oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus, prípadne sa stretol s propagovaním extrémistických aktivít. Opýtaní v najnižšej miere potvrdili, že rovesníci v ich triede sa osobne zúčastnili na podujatiach, ktoré extrémisti organizovali alebo propagovali tlačoviny, ktoré tieto skupiny vydávali.

Tabuľka 11

Prejavy extrémizmu zaznamenané v triede	Áno	Nie	Nevie	Mean
negatívne vyjadrenia o rase, národe, etnických skupinách...	70,0	17,9	12,1	1,42
prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám (Rómovia, Židia...)	64,2	22,2	13,6	1,49
agresívne správanie s extrémistickým charakterom	60,6	26,1	13,3	1,53
oblečenie propagujúce extrémizmus (trička, topánky)	26,6	47,9	25,5	2,00
propagácia extrémistických tlačovín (letáky, časopisy...)	14,9	55,2	29,9	2,15
propagácia extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...)	17,0	54,7	28,3	2,10
nosenie nebezpečných vecí (nože, pálky, boxery...)	32,1	42,2	25,7	1,94
účasť na extrémistických aktivitách (zrazy, koncerty...)	15,1	58,9	26,1	2,11
symboly propagujúce rasizmus (nápisy, tetovanie...)	26,0	49,1	14,9	1,99

Obidve skupiny opýtaných, avšak vo vyššej miere dievčatá, najčastejšie uvádzali, že spolužiaci sa negatívne vyjadrovali o rase, národe a etnických skupinách. Dievčatá zažili u rovesníkov najmä prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb, agresívne správanie s extrémistickým charakterom a videli symboly propagujúce rasizmus. Chlapci častejšie uvádzali, že spolužiaci nosili extrémistické oblečenie a mali pri sebe rôzne nebezpečné veci. Obidve skupiny opýtaných sa v približne rovnakej miere stretli v triednom kolektíve nielen s propagovaním extrémistických tlačovín a aktivít, ale i s účasťou spolužiakov na týchto podujatiach.

Tabuľka 12

Prejavy extrémizmu zaznamenané v triede	chlapci	dievčatá
negatívne vyjadrenia o rase, národe, etnických skupinách...	62,9	76,7
prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám (Rómovia, Židia...)	56,3	71,7
agresívne správanie s extrémistickým charakterom	56,1	64,6
oblečenie propagujúce extrémizmus (trička, topánky)	27,9	25,3
propagácia extrémistických tlačovín (letáky, časopisy)	15,3	14,5
propagácia extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...)	16,8	17,3
nosenie nebezpečných vecí (nože, pálky, boxery...)	35,0	29,4
účasť na extrémistických aktivitách (zrazy, koncerty...)	15,1	15,0
symboly propagujúce rasizmus (nápisy, tetovanie...)	24,9	27,0

Poznámka: Tabuľka je zostavená z kladných odpovedí respondentov uvádzaných v %..

Najmladší respondenti sa v triede najčastejšie stretli s agresívnym správaním s extrémistickým podtónom, zatiaľ čo ostatní opýtaní uvádzali, že spolužiaci sa negatívne vyjadrovali o rase, národe a etnických skupinách. Prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb zaznamenali v triednom kolektíve najmä sedemnásťroční žiaci. Najstarší opýtaní sa vo vyššej miere než ostatní stretli s propagovaním aktivít a tlačovín, ktoré tieto skupiny vydávali, s účasťou spolužiakov na extrémistických podujatiach, s nosením nebezpečných vecí, s extrémistickým

oblečením a so symbolmi propagujúcimi tento nebezpečný jav. Zistené údaje potvrdili, že s prejavmi extrémizmu sa u svojich spolužiakov najčastejšie stretli najstarší respondenti, pričom najlepšia situácia bola evidovaná v skupine žiakov vo veku 12, 13 a 15 rokov.

Tabuľka 13

Prejavy extrémizmu zaznamenané v triede	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
negatívne vyjadrenia o rase, národe...	56,5	63,0	62,3	69,5	77,7	76,0	71,8
prejavy nenávisti voči niektorým skupinám	57,8	60,7	59,4	61,3	68,4	69,5	65,6
agresívne správanie s extrém. charakterom	59,6	62,8	55,0	58,2	65,6	58,0	64,3
oblečenie propagujúce extrémizmus	14,9	25,6	22,5	23,9	26,8	25,7	35,4
propagácia extrémistických tlačovín	10,6	12,7	12,6	8,4	15,1	18,0	22,5
propagácia extrémistických aktivít	6,5	11,2	14,4	13,2	18,4	19,1	25,9
nosenie nebezpečných vecí	29,8	29,2	27,1	24,2	36,7	32,0	42,9
účasť na extrémistických aktivitách	17,0	9,4	12,8	10,3	14,7	16,1	26,0
symboly propagujúce rasizmus	34,0	18,1	19,9	18,4	30,5	29,1	37,6

Poznámka: Tabuľka je zostavená z kladných odpovedí respondentov uvádzaných v %.

Obidve skupiny opýtaných, avšak skôr gymnazisti uvádzali, že spolužiaci sa negatívne vyjadrovali o rase, národe a etnických skupinách. Žiaci stredných odborných škôl zaznamenali najmä propagovanie aktivít a tlačovín, ktoré tieto skupiny vydávali a organizovali, ako aj účasť spolužiakov na extrémistických podujatiach. Títo opýtaní zároveň vo vyššej miere uvádzali, že spolužiaci nosili extrémistické oblečenie a mali pri sebe rôzne nebezpečné veci. Gymnazisti zažili v triednom kolektíve najmä agresívne správanie s extrémistickým charakterom a prejavy nenávisti voči niektorým skupinám osôb. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch typoch stredných škôl videl u spolužiakov symboly propagujúce extrémizmus. Zistené údaje potvrdili, že žiaci stredných odborných škôl sa u svojich spolužiakov stretli s prejavmi extrémizmu výrazne častejšie než gymnazisti.

Tabuľka 14

Prejavy extrémizmu zaznamenané v triede	SOŠ	G
negatívne vyjadrenia o rase, národe, etnických skupinách...	73,2	81,8
prejavy nenávisti voči niektorým skupinám (Rómovia, Židia...)	65,9	74,1
agresívne správanie s extrémistickým charakterom	62,3	63,7
oblečenie propagujúce extrémizmus (trička, topánky)	28,8	25,9
propagácia extrémistických tlačovín (letáky, časopisy)	19,1	16,1
propagácia extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...)	21,6	20,2
nosenie nebezpečných vecí (nože, pálky, boxery...)	37,0	33,4
účasť na extrémistických aktivitách (zrazy, koncerty...)	19,3	15,0
symboly propagujúce rasizmus (nápis, tetovanie...)	32,3	31,9

Poznámka: Tabuľka je zostavená z kladných odpovedí respondentov uvádzaných v %.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Stredoškóla aj žiaci základných škôl sa v najvyššom počte stretli u spolužiakov s negatívnymi vyjadreniami o rase, národe a etnických skupinách. Zistené údaje ukázali, že žiaci stredných škôl vo vyššej miere zaznamenali v triede prejavy nenávisti voči niektorým skupinám, agresívne správanie s extrémistickým charakterom, oblečenie propagujúce tento negatívny jav, zviditeľňovanie rôznych extrémistických aktivít a tlačovín, ako aj účasť spolužiakov na týchto podujatiach. Okrem toho videli u rovesníkov rôzne extrémistické symboly a nebezpečné veci. Prezentované zistenia potvrdili, že všetky prejavy extrémizmu boli omnoho častejšie zaznamenané v stredných školách, pričom žiaci základných škôl sa s nimi stretli v nižšej miere. Zo zistených dát je zrejmé, že na stredných školách je nutné venovať viac pozornosti najmä preventívnym opatreniam, ale venovať čas aj rozhovorom so žiakmi napríklad na triednických

hodinách alebo iných predmetoch, aby pedagógovia poznali názory a postoje žiakov a v prípade potreby ich mohli spoločne s rodičmi korigovať.

Tabuľka 15

Prejavy extrémizmu zaznamenané u spolužiakov vo vzťahu k typu školy	ZŠ	SŠ
negatívne vyjadrenia o rase, národe, etnických skupinách...	64,3	75,2
prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám (Rómovia, Židia...)	60,2	67,8
agresívne správanie s extrémistickým charakterom	58,4	62,6
oblečenie propagujúce extrémizmus (trička, topánky)	24,9	28,1
propagácia extrémistických tlačovín (letáky, časopisy)	11,0	18,4
propagácia extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...)	12,4	21,2
nosenie nebezpečných vecí (nože, pálky, boxery...)	27,7	36,1
účasť na extrémistických aktivitách (zrazy, koncerty...)	11,6	18,3
symboly propagujúce extrémizmus (nápisy, tetovanie...)	19,2	32,2

Poznámka: Tabuľka je zostavená z kladných odpovedí respondentov uvádzaných v %.

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 výrazne stúpol počet respondentov, ktorí počuli od spolužiakov negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách, stretli sa s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom, zaznamenali rôzne prejavy nenávisťi voči určitým skupinám osôb, videli u rovesníkov oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus, stretli sa s propagovaním ich tlačovín a aktivít. Zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí v triednom kolektíve videli u spolužiakov rôzne nebezpečné veci, symboly propagujúce extrémistické hnutie a zaznamenali aj ich účasť na aktivitách, ktoré tieto skupiny organizovali. Prezentované zistenia potvrdili, že od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa v triednom kolektíve stretli so všetkými uvedenými extrémistickými prejavmi, čo je hodnotené negatívne a bolo by potrebné túto situáciu zmeniť.

Tabuľka 16

Prejavy extrémizmu zaznamenané u spolužiakov	2016	2017	2018	2019
negatívne vyjadrenia o rase, národe...	49,4	62,9	49,7	70,0
prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám	50,2	68,5	44,2	64,2
agresívne správanie s extrémistickým charakterom	38,2	57,8	44,5	60,6
oblečenie propagujúce extrémizmus	13,0	26,4	9,9	26,6
propagácia extrémistických tlačovín	8,4	13,2	11,2	14,9
propagácia extrémistických aktivít	11,7	15,6	20,4	17,0
nosenie nebezpečných vecí	25,2	33,0	17,4	32,1
účasť na extrémistických aktivitách	10,4	13,3	16,1	15,1
symboly propagujúce rasizmus	15,6	29,4	9,3	26,0

Poznámka: Tabuľka je zostavená z kladných odpovedí respondentov uvádzaných v %.

Frekvencia výskytu prejavov extrémizmu

S prejavmi extrémizmu sa v školskom prostredí stretlo 8,4% opýtaných často, pričom občas ich zažila až necelá polovica (48,4%) respondentov. Asi 43,2% žiakov základných a stredných škôl prezentovalo názor, že v ich triede sa tieto negatívne prejavy vôbec nevyskytovali.

Chlapci (11,2%, dievčatá: 5,8%) sa vo vyššom počte stretli v triedach s častými prejavmi extrémizmu, zatiaľ čo dievčatá ich vo vyššej miere zažili občas (dievčatá: 49,3%, chlapci: 47,4%) alebo vôbec (dievčatá: 44,9%, chlapci: 41,4%). Zo zistených údajov vyplynulo, že prejavy extrémizmu videli v školskom prostredí skôr chlapci než dievčatá.

Najstarší opýtaní zažili vo vyššom počte v triedach časté prejavy extrémizmu, pričom respondenti vo veku 16 rokov častejšie než ostatní uvádzali ich občasný výskyt. S týmto závažným negatívnym javom sa nikdy nestretla viac než polovica žiakov vo veku 12, 13 a 14

rokov, zatiaľ čo v skupine najstarších respondentov rovnako odpovedalo len 33,1% opýtaných. Uvedené zistenia ukázali, že prejavy extrémizmu videli v školskom prostredí najčastejšie osemnásťroční stredoškólači, pričom v najnižšej miere sa s nimi stretli trinásťroční opýtaní. Príčinu týchto zistení sú vekové rozdiely vo vzťahu k spôsobu prežívania voľného času. Najstarší respondenti majú omnoho širšie spektrum kamarátov, s ktorými sa stretli nielen v rámci záujmových krúžkov, ale i na internete, kde sa mohli stretnúť s osobami, ktoré ich negatívne ovplyvnili a oni tieto názory prinášajú do škôl a do tried. Deti vo veku 12 a 13 rokov sa ešte vo veľkej miere kamarátia so spolužiakmi alebo s rovesníkmi, s ktorými navštevujú rôzne záujmové krúžky a majú tak menej možností stretnúť sa s osobami, ktoré majú osvojené extrémistické názory a tie rozširujú ďalej.

Tabuľka 17

Prejavy extrémizmu sa v triede vyskytujú	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
často	6,4	3,8	7,8	9,4	4,9	10,0	13,7
občas	40,4	39,7	41,8	43,0	56,6	55,0	53,2
vôbec	53,2	56,5	50,4	47,6	38,5	35,0	33,1

Žiaci tretích ročníkov stredných škôl zažili najmä časté prejavy extrémizmu, pričom prváci sa s nimi vo vyššej miere stretli občas. Tieto negatívne skúsenosti nemalo až 56,9% žiakov 7. ročníkov základných škôl, zatiaľ čo v skupine prvákov a druhákov rovnako odpovedala len viac než tretina opýtaných. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že s prejavmi extrémizmu sa v školskom prostredí stretávali najmä najstarší respondenti, pričom najmenej týchto negatívnych skúseností mali žiaci 7. ročníkov základných škôl.

Tabuľka 18

Prejavy extrémizmu sa v triede vyskytujú	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
často	6,0	9,3	12,0	3,1	10,2	8,1
občas	55,4	53,4	54,6	40,0	40,7	44,4
vôbec	38,6	37,3	33,4	56,9	49,1	47,5

Približne rovnaký počet opýtaných v oboch typoch stredných škôl (SOŠ: 9,6%, G: 9,2%) videl v triedach časté prejavy extrémizmu. Občas sa s nimi stretli najmä gymnazisti (60,1%, SOŠ: 52,5%). Tento závažný negatívny jav nezažilo až 37,9% žiakov stredných odborných škôl a tretina (30,7%) gymnazistov. Uvedené zistenia ukázali, že prejavy extrémizmu poznali vo vyššej miere gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl. Z týchto dôvodov považujeme za dôležité realizovať prevenciu najmä na tomto type stredných škôl.

Častý výskyt prejavov extrémizmu deklarovali najmä respondenti žijúci v najväčších mestách. Občas ich v škole zažili opýtaní pochádzajúci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000. Názor, že v ich triede sa nevyskytujú žiadne prejavy extrémizmu, prezentovali najmä žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v najmenších obciach a v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Prezentované údaje ukázali, že prejavy extrémizmu v školskom prostredí zažili najčastejšie respondenti pochádzajúci z veľkomiest, pričom najlepšia situácia bola evidovaná v skupine opýtaných žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 19

Prejavy extrémizmu sa v triede vyskytujú	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
často	9,0	6,1	7,7	9,7	10,3
občas	47,0	50,9	49,2	45,5	48,8
vôbec	44,0	43,0	43,1	44,8	40,9

Časté extrémistické prejavy zažili v školskom prostredí najmä respondenti s trvalým bydliskom v Trnavskom a v Bratislavskom kraji. Názor, že prejavy extrémizmu sa v triede vyskytli len občas, prezentovala až viac než polovica opýtaných v Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji. Tieto negatívne skúsenosti nemali najmä oslovení žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Prešovského kraja. Z uvedených údajov je zrejmé, že prejavy extrémizmu zažili v školskom prostredí najčastejšie respondenti z Bratislavského a z Banskobystrického kraja, pričom v najnižšej miere sa s nimi stretli opýtaní s trvalým bydliskom v Prešovskom kraji.

Tabuľka 20

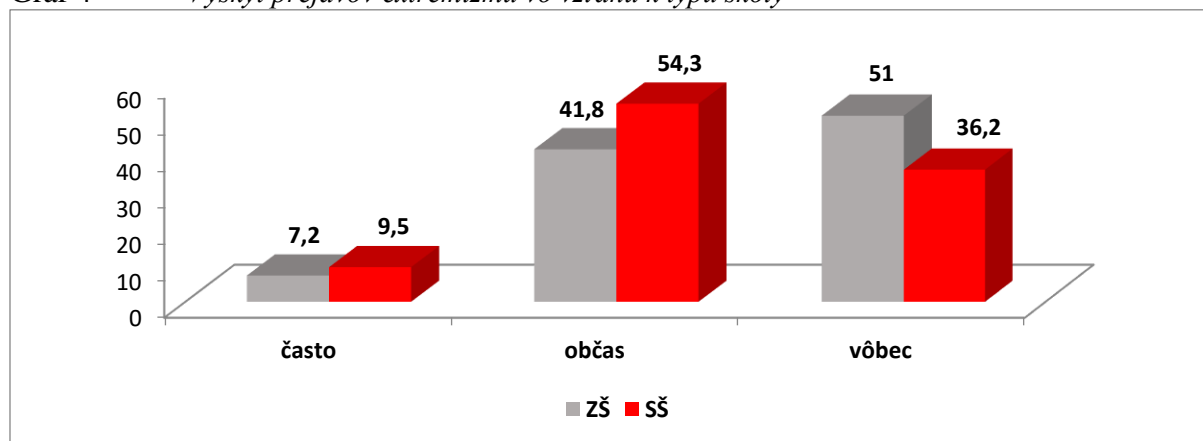
Prejavy extrémizmu sa v triede vyskytujú	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
často	11,3	12,0	9,2	4,6	8,7	9,7	5,0	6,7
občas	48,8	44,0	46,8	54,3	48,9	52,6	44,9	48,7
vôbec	39,9	44,0	44,0	41,1	42,4	37,7	50,1	44,6

Respondenti, ktorých kamaráti patrili k členom extrémistických hnutí, vo výrazne vyššom počte než ostatní videli v triede časté (kamaráti sú extrémisti: 17,4%, kamaráti nie sú extrémisti: 4,5%) aj občasné (kamaráti sú extrémisti: 66,6%, kamaráti nie sú extrémisti: 40,5%) prejavy extrémizmu. Tieto negatívne skúsenosti nemalo len 16,0% oslovených žiakov, ktorí udržiavali priateľské kontakty s členmi týchto hnutí, pričom v skupine respondentov, ktorých kamaráti nepatrili k extrémistom, rovnako odpovedala viac než polovica (55,5%) opýtaných.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Zistené údaje potvrdili, že stredoškólači sa vo vyššom počte stretli s častými aj s občasnými prejavmi extrémizmu. Názor, že v ich triede sa tieto negatívne prejavy nevyskytovali, prezentovala asi polovica žiakov základných škôl a iba 36,2% stredoškólačov. Zo zistených údajov vyplynulo, že prejavy extrémizmu v školskom prostredí zažili vo výrazne vyššej miere stredoškólači než žiaci základných škôl. Aj tieto zistenia poukazujú na nutnosť realizovania preventívnych opatrení v stredných školách, pretože sa ukázalo, že v tomto typ škôl dochádza výrazne častejšie k prejavom extrémizmu než v základných školách.

Graf 4 Výskyt prejavov extrémizmu vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že oproti zisteniam z roku 2016 stúpol počet opýtaných, ktorí videli v škole časté aj občasné prejavy extrémizmu. Vo veľkej miere klesol počet respondentov, ktorí ich nezažili vôbec. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že oproti zisteniam z roku 2016 bol zaznamenaný výrazne vyšší počet opýtaných, ktorí mali skúsenosti s prejavmi extrémizmu. Túto negatívnu situáciu by mohla eliminovať lepšia informovanosť detí a mladých ľudí

o extrémizme, jeho ideológii a prejavoch, čo by prispelo k ich väčšej ochrane pred týmto nebezpečným javom.

Tabuľka 21

Prejavy extrémizmu sa v triede vyskytujú	2016	2017	2018	2019
často	5,6	7,8	4,7	8,4
občas	34,0	54,6	34,7	48,4
vôbec	60,4	37,6	60,6	43,2

Vnímanie prejavov extrémizmu vyskytujúcich sa v okolí

Až 43,2% respondentov nezaregistrovalo vo svojom okolí žiadne prejavy extrémizmu a 8,9% opýtaných sa o túto problematiku nezaujímal. Tretina žiakov základných a stredných škôl nesúhlasila s prejavmi extrémizmu, ktoré sa objavili v ich okolí a 14,8% respondentov sa s nimi stotožnilo len niekedy. Pozitívne stanovisko vyjadrilo len 3,1% opýtaných a je zrejme, že títo mladí ľudia si k prejavom extrémizmu vytvorili pozitívny postoj. Príčinou môže byť súčasná nie veľmi dobrá ekonomická situácia v spoločnosti, negatívne skúsenosti detí a mladých ľudí s osobami patriacimi k inej rase alebo etniku, ale i nedostatok informácií a vytváranie neopodstatnených predsudkov voči týmto skupinám osôb, v ktorých opýtaní vidia príčinu svojich problémov.

Žiadne prejavy extrémizmu vo svojom okolí nezaznamenala až necelá polovica (44,2%) dievčat a 40,4% chlapcov, pričom 12,0% chlapcov a 7,5% dievčat sa o danú problematiku nezaujímal. S prejavmi extrémizmu nesúhlasili najmä dievčatá (33,7%, chlapci: 26,2%), zatiaľ čo občasné súhlasilo 16,8% chlapcov a 13,0% dievčat. Pozitívny postoj k týmto prejavom vyjadrilo 4,6% chlapcov a iba 1,6% dievčat. Zistené údaje ukázali, že s prejavmi extrémizmu vo svojom okolí výrazne častejšie súhlasili chlapci než dievčatá.

Až viac než polovica siedmakov nezaznamenala vo svojom okolí žiadne prejavy extrémizmu, pričom v skupine žiakov stredných škôl rovnako odpovedala asi tretina opýtaných. Nezaujem o danú problematiku prezentovali najmä žiaci druhých a tretích ročníkov stredných škôl. Prejavy extrémizmu v okolí negatívne vnímali najmä opýtaní z prvých a tretích ročníkov stredných škôl. Občas s nimi súhlasili najstarší respondenti. Prejavy extrémizmu vo svojom okolí pozitívne hodnotili najmä žiaci 2. ročníkov stredných škôl, zatiaľ čo v skupine siedmakov a ôsmakov rovnako odpovedalo najmenej opýtaných. Z uvedeného je zrejme, že prejavy extrémizmu vo svojom okolí odsudzovali najmä žiaci 9. ročníkov základných škôl, pričom najhoršia situácia bola zaznamenaná v skupine najstarších respondentov.

Tabuľka 22

Postoj žiakov k prejavom extrémizmu	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
nesúhlasí s nimi	34,8	31,8	33,6	22,8	25,7	31,0
niekedy s nimi súhlasí	15,4	16,2	17,7	13,2	13,	12,4
súhlasí s nimi	3,2	4,7	3,3	1,7	3,2	1,9
nezaujíma sa	9,9	10,3	11,6	9,6	9,1	7,3
nezaregistroval/a ich	36,7	37,0	33,8	52,7	49,0	47,4

Žiaci stredných odborných škôl vo vyššom počte než gymnazisti nezaznamenali vo svojom okolí žiadne prejavy extrémizmu (SOŠ: 37,5%, G: 30,3%), prípadne sa o ne nezaujímal (SOŠ: 12,2%, G: 5,7%). Nesúhlasné stanovisko k nim zaujalo až 44,5% gymnazistov a len necelá tretina (29,6%) žiakov stredných odborných škôl. S extrémistickými prejavmi občas súhlasilo 16,8% žiakov stredných odborných škôl a 15,8% žiakov gymnázií, pričom približne rovnaký počet opýtaných v oboch typoch stredných škôl (G: 3,7%, SOŠ: 3,9%) si k nim vytvoril pozitívny postoj.

Žiadne prejavy extrémizmu vo svojom okolí nezistili najmä opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 000 do 100 000. Nezaujím najčastejšie deklarovali respondenti pochádzajúci z najmenších obcí. S prejavmi extrémizmu nesúhlasila asi tretina oslovených žiakov s trvalým bydliskom vo všetkých sledovaných aglomeračných jednotkách, zatiaľ čo občasný nesúhlas prejavili najmä opýtaní žijúci vo veľkomestách. Pozitívny postoj k extrémistickým prejavom deklarovali v najvyššej miere mladí obyvatelia miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, pričom v skupine respondentov z najmenších obcí a z najväčších miest rovnako odpovedalo zhodne po 2,1% oslovených žiakov. Zistené dáta ukázali, že prejavy extrémizmu pozitívne vnímali najčastejšie opýtaní žijúci v najväčších mestách, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine respondentov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 23

Postoj žiakov k prejavom extrémizmu v okolí	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
nesúhlasí s nimi	30,4	29,1	29,8	30,8	30,9
niekedy s nimi súhlasí	14,0	15,7	15,2	12,0	16,2
súhlasí s nimi	2,1	2,9	4,5	3,3	2,1
nezaujím sa	11,5	10,2	7,5	8,4	11,2
nezaregistroval/a ich	42,0	42,1	43,0	45,5	39,6

Až necelá polovica respondentov pochádzajúcich z Prešovského kraja nezaregistrovala vo svojom okolí žiadne prejavy extrémizmu. Nezaujím o danú problematiku deklarovali najmä žiaci s trvalým bydliskom v Bratislavskom a v Trnavskom kraji. S prejavmi extrémizmu nesúhlasili najčastejšie respondenti žijúci v Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji. Občas sa s nimi stotožnili opýtaní v Košickom kraji. Prejavy extrémizmu pozitívne vnímali asi štyri percentá respondentov pochádzajúcich z Trenčianskeho, Žilinského a z Banskobystrického kraja, zatiaľ čo v Prešovskom kraji rovnako odpovedalo len 1,5% opýtaných. Uvedené údaje ukázali, že prejavy extrémizmu vo svojom okolí najčastejšie odsudzovali žiaci základných a stredných škôl žijúci v Prešovskom kraji, pričom pozitívne ich vnímali najmä respondenti pochádzajúci z Banskobystrického kraja.

Tabuľka 24

Postoj k prejavom extrémizmu v okolí	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
nesúhlasí s nimi	31,7	26,9	30,5	35,2	29,0	35,5	24,6	29,9
niekedy s nimi súhlasí	14,6	14,5	11,7	14,8	14,2	15,5	16,1	17,0
súhlasí s nimi	2,3	3,6	4,0	2,2	4,4	4,2	1,5	3,1
nezaujím sa	11,8	11,9	10,5	6,5	10,4	8,1	8,7	8,9
nezaregistroval/a ich	39,6	43,1	43,3	41,3	42,0	36,7	49,1	41,1

Žiadne prejavy extrémizmu vo svojom okolí nezaznamenali najmä respondenti z úplných rodín (41,2%, neúplné rodiny: 36,2%, doplnené rodiny: 39,8%). Nezaujím o ne deklarovali najčastejšie opýtaní pochádzajúci z neúplných rodín (11,5%, úplné rodiny: 9,4%, doplnené rodiny: 9,1%), ktorí zároveň vo vyššej miere než ostatní extrémistické prejavy aj odsudzovali (neúplné rodiny: 32,3%, úplné rodiny: 29,8%, doplnené rodiny: 30,4%). Pozitívny postoj bol zistený v skupine žiakov, ktorí mali nevlastného otca alebo matku (doplnené rodiny: 5,4%, úplné rodiny: 2,3%, neúplné rodiny: 4,7%), pričom občasný nesúhlas prejavili najmä žiaci žijúci v úplných rodinách (17,3%, doplnené a neúplné rodiny: zhodne po 15,3%). Zistené údaje ukázali, že s prejavmi extrémizmu vo svojom okolí sa najčastejšie stotožnili respondenti vyrastajúci v neúplných rodinách, pričom najlepšia situácia bola zaznamenaná u opýtaných pochádzajúcich z úplných rodín. Toto zistenie korešponduje s tvrdením autoriek Bočákovvej a Tomášikovej, ktoré medzi jedincov ohrozených extrémizmom zaradili najmä ľudí z typicky sociálne zlého rodinného prostredia, ako je rozvrátená rodina, striedanie druhov a družiek

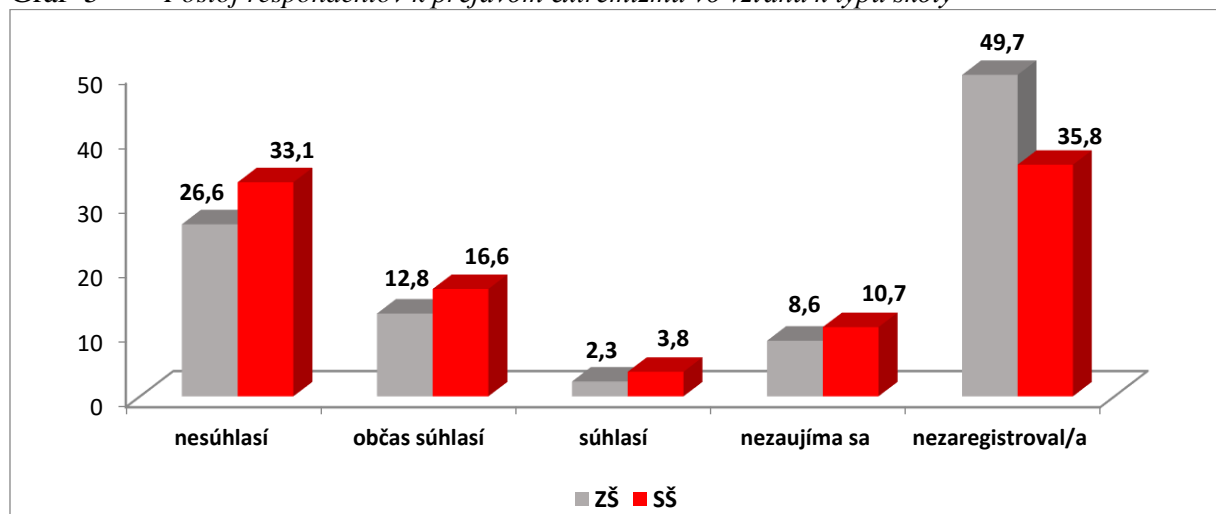
u rodičov, nefunkčné rodiny, detí z citovo extrémne chladných rodín, ľudí sklamaných alebo neuznávaných svojím okolím túžiacich po naplnení života.⁶

Prejavy extrémizmu vo svojom okolí vždy (kamaráti patria k extrémistom: 7,4%, kamaráti nepatria k extrémistom: 2,1%) alebo občas (kamaráti patria k extrémistom: 30,4%, kamaráti nepatria k extrémistom: 8,1%) pozitívne vnímali respondenti, ktorí mali priateľov patriacich k členom tohto hnutia. Nesúhlasné stanovisko deklaroval približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín (kamaráti nepatria k extrémistom: 28,0%, kamaráti patria k extrémistom: 28,3%). Žiaci základných a stredných škôl, ktorí mali kamarátov s extrémistickými názormi (17,3%, kamaráti nepatria k extrémistom: 8,4%) sa o ne výrazne častejšie nezaujímal. Tieto negatívne prejavy vo svojom okolí nezaregistrovala až viac polovica (53,5%) respondentov, ktorí sa s extrémistami nekamarátili, pričom v skupine opýtaných, ktorí mali kontakty s extrémistami rovnako odpovedalo len 16,6% oslovených žiakov. Prezentované zistenia potvrdili výrazný vplyv rovesníckej skupiny na osobnosť adolescentov a zároveň poukázali na nebezpečenstvo, ktoré priateľstvo s extrémistami predstavuje.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl vo výrazne vyššej miere nezaznamenali vo svojom okolí žiadne prejavy extrémizmu, pričom nezaujím deklarovali najmä žiaci stredných škôl. Stredoškólači častejšie prezentovali nielen nesúhlasné stanovisko, ale zároveň sa vo vyššom počte s nimi občas stotožnili. Pozitívne vnímanie prejavov extrémizmu deklarovalo 3,8% stredoškólačov a 2,3% žiakov základných škôl. Uvedené údaje ukázali, že žiaci stredných škôl s prejavmi extrémizmu, ktoré videli vo svojom okolí, častejšie súhlasili a sú teda touto ideológiou viac ohrození než žiaci základných škôl.

Graf 5 Postoj respondentov k prejavom extrémizmu vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí vo svojom okolí nezaznamenali žiadne extrémistické prejavy a znížil sa počet respondentov, ktorí sa o ne nezaujímal. Zároveň klesol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí s prejavmi extrémizmu vo svojom okolí nesúhlasili. Okrem toho sa výraznejšie znížil aj počet respondentov, ktorí sa s prejavmi extrémizmu stotožnili vždy alebo občas. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že situácia sa od roku 2016 výrazne zlepšila, pretože bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí s prejavmi extrémizmu súhlasili či už občas alebo vždy. Okrem toho stúpol

⁶ Bočáková, O -Tomášiková, A.: Extrémizmus a jeho podoby. In: Zborník prednášok bezpečnosť, extrémizmus, terorizmus 2012. Bratislava : Požiarnotechnický a expertízny ústav MV SR, 2013. ISBN 978-80-89608-08-9, s. 60

počet opýtaných, ktorí prejavy extrémizmu vo svojom okolí nezaregistrovali a znížil sa aj počet respondentov, ktorým boli ľahostajné.

Tabuľka 25

Postoj k prejavom extrémizmu, ktoré sa vyskytujú v okolí	2016	2017	2018	2019
nesúhlasí s nimi	32,5	34,2	30,2	30,0
niekedy s nimi súhlasí	21,2	18,2	13,2	14,8
súhlasí s nimi	9,8	4,8	3,2	3,1
nezaujíma sa	13,3	15,2	12,5	9,7
nezaregistroval/a ich	23,2	27,6	40,9	42,4

Osobné skúsenosti žiakov základných a stredných škôl s prejavmi extrémizmu

Prejavy extrémizmu sa môžu odohrávať v rôznom prostredí. Necelá tretina (26,2%) opýtaných videla prejavy extrémizmu v televízii a 30,2% respondentov sa s nimi stretlo na internete a na sociálnych sieťach. V škole zažilo extrémistické prejavy 19,1% oslovených žiakov a viac než pätina (22,7%) respondentov získala tieto negatívne skúsenosti na ulici. V rovesníckej skupine ich videlo 13,4% opýtaných a 3,3% žiakov základných a stredných škôl ich zažilo v domácom prostredí. S prejavmi extrémizmu sa nikdy nestretlo 17,0% respondentov a 1,9% opýtaných si na tieto situácie nedokázalo spomenúť. Prezentované zistenia ukázali, že žiaci základných a stredných škôl zažili prejavy extrémizmu najmä na internete a na sociálnych sieťach, videli ich v televíznom vysielaní alebo sa s nimi stretli na ulici a v školskom prostredí.

S prejavmi extrémizmu sa nikdy nestretlo 16,2% dievčat a 18,0% chlapcov, pričom približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách si na tieto situácie nevedel spomenúť. Chlapci aj dievčatá zažili prejavy extrémizmu najčastejšie na internete a na sociálnych sieťach. Chlapci sa s nimi vo vyššej miere stretli v rovesníckej skupine, doma alebo na ulici. Dievčatá častejšie videli extrémistické prejavy v televízii a približne rovnaký počet opýtaných získal tieto negatívne skúsenosti v škole. Zistené údaje ukázali, že s prejavmi extrémizmu mali viac skúseností chlapci ktorí ich zažili najmä v blízkom prostredí – v rovesníckej skupine a doma.

Tabuľka 26

Miesta, kde sa žiaci stretli s prejavmi extrémizmu	Chlapci	Dievčatá
škola	19,5	20,2
rovesnícka skupina	14,1	12,8
doma	4,0	2,5
ulica	23,4	22,1
internet	29,2	31,0
TV, médiá	23,7	28,5
nikde	18,0	16,0
nevie	2,0	1,6

Opýtaní starší než 15 rokov zažili prejavy extrémizmu najčastejšie na internete a sociálnych sieťach, pričom respondenti vo veku 12, 13 a 14 rokov sa s nimi stretli najmä prostredníctvom televízneho vysielania. Oslovení žiaci stredných škôl vo veku 16 a 18 rokov ich častejšie než ostatní zažili v škole a v rovesníckej skupine. Najstarší žiaci sa s nimi stretli najmä v domácom prostredí a na ulici. Tieto negatívne skúsenosti nemali vo vyššej miere najmladší respondenti, pričom je zaujímavé, že najstarší respondenti si vo vyššej miere než ostatní nevedeli na dané situácie spomenúť. Prezentované zistenia ukázali, že najviac skúseností s prejavmi extrémizmu mali najstarší žiaci, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine respondentov vo veku 12 a 13 rokov.

Tabuľka 27

Miesta, kde sa žiaci stretli s prejavmi extrémizmu	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
škola	20,3	18,1	17,0	19,2	22,0	20,6	21,7
rovesnícka skupina	11,6	10,4	12,1	12,5	16,6	12,2	16,5
doma	0	2,0	3,6	1,9	2,4	4,7	4,9
ulica	19,1	14,0	17,7	21,1	25,1	27,7	29,5
internet	23,4	23,4	24,4	28,0	37,5	34,6	32,7
TV, médiá	25,5	32,8	30,4	23,8	25,5	23,8	22,2
nikde	29,8	23,4	19,5	24,0	12,2	11,6	11,6
nevie	2,1	1,5	1,6	0,8	1,3	2,6	3,0

Približne rovnaký počet respondentov z obidvoch typov stredných škôl nemal žiadne skúsenosti s prejavmi extrémizmu (SOŠ: 12,0%, G: 12,7%), prípadne si tieto situácie nepamätal (SOŠ: 2,3%, G: 2,5%). Obidve skupiny opýtaných, avšak častejšie gymnazisti (41,4%, SOŠ: 33,2%), zažili tieto extrémistické prejavy najmä na internete a na sociálnych sieťach. Žiaci stredných odborných škôl ich vo vyššej miere videli v televízii (SOŠ: 25,8%, G: 19,0%) alebo sa s nimi stretli v domácom prostredí (SOŠ: 4,5%, G: 1,7%). Gymnazisti ich častejšie zažili v škole (G: 23,9%, SOŠ: 20,6%) alebo v partii kamarátov (G: 17,5%, SOŠ: 14,4%), pričom na ulici ich videl približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl (SOŠ: 26,3%, G: 27,0%). Zo zistených dát vyplynulo, že gymnazisti mali viac osobných skúseností s prejavmi extrémizmu než žiaci stredných odborných škôl.

S prejavmi extrémizmu nemala žiadne osobné skúsenosti asi pätina opýtaných pochádzajúcich z Trnavského a z Prešovského kraja, zatiaľ čo v Bratislavskom kraji rovnako odpovedalo najmenej oslovených žiakov. Na tieto nepríjemné situácie si nepamätali najmä respondenti žijúci v Bratislavskom kraji. Na internete a na sociálnych sieťach získali skúsenosti s prejavmi extrémizmu najčastejšie respondenti pochádzajúci z Trenčianskeho, Nitrianskeho, Žilinského a z Banskobystrického kraja. Necelá tretina žiakov základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Bratislavskom, Prešovskom a v Košickom kraji ich videla v televízii, pričom respondenti pochádzajúci Trnavského, Banskobystrického a z Prešovského kraja ich zažili v rovesníckej skupine. V školskom prostredí sa s extrémistickými prejavmi stretla viac než pätina opýtaných žijúcich v Bratislavskom, Trnavskom, Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji, zatiaľ čo z domáceho prostredia ich poznali najmä respondenti s trvalým bydliskom v Žilinskom a v Trnavskom kraji. Na ulici sa s týmito negatívnymi javmi stretla až necelá tretina žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z Bratislavského, Nitrianskeho a z Košického kraja, pričom v Trnavskom a v Prešovskom kraji rovnako odpovedala len necelá pätina respondentov. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že najviac osobných skúseností s prejavmi extrémizmu mali respondenti pochádzajúci z Bratislavského a z Banskobystrického kraja, pričom najlepšia situácia bola zistená u opýtaných žijúcich v Prešovskom kraji.

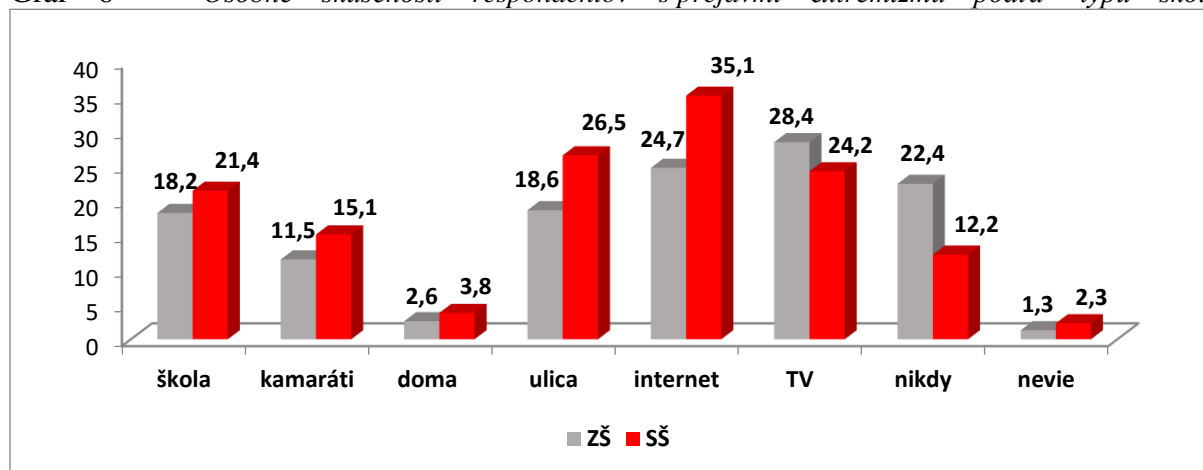
Tabuľka 28

Miesta, kde sa stretli s prejavmi extrémizmu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
škola	21,2	21,0	18,8	21,6	19,7	21,6	18,1	15,6
rovesnícka skupina	11,0	15,3	13,2	11,7	13,7	15,5	15,9	8,5
doma	3,6	4,7	3,7	1,5	5,5	2,6	2,4	1,3
ulica	27,4	18,4	22,8	27,2	23,0	20,3	18,5	27,2
internet	29,7	29,6	31,4	31,5	32,2	31,9	27,0	28,6
TV, médiá	28,4	22,9	23,7	25,9	26,0	25,8	28,1	28,6
nikde	11,8	20,5	19,7	16,0	16,4	13,2	21,4	15,6
nevie	3,8	1,6	2,8	1,2	0,8	1,9	1,5	0,4

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci stredných škôl získali tieto negatívne skúsenosti predovšetkým prostredníctvom internetu a sociálnych sietí. Žiaci základných škôl vo vyššom počte videli prejavy extrémizmu v televízii, pričom stredoškôláci ich častejšie osobne poznali zo školy, z rovesníckej skupiny, z domáceho prostredia a z ulice. Komparácia zistení ukázala, že žiaci základných škôl sa vo výrazne vyššom počte s týmto sociálno-patologickým javom nikdy nestretli, zatiaľ čo žiaci stredných škôl si častejšie nevedeli na tieto situácie spomenúť. Prezentované údaje potvrdili, že stredoškôláci mali s prejavmi extrémizmu výrazne viac skúseností než žiaci základných škôl.

Graf 6 Osobné skúsenosti respondentov s prejavmi extrémizmu podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí nemali žiadne skúsenosti s prejavmi extrémizmu, pričom stúpol počet respondentov, ktorí si na tieto situácie nepamätali. Veľmi výrazne sa zvýšil počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa s prejavmi extrémizmu stretli na internete a na sociálnych sieťach a na približne rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí videli tieto negatívne javy v škole. Oproti zisteniam z roku 2016 sa znížil počet oslovených žiakov, ktorí zažili extrémistické prejavy v rovesníckej skupine, doma, na ulici alebo prostredníctvom televízneho vysielania. Z uvedených zistení vyplynulo, že klesol počet opýtaných, ktorí videli prejavy extrémizmu v najbližšom prostredí – doma, v rovesníckej skupine a na ulici, avšak výrazne stúpol počet žiakov, ktorí sa s týmto negatívnym javom stretli na internete a na sociálnych sieťach.

Tabuľka 29

Miesta, kde sa žiaci stretli s prejavmi extrémizmu	2016	2017	2018	2019
škola	20,2	18,7	11,2	19,1
rovesnícka skupina	14,9	14,4	8,8	13,4
doma	5,2	3,6	2,2	3,3
ulica	25,6	24,2	18,6	22,7
internet	16,6	32,3	20,6	30,2
TV, médiá	30,5	28,6	37,5	26,2
nikde	22,4	20,8	23,3	17,0
nevie	0,5	0,6	0,8	1,9

4. Informovanosť žiakov základných a stredných škôl o extrémizme

Dostatok informácií o prejavoch extrémizmu na Slovensku

Vytvorenie správnych názorov a postojov mladých ľudí je často podmienené získaním dostatočného množstva objektívnych informácií. Významnou úlohou školy je odovzdať mladých

Ľuďom dostatok poznatkov o histórii, naučiť ich analyzovať a odmietat' myšlienky, ktoré extrémizmus hlása a propaguje, vštepiť im morálne hodnoty spojené s toleranciou a pochopením pre iné kultúry a naučiť ich kriticky myslieť. Je potrebné vybaviť ich dostatočnými vedomosťami o tom, ako sa dá overiť pravdivosť informácií rozširovaných cez internet, vedieť si vytvoriť vlastný názor a prezentovať ho a nepreberat' nekriticky všetko, čo je im z týchto zdrojov podsúvané. Viac než tretina (34,7%) opýtaných bola s mierou svojej informovanosti o prejavoch extrémizmu na Slovensku spokojná, pričom určitý deficit týchto poznatkov pociťovalo 36,2% respondentov. Asi 29,1% oslovených žiakov základných a stredných škôl prezentovalo názor, že daná problematika ich nezaujala, a preto sa ani nesnažili tieto poznatky získať. Je potrebné si uvedomiť, že ide o subjektívny názor detí a mladých ľudí týkajúcich sa miery informovanosti o prejavoch extrémizmu. Je dôležité, aby žiaci základných a stredných škôl mali dostatok pravdivých a objektívnych informácií o činnosti týchto skupín, poznali platnú legislatívu a vedeli o tom že prejavy extrémizmu sú na Slovensku považované za trestný čin.

S mierou informovanosti o prejavoch extrémizmu na Slovensku boli spokojnejší chlapci (38,5%) než dievčatá (31,1%), ktoré častejšie pociťovali nedostatok týchto poznatkov (dievčatá: 44,7%, chlapci: 27,2%). Nezájem o získanie vedomostí o extrémizme deklarovala viac než tretina (34,3%) chlapcov a asi štvrtina (24,2%) dievčat. Zistené údaje ukázali, že chlapci boli s mierou informovanosti o extrémizme spokojnejší než dievčatá, ktoré častejšie hodnotili svoje vedomosti kriticky.

Názor, že sú o extrémizme dostatočne informovaní, vyjadrili najmä žiaci 9. ročníkov základných škôl. Potrebné vedomosti najčastejšie chýbali žiakom 1. ročníkov stredných škôl, pričom nezájem o danú problematiku deklarovali v najvyššej miere ôsmaci. Z uvedeného je zrejmé, že spokojnosť s mierou informovanosti o extrémizme pociťovali najmä deviataci, pričom potrebné poznatky chýbali najčastejšie žiakom 1. ročníkov stredných škôl. Názor, že extrémizmus ich nezaujíma, deklarovali v najvyššom počte žiaci 8. ročníkov základných škôl.

Tabuľka 30

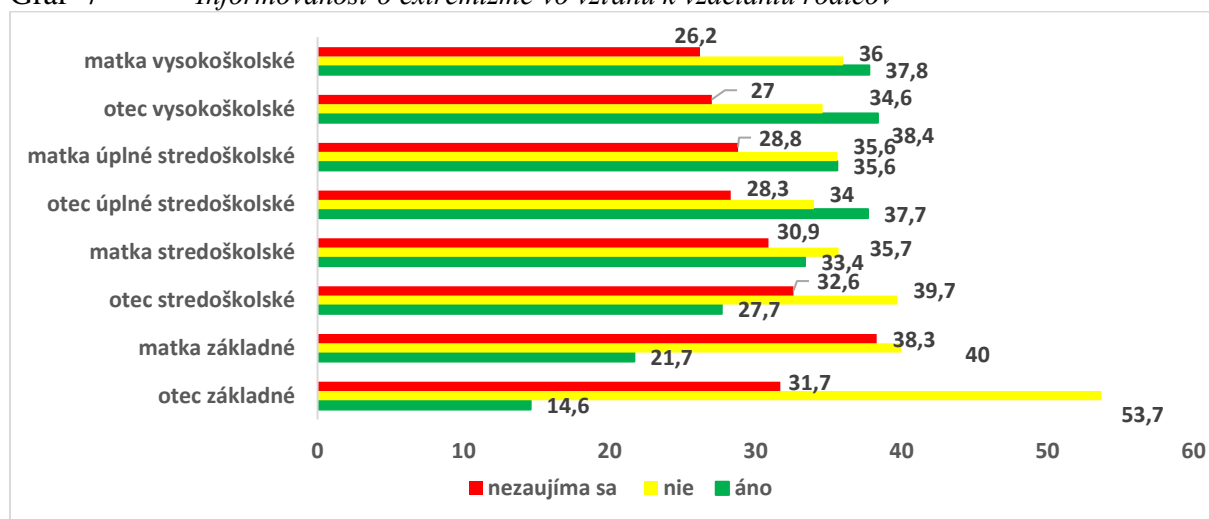
Dostatok poznatkov o extrémizme	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
áno	30,0	33,5	38,9	35,5	27,0	41,6
nie	42,9	37,7	35,4	32,4	36,5	33,4
nezaujíma sa	27,1	28,8	25,7	32,1	36,5	25,0

Zaujímavé je zistenie, že gymnazisti častejšie než žiaci stredných odborných škôl prejavili vo vzťahu k informovanosti o extrémizme nielen vyššiu spokojnosť (G: 40,1%, SOŠ: 33,0%), ale i nespokojnosť (G: 40,3%, SOŠ: 37,3%). Nezájem o tento negatívny spoločenský jav deklarovala až tretina (29,7%) žiakov stredných odborných škôl a iba 19,6% gymnazistov. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že gymnazisti boli o tejto závažnej problematike omnoho lepšie informovaní než žiaci stredných odborných škôl, ktorí sa výrazne častejšie o extrémizmus nezaujíмали.

Spokojnosť s mierou informovanosti o extrémizme prejavili najmä respondenti, ktorí mali otca aj matku s vysokoškolským vzdelaním. Nedostatok poznatkov pociťovali najčastejšie opýtaní, ktorí mali obidvoch rodičov so základným vzdelaním. Nezájem o otázky týkajúce sa extrémizmu deklarovali vo vyššej miere žiaci základných a stredných škôl, ktorí mali otcov so stredoškolským vzdelaním bez maturity a matky so základným vzdelaním. Zo zistených údajov vyplynulo, že čím vyššie vzdelanie rodičia získali, tým boli ich deti s mierou informovanosti o extrémizme spokojnejšie. Zo zistených údajov je zrejmé, že rodičia s vyšším vzdelaním venovali viac pozornosti zisteniu názorov a postojov ich detí k extrémizmu, pričom sa snažili objasniť im čo najviac poznatkov o danej skupine ľudí, aby si mohli vytvoriť vlastný názor

a nemuseli získavať informácie od svojich kamarátov, ktoré nemusia byť vždy objektívne a pravdivé.

Graf 7 Informovanosť o extrémizme vo vzťahu k vzdelaniu rodičov

Najviac informácií o extrémizme mali žiaci základných a stredných škôl žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. Potrebne poznatky chýbali najmä respondentom pochádzajúcim z malých aglomeračných jednotiek. O extrémizmus sa nezaujímali najmä opýtaní s trvalým bydliskom vo veľkých mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Z uvedených zistení je zrejmé, že s mierou informovanosti o extrémizme boli najspokojnejší žiaci žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, pričom deficit v danej oblasti pocítovali najmä respondenti pochádzajúci z najmenších obcí.

Tabuľka 31

Dostatok poznatkov o extrémizme	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
áno	31,1	33,3	39,0	34,6	35,4
nie	37,8	37,2	35,9	31,2	36,0
nezaujímajú sa	31,1	29,5	25,1	34,2	28,6

Najviac poznatkov o extrémizme mali opýtaní s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji. Tieto informácie chýbali najmä respondentom pochádzajúcim z Prešovského kraja. O extrémistické hnutie sa v najvyššom počte nezaujímali mladí obyvatelia Trnavského a Žilinského kraja. Z uvedených údajov vyplynulo, že s mierou informovanosti o extrémizme boli najspokojnejší žiaci základných a stredných škôl žijúci v Nitrianskom kraji. Najhoršia situácia bola zistená v Prešovskom kraji, kde najvyšší počet osôb uviedol, že im poznatky o extrémizme chýbajú. Najviac respondentov, ktorí deklarovali nezaujím o danú problematiku, pochádzal z Trnavského a zo Žilinského kraja.

Tabuľka 32

Dostatok poznatkov o extrémizme	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	35,4	35,1	38,5	42,2	28,7	39,2	28,5	33,6
nie	37,7	31,9	35,0	36,0	37,4	34,0	40,6	34,1
nezaujímajú sa	26,9	33,0	26,5	21,8	33,9	26,8	30,9	32,3

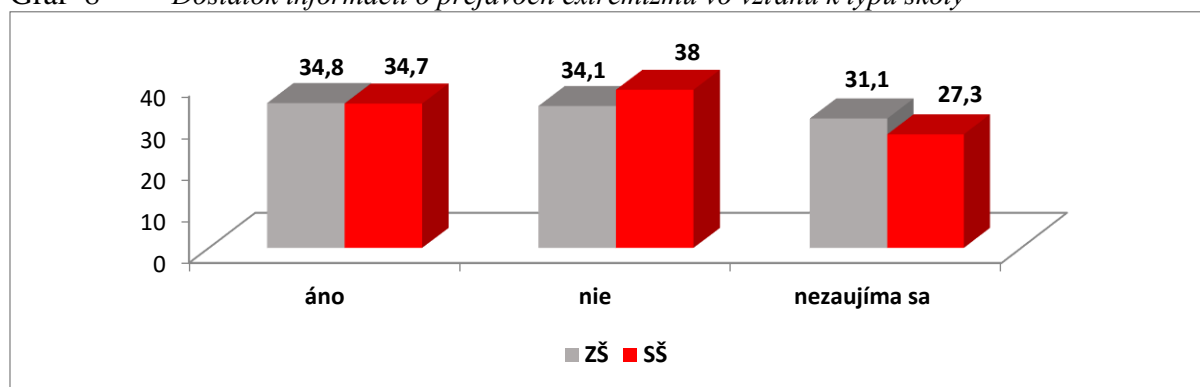
S dostatkom informácií o extrémizme boli najspokojnejší opýtaní žijúci v úplných rodinách (35,9%, doplnené rodiny: 31,5%, neúplné rodiny: 31,8%). Deficit potrebných poznatkov pocítovali najčastejšie žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z neúplných rodín (41,2%, doplnené rodiny: 37,5%, úplné rodiny: 34,9%). Nezáujem o tieto informácie

prezentovali najmä respondenti, ktorí mali nevlastného otca alebo matku (doplnené rodiny: 31,0%, úplné rodiny: 29,2%, neúplné rodiny: 27,0%). Prezentované zistenia potvrdili, že s mierou informovanosti o extrémizme boli najspokojnejší respondenti z úplných rodín, pričom dané informácie chýbali najmä opýtaným žijúcim v neúplných rodinách.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch typoch škôl mal dostatok poznatkov o extrémizme. Stredoškólači vo vyššej miere pociťovali určitý deficit vo vedomostiach, zatiaľ čo žiaci základných škôl sa o danú problematiku nezaujímal. Prezentované zistenia ukázali, že žiaci stredných škôl boli s mierou informácií o extrémizme menej spokojní než žiaci základných škôl, ktorí sa častejšie o túto tému nezaujímal.

Graf 8 Dostatok informácií o prejavoch extrémizmu vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 len veľmi mierne klesol počet opýtaných, ktorí boli s mierou informovanosti o extrémizme spokojní. Zároveň sa znížil aj počet respondentov, ktorí pociťovali v tejto oblasti určitý deficit a mierne stúpol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa o túto problematiku nezaujímal. Zistené údaje potvrdili, že oproti roku 2016 sa situácia zmenila len vo veľmi malej miere, pričom sa zvýšil počet respondentov ktorí sa o extrémizmus nezaujímal.

Tabuľka 33

Dostatok poznatkov o extrémizme	2016	2017	2018	2019
áno	35,3	33,4	30,7	34,7
nie	37,3	35,0	39,7	36,2
nezaujíma sa	27,4	31,6	29,6	29,1

Zdroje informovanosti žiakov ZŠ a SŠ o extrémistických skupinách

Medzi dôležité preventívne činitele patrí informovanosť mladých ľudí. V tejto oblasti zastávajú významnú úlohu médiá, televízia, rozhlas a v poslednom období najmä internet a sociálne siete. Sú významným zdrojom informácií, ale i sugestívnym nástrojom manipulácie a dezinformácie, pričom výrazne vplyvajú na psychiku detí a mládeže. Túto situáciu využívajú členovia extrémistických skupín, ktoré často podsúvajú mladým ľuďom rýchle a jednoduché riešenie závažných spoločenských problémov a snažia sa tak ovplyvniť ich názory, postoje a konanie. Úlohou rodičov je oslabiť negatívne pôsobenie masmédií, starať sa o to, čo deti a mládež v televízii, ale najmä na internete sledujú, s kým na sociálnych sieťach komunikujú, naučiť ich kriticky myslieť a vedieť posúdiť vierohodnosť získaných poznatkov. Asi štvrtina opýtaných získala informácie o extrémizme z televízie a rozhlasu (25,7%) a z internetu (25,5%). Výrazne nižšiemu počtu žiakov základných a stredných škôl sprostredkovali potrebné poznatky učitelia (12,2%). Omnoho menej respondentov ich malo od kamarátov (6,9%) alebo od rodičov (4,9%), prípadne si ich prečítali v novinách a v časopisoch (4,2%). Najnižší počet opýtaných ich získal

tieto poznatky z rôznych alternatívnych médií (2,2%) alebo z iných zdrojov (0,6%). Približne tretina (29,3%) oslovených žiakov sa o problematiku extrémizmu nezaujímal, a teda sa ani nesnažili potrebné informácie získať. Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných a stredných škôl čerpali poznatky o extrémizme najmä z médií, teda z televízie a z internetu.

Chlapci najčastejšie získali informácie o extrémizme z internetu, pričom dievčatám ich sprostredkovala predovšetkým televízia a rozhlas. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách sa poradil s rodičmi, kamarátmi alebo získal tieto poznatky z iných zdrojov. Dievčatá sa o extrémizme častejšie rozprávali s učiteľmi, prípadne si potrebné informácie prečítali v novinách a v časopisoch. Chlapci vo vyššom počte získali poznatky o tomto nebezpečnom jave z rôznych alternatívnych médií. O extrémizmus sa nezaujímal 34,5% chlapcov a 24,4% dievčat. Z uvedeného je zrejmé, že chlapci pri získavaní poznatkov o extrémizme uprednostnili nielen internet, ale i rôzne alternatívne médiá, zatiaľ čo dievčatá viac dôverovali správam z televízie a z rozhlasu a informáciám, ktoré im sprostredkovali učiteľia.

Tabuľka 34

Zdroje informovanosti o extrémizme	Chlapci	Dievčatá
televízia a rozhlas	21,5	29,8
internet, sociálne siete	25,0	25,9
učitelia	10,5	13,8
rodičia a súrodenci	5,1	4,8
kamaráti	6,6	7,0
noviny a časopisy	3,7	4,7
alternatívne médiá	3,1	1,4
iné	0,9	0,4
o extrémizmus sa nezaujíma	34,5	24,4

Siedmáci, ôsmáci a druháci získali vedomosti o extrémizme najmä z televízie a z rozhlasu, zatiaľ čo prváci, tretiaci a deviatiaci najviac dôverovali poznatkom z internetu. Žiaci prvých ročníkov stredných škôl si ich častejšie prečítali v novinách a v časopisoch alebo sa o extrémizme porozprávali so svojimi rodičmi a súrodencami. Žiaci siedmich a deviatich ročníkov základných škôl sa o tomto nebezpečnom jave poradili s učiteľmi, zatiaľ čo žiaci 8. ročníkov uprednostnili informácie od kamarátov. Najstarší žiaci získali tieto poznatky častejšie z alternatívnych médií alebo z iných zdrojov. Nezaujem o extrémizmus deklarovali najmä žiaci siedmich a ôsmich ročníkov základných škôl. Zistené výsledky výskumu ukázali, že najstarší respondenti viac dôverovali poznatkom získaným z internetu a z rôznych alternatívnych médií, prípadne si hľadali iné zdroje, zatiaľ čo najmladším opýtaným sprostredkovali informácie o extrémizme najmä učiteľia.

Tabuľka 35

Zdroje informovanosti o extrémizme	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
televízia a rozhlas	28,0	28,2	26,3	25,0	22,6	24,1
internet, sociálne siete	29,2	25,9	31,7	17,3	21,2	26,1
učitelia	8,2	10,0	10,2	18,3	8,2	18,8
rodičia a súrodenci	6,4	4,6	5,9	4,7	4,8	3,7
kamaráti	6,7	7,7	7,8	3,4	8,4	6,7
noviny a časopisy	6,1	4,9	6,0	2,6	3,0	2,2
alternatívne médiá	1,7	1,8	3,5	1,2	2,3	2,4
iné	0,9	0,2	1,3	0,2	0,5	0,9
o extrémizmus sa nezaujíma	28,0	29,1	25,9	32,0	36,3	25,4

Obidve skupiny respondentov získali informácie o extrémizme najmä z internetu, zo sociálnych sietí, z televízie a z rozhlasu. Žiaci stredných odborných škôl sa častejšie o tomto nebezpečnom jave rozprávali so svojimi učiteľmi a vo výrazne vyššom počte získali potrebné poznatky od kamarátov. Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov stredných škôl sa o extrémizme poradil s rodičmi a so súrodencami alebo ich získal z iných zdrojov. Gymnazisti si tieto informácie prečítali v novinách a v časopisoch, zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl dali prednosť rôznym alternatívnym médiám. Nezaujem o extrémizmus prezentovala až tretina žiakov stredných odborných škôl a 20,5% gymnazistov. Uvedené zistenia potvrdili, že stredoškolační výrazne preferovali ako zdroj poznatkov o tomto závažnom jave internet a televízne vysielanie, pričom žiaci stredných odborných škôl, ktorých táto problematika zaujala omnoho menej než gymnazistov, sa o extrémizme častejšie rozprávali so svojimi učiteľmi alebo kamarátmi.

Tabuľka 36

Zdroje informovanosti o extrémizme	SOŠ	G
televízia a rozhlas	26,5	30,3
internet, sociálne siete	26,6	35,7
učitelia	9,8	8,9
rodičia a súrodenci	5,7	4,9
kamaráti	8,3	4,9
noviny a časopisy	5,3	6,6
alternatívne médiá	2,7	1,7
iné	0,7	0,9
o extrémizmus sa nezaujíma	29,9	20,5

Poznatky o extrémizme z internetu a sociálnych sietí zaujali najmä respondentov z Bratislavského, Trnavského, Nitrianskeho, Banskobystrického a z Košického kraja. Opýtaní žijúci v Trenčianskom, Žilinskom a v Prešovskom kraji považovali za najdôležitejší zdroj vedomostí televíziu a rozhlas. Žiaci v Trenčianskom kraji si potrebné informácie prečítali v novinách a v časopisoch, zatiaľ čo respondenti z Banskobystrického kraja ich častejšie než ostatní získali od rodičov a súrodencov. Oslovení žiaci pochádzajúci z Trenčianskeho a z Nitrianskeho kraja sa skôr poradili s učiteľmi, pričom opýtaní s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji sa o extrémizme rozprávali najmä s kamarátmi. Žiaci žijúci v Trnavskom kraji si potrebné poznatky našli v rôznych alternatívnych médiách, pričom opýtaní s trvalým bydliskom v Trenčianskom a v Nitrianskom kraji hľadali aj iné zdroje. Nezaujem danú problematiku uvádzali najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Trnavského a zo Žilinského kraja, pričom sa o extrémizmus zaujímal opýtaní pochádzajúci z Nitrianskeho kraja.

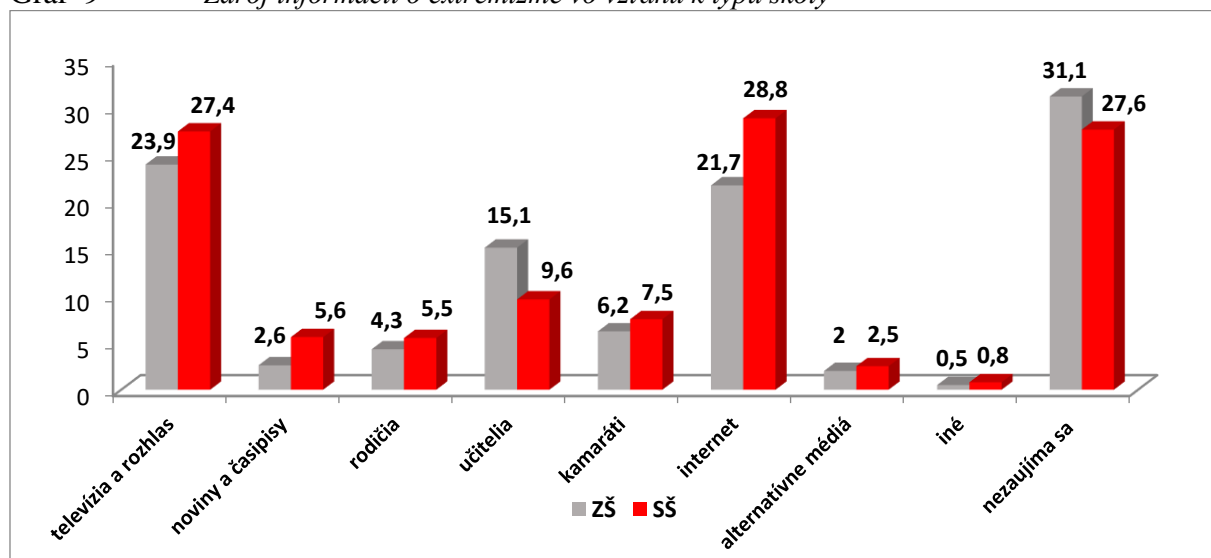
Tabuľka 37

Zdroje informovanosti o extrémizme	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
televízia a rozhlas	27,4	19,8	26,8	24,1	26,0	23,9	32,2	22,9
internet	30,2	20,3	23,4	31,6	19,1	27,8	24,3	29,1
učitelia	7,9	14,5	17,8	17,0	16,1	10,7	5,9	3,6
rodičia	3,6	5,3	5,2	5,3	4,6	6,1	5,5	3,6
kamaráti	7,7	10,3	5,8	4,3	5,5	7,4	6,1	7,6
noviny a časopisy	3,8	3,2	7,4	2,5	3,8	4,9	3,3	5,8
alternatívne médiá	3,3	4,0	1,2	3,4	0,8	2,3	1,5	0,9
iné	0,8	0,3	1,2	1,2	1,1	0,6	0	0
o extrémizmus sa nezaujíma	26,6	33,8	27,1	21,7	33,6	27,2	31,6	31,8

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl získavali informácie o extrémizme najmä z televízie a z rozhlasu, zatiaľ čo stredoškólači si ich predovšetkým prečítali na internete. Stredoškólakom vo vyššej miere sprostredkovali poznatky o extrémizme rodičia a kamaráti, prípadne si ich prečítali v novinách a v časopisoch. Žiaci základných škôl sa o tejto téme výrazne častejšie rozprávali so svojimi pedagógmi, pričom približne rovnaký počet respondentov z oboch typov škôl získal potrebné poznatky z rôznych alternatívnych médií alebo z iných zdrojov. Až viac než tretina žiakov základných škôl a 27,6% stredoškólakov sa o problematiku extrémizmu nezaujímal, a preto tieto informácie ani nehľadali. Z uvedeného je zrejmé, že stredoškólači pri získavaní poznatkov o extrémizme uprednostnili internet, alternatívne médiá, kamarátov a rodičov. Žiaci základných škôl, ktorých táto téma vo vyššom počte nezaujala, viac dôverovali správam z televízie, z rozhlasu a informáciám, ktoré im sprostredkovali učitelia.

Graf 9 Zdroj informácií o extrémizme vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2016, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal. Klesol počet respondentov, ktorí potrebné informácie získali z televízie a z rozhlasu, z internetu alebo z rôznych alternatívnych médií. Výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí poznatky o extrémizme odovzdali učitelia a zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorým ich sprostredkovali rodičia, kamaráti, prípadne si ich prečítali v novinách a v časopisoch alebo použili iné zdroje. Zo zistených výsledkov výskumu vyplynulo, že od roku 2016 sa záujem žiakov o extrémizmus výrazne znížil, pričom najviac stúpol počet opýtaných, ktorým tieto poznatky odovzdali učitelia. Toto zistenie je pozitívne, pretože predpokladáme, že informácie o extrémizme, ktoré žiaci získali od svojich pedagógov sú omnoho pravdivejšie a objektívnejšie než tie, ktoré si prečítali na internete alebo im ich sprostredkovali kamaráti.

Tabuľka 38

Zdroje informovanosti o extrémizme	2016	2017	2018	2019
televízia a rozhlas	32,8	33,7	31,5	25,7
internet	31,1	25,5	18,5	25,5
učitelia	6,8	9,0	11,7	12,2
rodičia	2,7	4,0	8,6	4,9
kamaráti	4,1	5,8	4,8	6,9
noviny a časopisy	2,8	3,7	9,4	4,2
alternatívne médiá	4,0	1,7	1,8	2,2
iné	0	1,2	0	0,6
o extrémizmus sa nezaujíma	15,7	15,4	13,7	29,3

Sledovanosť internetových stránok venujúcich sa problematike extrémizmu

*Internet v súčasnosti prenikol do vedy, techniky, kultúry a do každodenného života jedincov. V tejto oblasti disponujú adolescenti omnoho lepšími vedomosťami a schopnosťami než predchádzajúce generácie, avšak často si neuvedomujú riziká, ktoré práca s internetom prináša. Príťažlivosť internetu vychádza z jeho širokého dosahu, má relatívne nízke náklady, je vhodný na komunikáciu bez geografických bariér a veľmi často nie je cenzurovaný. Výhody online prostredia objavili aj rôzne extrémistické skupiny, ktoré ho využívajú nielen na šírenie propagandy, ale i na získavanie informácií, vytváranie sietí, financovanie a pod. Extrémisti na internete získavajú nielen nových členov, ale aj prostredníctvom rôznych internetových komunit, webových stránok, blogov, chatovacích miestností diskusných fór a videohier obhajujú násilie, šíria nenávistné správy a ovplyvňujú názory a správanie mladých ľudí. Situáciu in ulahčuje fakt, že deti a mládež trávia veľa času na internete, vedia dobre pracovať s internetom a často nie sú pri tejto činnosti nikým kontrolovaní.*⁷ Žiadne internetové stránky, ktoré sa venujú problematike extrémizmu nepoznalo až 67,1% respondentov. Viac než pätina (21,1%) opýtaných tieto portály poznala, ale nesledovala ich. Častú sledovanosť webových stránok venujúcich sa problematike extrémizmu priznalo 4,1% žiakov základných a stredných škôl, pričom 7,7% respondentov si ich pozrelo občas.

Chlapci vo vyššom počte sledovali extrémistické internetové stránky často (chlapci: 5,4%, dievčatá: 2,7%) aj občas (chlapci: 8,1%, dievčatá: 7,3%). Približne pätina dievčat (20,3%) a 22,0% chlapcov tieto servery síce poznala, ale nenavštevovala ich. Žiadne internetové stránky zamerané na extrémizmus nepoznalo 69,7% dievčat a 64,5% chlapcov. Zistené údaje ukázali, že chlapci výrazne častejšie sledovali rôzne portály venujúce sa extrémizmu než dievčatá, ktoré sa o ne vo vyššej miere nezaujímal.

K častým návštevníkom internetových stránok venovaných extrémizmu patrili najmä najmladší respondenti a opýtaní vo veku 16 rokov. Občasné sledovanie týchto webových portálov priznali žiaci vo veku 14 a 18 rokov. Respondenti vo veku 15 a 17 rokov najčastejšie o existencii týchto stránok vedeli, avšak nenavštevovali ich. Žiadne extrémistické internetové stránky nepoznali najmä trinásťroční opýtaní. Uvedené dáta ukázali, že rôzne extrémistické internetové portály najčastejšie navštevovali žiaci vo veku 14 rokov, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine respondentov vo veku 13 rokov. Toto zistenie ukázalo, že o extrémistické internetové stránky prejavili najväčší záujem v podstate deti. Je potrebné vysvetliť im nebezpečenstvo, aké extrémizmus predstavuje, naučiť ich kriticky myslieť, vytvoriť si vlastný názor a vedieť ho obhájiť namiesto nekritického preberania iných názorov, ktoré nemusia byť objektívne a správne. Je úlohou rodičov dávať pozor na to, čo ich deti na internete robia, aké stránky sledujú a s kým sa na sociálnych sieťach kontaktujú. Môžu tak zabrániť nielen nadviazaniu kontaktov ich detí s extrémistami, ale ochrániť ich aj pred rôznymi sociálno-patologickými javmi ako je napr., sexuálne obťažovanie a online šikanovanie.

Tabuľka 39

Sledovanosť extrémistických internetových stránok	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
často	6,4	3,3	4,3	2,9	5,3	4,1	3,8
občas	4,3	6,1	10,1	5,2	6,6	8,6	9,9
pozná, ale nenavštevuje ich	21,3	20,1	21,3	23,4	18,8	22,3	20,5
nie	68,0	70,5	64,3	68,5	69,3	65,0	65,8

⁷ Tóthová, L.: Extrémizmus a online prostredie. In: Tóthová, L.-Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UJPS, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4, s. 70-74

Približne rovnaký počet opýtaných v oboch typoch stredných škôl (SOŠ: 4,0%, G: 4,3%) navštevoval extrémistické internetové stránky často. Gymnazisti vo vyššej miere priznali ich občasné sledovanie (G: 9,5%, SOŠ: 7,6%). Približne pätina opýtaných z oboch typov stredných škôl (G: 19,6%, SOŠ: 20,2%) o týchto portáloch vedela, ale nesledovala ich. Žiadne extrémistické webové stránky nepoznalo 66,6% gymnazistov a 68,2% žiakov stredných odborných škôl. Uvedené dáta ukázali, že gymnazisti vo vyššej miere rôzne extrémistické internetové portály nielen poznali, ale ich aj sledovali.

Opýtaní žijúci vo veľkých a v najväčších mestách vo vyššej miere priznali časté sledovanie internetových portálov zameraných na extrémizmus. Ich občasné navštevovanie uvádzali najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Extrémistické portály poznala, ale nenavštevovala štvrtina respondentov s trvalým bydliskom v malých mestách. O tieto stránky sa nezaujímali najmä opýtaní žijúci v najmenších obciach a v najväčších mestách. Z prezentovaných dát vyplynulo, že žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom vo veľkých mestách navštevovali extrémistické internetové portály najčastejšie, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine respondentov s trvalým bydliskom v najmenších aglomeračných jednotkách.

Tabuľka 40

Sledovanosť extrémistických internetových stránok	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
často	3,6	4,2	2,9	5,4	5,6
občas	7,7	7,4	7,9	9,4	6,5
pozná, ale nenavštevuje ich	18,8	20,5	25,0	20,1	19,4
nie	69,9	67,9	64,2	65,1	68,5

Respondenti žijúci v Banskobystrickom a v Bratislavskom kraji uviedli vo vyššom počte časté sledovanie extrémistických internetových stránok. Občas si ich pozreli najmä opýtaní pochádzajúci zo Žilinského a z Košického kraja. Tieto portály poznala, ale nenavštevovala, až necelá tretina žiakov s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji, pričom v Trnavskom, Trenčianskom, Prešovskom a v Košickom kraji rovnako odpovedala len necelá pätina opýtaných. Žiadne extrémistické webové stránky nepoznali najmä oslovení žiaci pochádzajúci z Trnavského, Prešovského a z Košického kraja. Z uvedeného je zrejmé, že tieto internetové portály najčastejšie sledovali žiaci základných a stredných škôl v Banskobystrickom kraji, pričom nezaujím o extrémistické stránky prezentovali najmä respondenti žijúci v Trnavskom a v Prešovskom kraji.

Tabuľka 41

Sledovanosť extrémistických internetových stránok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
často	5,9	4,9	4,6	3,1	1,4	6,1	3,1	3,1
občas	7,7	6,7	7,7	8,3	9,0	6,5	7,4	8,9
pozná, ale nenavštevuje ich	20,4	18,1	19,7	28,1	24,3	22,3	18,7	17,4
nie	66,0	70,3	68,0	60,5	65,3	65,1	70,8	70,6

Opýtaní z doplnených rodín navštevovali internetové stránky zamerané na extrémizmus nielen často (6,8%, úplné rodiny: 3,3%, neúplné rodiny: 4,9%), ale aj občas (13,5%, úplné rodiny: 6,9%, neúplné rodiny: 9,6%). Tieto portály poznala, ale nesledovala zhodne viac ako pätina opýtaných zo všetkých typov rodinného prostredia (úplné rodiny: 20,8%, doplnené a neúplné rodiny: zhodne po 20,6%). Žiadne extrémistické internetové stránky nepoznalo až 69,0% respondentov z úplných rodín, pričom v doplnených rodinách (58,1%, neúplné rodiny: 64,9%) rovnako odpovedala len viac než polovica opýtaných. Uvedené zistenia ukázali, že extrémistické internetové portály navštevovali najmä žiaci základných a stredných škôl

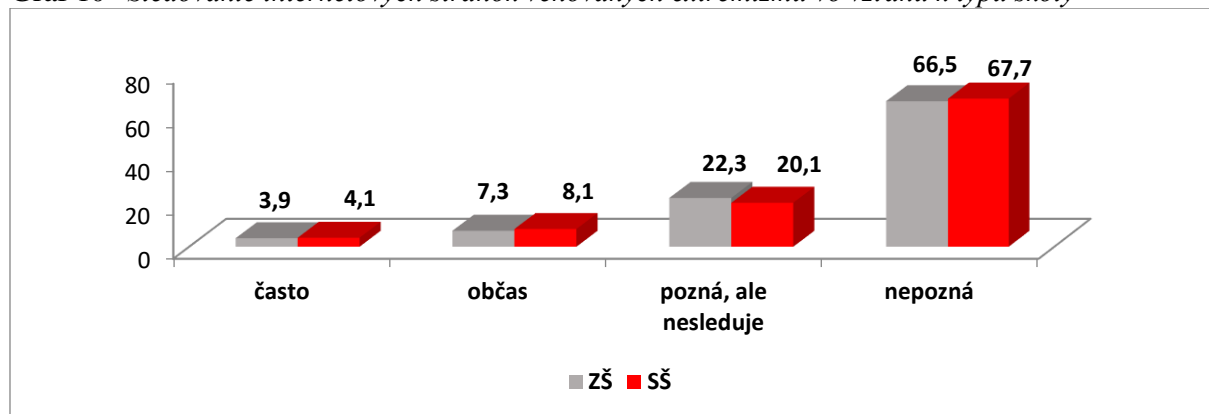
pochádzajúci z doplnených rodín, pričom najnižší záujem o ne prejavili respondenti, ktorí vyrastali v úplných rodinách.

Respondenti, ktorí mali kamarátov extrémistov vo výrazne vyššej miere ich internetové portály navštevovali nielen často (kamaráti patria k extrémistom: 6,2%, kamaráti nepatria k extrémistom: 3,1%), ale aj občas (kamaráti patria k extrémistom: 12,4%, kamaráti nepatria k extrémistom: 5,7%). Títo respondenti zároveň vo vyššom počte tieto stránky poznali, ale nesledovali ich (kamaráti patria k extrémistom: 25,1%, kamaráti nepatria k extrémistom: 19,4%). Žiadne extrémistické internetové servery nepoznalo až 71,8% opýtaných, ktorí sa s extrémistami nekamarátili, pričom v skupine žiakov základných a stredných škôl, ktorí udržiavali priateľské kontakty s takýmito osobami, rovnako odpovedala len viac než polovica (56,3%) opýtaných. Zistené výsledky tak ukázali negatívny vplyv týchto rovesníkov na osobnosť ostatných jedincov.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl navštevoval rôzne extrémistické internetové portály nielen často, ale aj občas. Žiaci základných škôl častejšie o týchto stránkach vedeli, ale nesledovali ich. Žiadne extrémistické internetové portály nepoznalo až 67,7% stredoškôlkov a 66,5% žiakov základných škôl. Prezentované údaje potvrdili, že žiaci stredných škôl sledovali rôzne extrémistické internetové stránky v pomerne malej miere, pričom zistené údaje zamerané na skupinu žiakov základných škôl sú takmer rovnaké. Je dôležité, aby si najmä tieto deti vedeli vytvoriť správny názor na skupiny extrémistov a boli usmernené niekým, kto im podá jasné a objektívne informácie o činnosti extrémistov. Tejto závažnej problematike by mali venovať veľkú pozornosť nielen učitelia, ale i rodičia žiakov základných škôl, aby zabránili nekritickému preberaniu nesprávnych názorov, ktoré si prečítajú na internete a na sociálnych sieťach.

Graf 10 Sledovanie internetových stránok venovaných extrémizmu vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 výrazne klesol počet častých návštevníkov extrémistických internetových stránok, avšak stúpol počet opýtaných, ktorí ich navštevovali občas. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí portály zamerané na extrémizmus poznali, ale nesledovali. Zároveň sa zvýšil počet žiakov, ktorí o nich nemali žiadne poznatky. Zo zistených údajov vyplynulo, že od roku 2016 klesol počet častých návštevníkov extrémistických internetových stránok. Stúpol počet opýtaných, ktorí ich navštevovali len občas alebo ich vôbec nepoznali. Najhoršia situácia bola zaznamenaná v rokoch 2016 a 2017, pričom v tomto roku bol zistený výrazne nižší počet opýtaných, ktorí patrili k častým návštevníkom týchto portálov.

Tabuľka 42

Sledovanosť extrémistických internetových stránok	2016	2017	2018	2019
často	8,3	5,3	5,5	4,1
občas	6,6	19,3	13,5	7,7
pozná, ale nenavštevuje ich	20,3	16,6	20,8	21,1
nie	64,8	58,8	60,2	67,1

5. Dôvody prítlačlivosti extrémistických hnutí pre deti a mládež

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu u mladých ľudí

Odborníci upozorňujú, že v poslednom období sa na Slovensku začali vo vyššej miere objavovať extrémistické názory, ktoré majú za cieľ osloviť najmä mládež. Ako uvádza R. Štefančík (2013) mladá generácia patrí medzi prioritné cieľové skupiny extrémistov. Časť mladých ľudí nemá dostatočne ukotvený svetonázor, o politiku sa vôbec nezaujíma, má menej skúseností a porozumenia pre parlamentnú demokraciu, pociťuje sklamanie vo vzťahu k súčasným problémom a etablovaným politickým stranám a politikom, má väčší sklon počúvať a veriť jednoduchým predstavám o riešení zložitých celospoločenských problémov.⁸ Za najčastejšiu príčinu tohto závažného sociálno-patologického javu označili žiaci súčasnú politickú situáciu vo svete. Viac než tretina opýtaných zastávala názor, že nárast prejavov extrémizmu spôsobil nevhodný spôsob výchovy detí a zlé rodinné vzťahy. Respondenti v nižšom počte považovali za príčiny aj negatívne osobné zážitky detí a mladých ľudí, stratu ideálov, nedostatočné vedomosti z oblasti histórie, akceptovanie násilia v médiách, nedôveru občanov voči politickým stranám, strach z vylúčenia z rovesníckej skupiny, negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska, zanedbávanie problémov chudoby obyvateľstva a preťaženosť učiteľov. Na túto otázku nevedelo odpovedať 11,6% respondentov. Asi 50 (1,8%) opýtaných uviedlo iné dôvody, pričom najčastejšie poukazovali na nezaujím politikov riešiť ťažkosti občanov, na nezaslúžené výhody pre minoritnú skupinu obyvateľov, ktorá pácha vo vysokej miere trestnú činnosť, nie je ochotná pracovať a vo veľkej miere využíva výhody sociálneho systému, na nezvládnutú situáciu v otázkach migrantov, na skeptické postoje obyvateľov vo vzťahu k snahe zlepšiť svoj život a pod. Zo zistených údajov vyplynulo, že oslovení žiaci vo veľkej miere označili za príčiny súčasného nárastu prejavov extrémizmu politickú situáciu vo svete, nevhodný spôsob výchovy detí a zlé rodinné vzťahy.

Tabuľka 43

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu	Počet	%	poradie
súčasná politická situácia vo svete	1 355	48,6	1
negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska	453	16,3	10
strata ideálov spôsobujúca frustráciu mladých ľudí	736	26,4	5
nedostatočné vedomosti z oblasti histórie	711	25,5	6
zlé vzťahy v rodine	956	34,3	3
nevhodná výchova v rodine	1 046	37,5	2
akceptovanie násilia v médiách	679	24,4	7
strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia	501	18,0	9
učitelia nemajú dostatok času na individuálnu činnosť so žiakmi	194	7,0	12
negatívne osobné zážitky detí a mládeže	756	27,1	4
nedôvera voči etablovaným politickým stranám	555	19,9	8
zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva	366	13,1	11
iné	50	1,8	
nevie	322	11,6	
spolu	8 680	311,6	

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

⁸ Štefančík, R. a kol.: Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN 978-80-263-0516-3, s. 9-11

Obidve skupiny respondentov označili za najčastejší dôvod nárastu prejavov extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete. Dievčatá považovali za dôležitejšie príčiny stratu ideálov a frustráciu mladých ľudí, nedostatočné vedomosti z oblasti histórie, zlé vzťahy v rodine, nevhodný spôsob výchovy detí, akceptovanie násilia v médiách, strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia a negatívne osobné zážitky. Približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch skupinách uvádzal, že expandovanie prejavov extrémizmu zapríčinili negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie na Slovensku, skutočnosť, že učitelia nemajú čas venovať sa individuálne svojim žiakom, nedôvera voči etablovaným politickým stranám a dlhodobé zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva. Chlapci vo vyššom počte nevedeli vyjadriť svoj názor, pričom približne rovnaký počet respondentov uvádzal inú odpoveď. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že dievčatá mali vyššiu tendenciu hľadať príčiny nárastu prejavov extrémizmu v rodinných a v osobných problémoch jedinca, zatiaľ čo chlapci sa prikláňali k názoru, že toto expandovanie ovplyvnila súčasná nie veľmi dobrá sociálno-ekonomická situácia na Slovensku.

Tabuľka 44

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu	Chlapci	Dievčatá
súčasná politická situácia vo svete	47,8	49,3
negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska	16,2	16,2
strata ideálov spôsobujúca frustráciu mladých ľudí	23,0	29,5
nedostatočné vedomosti z oblasti histórie	22,6	28,2
zlé vzťahy v rodine	30,0	38,5
nevhodná výchova v rodine	32,0	42,7
akceptovanie násilia v médiách	20,0	28,5
strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia	15,1	20,7
učitelia nemajú dostatok času na individuálnu činnosť so žiakmi	7,3	6,6
negatívne osobné zážitky detí a mládeže	21,7	32,3
nedôvera voči etablovaným politickým stranám	20,0	19,9
zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva	12,8	13,4
iné	2,2	1,5
nevie	12,5	10,6

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Všetky skupiny respondentov sa domnievali, že najvýznamnejším dôvodom nárastu prejavov extrémizmu je súčasná politická situácia vo svete. Najmladší opýtaní vo vyššej miere než ostatní uvádzali, že dôvodom môžu byť aj negatívne dôsledky transformácie Slovenska, nevhodný spôsob výchovy detí, akceptovanie násilia v médiách, strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia a skutočnosť, že učitelia nemajú dostatok času venovať sa individuálne svojim žiakom. Trinásťroční opýtaní sa častejšie domnievali, že nárast extrémistických prejavov spôsobili zlé rodinné vzťahy, pričom respondenti vo veku 16 a 18 rokov pripisovali význam negatívnym osobným zážitkom detí a mladých ľudí. Oslovení žiaci vo veku 17 rokov sa vyjadrili, že príčinou expandovania extrémizmu môže byť aj nedostatok vedomostí z oblasti histórie. Najstarší respondenti považovali za dôležitú najmä stratu ideálov a frustráciu mladých ľudí, nedôveru voči etablovaným politickým stranám a zanedbanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva. Na otázku nevedeli najčastejšie odpovedať opýtaní vo veku 13 a 14 rokov, pričom oslovení žiaci vo veku 16 a 18 rokov sa vo vyššej miere než ostatní domnievali, že túto negatívnu situáciu zapríčinili iné skutočnosti.

Tabuľka 45

Dôvody pre nárast prejavov extrémizmu	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
súčasná politická situácia vo svete	48,9	45,5	43,2	45,1	50,9	51,9	54,4
dôsledky ekonomickej transformácie SR	27,7	15,3	12,8	18,4	14,6	16,9	17,9
strata ideálov a frustrácia	21,3	23,7	23,7	27,8	25,9	26,3	30,8
nedostatočné vedomosti z histórie	19,1	20,4	23,7	23,6	24,8	33,4	26,6
zlé vzťahy v rodine	29,8	38,9	28,2	33,6	35,6	37,7	32,9
nevhodná výchova v rodine	44,7	32,6	32,4	37,8	42,9	42,0	35,7
akceptovanie násilia v médiách	29,8	21,9	20,8	25,1	28,8	24,0	24,9
strach zo sociálneho vylúčenia	27,7	18,8	15,4	13,6	21,9	19,1	18,4
učitelia nemajú čas	8,5	6,9	7,2	4,8	7,5	7,1	8,2
negatívne osobné zážitky	27,7	28,5	20,6	28,2	30,1	25,5	30,2
nedôvera voči etablovaným stranám	23,4	12,7	14,5	15,9	24,3	24,4	25,9
zanedbávanie problémov chudoby	10,6	7,9	11,4	10,6	13,9	16,5	17,5
iné	2,1	0,8	1,6	1,5	2,9	0,8	3,2
nevie	10,6	15,0	15,4	12,7	11,5	7,7	8,0

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Zistené údaje potvrdili, že respondenti vo všetkých krajoch Slovenska, avšak najmä v Trenčianskom kraji, vyjadrili názor, že prioritným dôvodom nárastu prejavov extrémizmu je súčasná politická situácia vo svete. Opýtaní pochádzajúci z Bratislavského, Trenčianskeho, Banskobystrického a z Košického kraja poukazovali na nedostatočné vedomosti detí a mládeže z oblasti histórie. Oslovení žiaci v Trenčianskom kraji pripisovali vyšší význam negatívnym dôsledkom sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska, zlým vzťahom v rodinách a nedôvere ľudí voči etablovaným politickým stranám. Opýtaní žijúci v Nitrianskom kraji označili za silný dôvod pre nárast prejavov extrémizmu stratu ideálov a z toho vyplývajúcu frustráciu mladých ľudí, negatívne osobné zážitky a dlhodobé zanedbávanie problémov chudoby obyvateľstva. Žiaci základných a stredných škôl žijúci Žilinskom kraji pripisovali význam nevhodnému spôsobu výchovy detí v rodine, akceptovaniu násilia v médiách, strachu detí a mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia a nedostatku času u učiteľov venovať sa individuálne žiakom. Na otázku nevedeli odpovedať najmä opýtaní žijúci v Trnavskom a v Nitrianskom kraji, pričom respondenti z Nitrianskeho a zo Žilinského kraja častejšie než ostatní uviedli inú možnosť.

Tabuľka 46

Dôvody pre nárast prejavov extrémizmu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
súčasná politická situácia vo svete	49,4	17,9	53,5	42,9	47,3	50,0	48,4	50,4
dôsledky ekonomickej transformácie SR	13,3	13,2	20,3	18,2	18,6	16,8	15,7	14,3
strata ideálov a frustrácia mladých ľudí	27,6	22,3	25,2	31,8	25,7	27,7	26,8	23,7
nedostatočné vedomosti z oblasti histórie	29,4	19,2	28,3	27,5	22,4	28,1	23,3	28,6
zlé vzťahy v rodine	35,0	38,9	39,4	26,9	35,5	30,3	31,2	38,8
nevhodná výchova v rodine	38,6	36,8	38,5	34,0	40,4	39,0	35,7	37,9
akceptovanie násilia v médiách	25,3	26,4	20,3	20,4	27,3	24,2	25,3	24,6
strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia	14,8	16,8	18,5	19,4	23,2	16,8	19,0	13,4
učitelia nemajú čas na individuálnu činnosť	7,4	5,7	6,8	7,1	8,5	7,7	7,0	4,5
negatívne osobné zážitky detí a mládeže	24,8	22,5	27,7	37,7	30,3	26,5	25,5	21,9
nedôvera voči etablovaným politickým stranám	17,9	18,4	24,9	21,6	22,9	20,0	17,0	14,3
zanedbanie problémov chudoby obyvateľstva	14,1	13,2	13,5	17,6	13,7	10,0	12,9	8,0
iné	1,8	1,8	1,5	2,8	2,5	1,9	1,1	0,9
nevie	12,0	13,0	10,2	13,0	10,9	9,4	12,2	11,2

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že obidve skupiny respondentov, najmä však žiaci stredných škôl sa domnievali, že najvýznamnejším dôvodom nárastu prejavov extrémizmu je súčasná politická situácia vo svete. Stredoškoláci vo vyššom počte uvádzali stratu ideálov a frustráciu mladých ľudí, nedostatok vedomostí z oblasti histórie, zlé rodinné vzťahy, nevhodný spôsob výchovy detí, akceptovanie násilia v médiách, strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia, nedôveru voči etablovaným politickým stranám, negatívne osobné zážitky a zanedbanie problémov chudoby obyvateľstva. Približne rovnaký počet opýtaných sa vyjadril, že príčinou výraznejšieho expandovania prejavov extrémizmu v spoločnosti sú negatívne dôsledky transformácie Slovenska a skutočnosť, že učitelia nemajú dostatok času venovať sa individuálne svojim žiakom. Na otázku nevedeli výrazne častejšie odpovedať žiaci základných škôl, pričom stredoškoláci sa vo vyššej miere domnievali, že túto negatívnu situáciu zapríčinili iné skutočnosti.

Tabuľka 47

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu	ZŠ	SŠ
súčasná politická situácia vo svete	44,4	52,4
negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska	16,1	16,4
strata ideálov spôsobujúca frustráciu mladých ľudí	24,4	28,2
nedostatočné vedomosti z oblasti histórie	22,0	28,6
zlé vzťahy v rodine	33,0	35,5
nevhodná výchova v rodine	33,7	41,1
akceptovanie násilia v médiách	22,3	26,2
strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia	16,2	19,6
učitelia nemajú dostatok času na individuálnu činnosť so žiakmi	6,5	7,4
negatívne osobné zážitky detí a mládeže	25,2	28,9
nedôvera voči etablovaným politickým stranám	14,3	25,1
zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva	9,9	16,0
iné	1,3	2,3
nevie	14,7	8,7

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí považovali za dôležitý motív nárastu prejavov extrémizmu nedostatok vedomostí mladých ľudí z oblasti histórie, nevhodný spôsob výchovy detí a zlé medziľudské vzťahy v rodine. Výrazne sa znížil počet opýtaných, ktorí pripisovali význam súčasnej politickej situácii vo svete, negatívnym dôsledkom sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska, strate ideálov a z toho vyplývajúcej frustrácii detí a mládeže, akceptovaniu násilia v médiách, strachu detí a mládeže zo sociálneho vylúčenia, negatívnym osobným zážitkom, nedôvere občanov voči etablovaným politickým stranám, dlhodobému zanedbávaniu problémov chudoby a segregácie obyvateľstva a nedostatku času u učiteľov venovať sa individuálne žiakom. Zároveň klesol počet opýtaných, ktorí si vytvorili iný názor, avšak výrazne stúpol počet respondentov, ktorí na túto otázku nevedeli odpovedať. Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie považovali opýtaní za najdôležitejší dôvod nárastu extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete. V roku 2016 oslovení žiaci pripisovali omnoho väčší význam negatívnym osobným zážitkom detí a mládeže, nedôvere občanov voči etablovaným politickým stranám a dlhodobému zanedbávaniu problémov chudoby a segregácie obyvateľstva. V roku 2019 považovali za dôležitejšie zlé rodinné vzťahy, nevhodný spôsob výchovy detí ako aj nedostatok vedomostí z histórie. Je zrejmé, že kým v roku 2016 prevládali u opýtaných dôvody, ktoré sa týkali spoločenskej situácie na Slovensku, v tomto roku mali výraznú prevahu motívy zamerané na rodinu a získanie poznatkov o historickom vývoji našej krajiny.

Tabuľka 48

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu	2016		2017		2018		2019	
	%	poradie	%	poradie	%	poradie	%	poradie
súčasná politická situácia vo svete	52,7	1	45,7	1	54,4	1	48,6	1
negatívne dôsledky transformácie Slovenska	24,4	9	23,0	9	17,9	9	16,3	10
strata ideálov spôsobujúca frustráciu	33,4	5	28,5	7	27,3	4	26,4	5
nedostatočné vedomosti z oblasti histórie	22,0	10	23,7	8	25,9	5	25,5	6
zlé vzťahy v rodine	32,6	6	34,9	2	34,9	2	34,3	3
nevhodná výchova v rodine	34,1	4	33,7	3	32,1	3	37,6	2
akceptovanie násilia v médiách	27,3	7	29,2	6	25,6	6	24,4	7
strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia	19,8	11	20,7	11	13,3	11	18,0	9
učitelia nemajú čas na činnosť so žiakmi	10,7	12	13,8	12	7,4	12	7,0	12
negatívne osobné zážitky	37,7	2	31,2	4	24,3	7	27,1	4
nedôvera voči politickým stranám	34,5	3	29,5	5	20,9	8	19,9	8
zanedbávanie problémov chudoby	26,9	8	21,0	10	13,8	10	13,1	11
iné	3,9		3,1		1,2		1,8	
nevie	6,7		1,2		19,3		11,6	

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Príčiny sympatizovania detí a mládeže s extrémistickými skupinami

Nárast rôznych foriem extrémizmu sa v súčasnosti šíri po celej Európe a výnimkou nie je ani Slovensko. Mladí ľudia sú často vystavení vplyvu dezinformačných kampaní zdieľaných najmä sociálnymi sieťami, kde sú im ponúkané rýchle možnosti sebarealizácie. V dnešnej dobe, je preto dôležité venovať pozornosť zvyšovaniu povedomia verejnosti a mládeže zvlášť o nebezpečenstve, ktoré extrémizmus prináša nielen pre nich, ale i pre celú spoločnosť.⁹

Respondenti považovali za najčastejšie príčiny sympatizovania detí a mladých ľudí s extrémistickým hnutím nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania, túžbu získať si rešpekt okolia, predsudky vytvorené voči určitým skupinám osôb prevzaté z rodiny a snahu vybiť si zlosť a agresivitu. Nižší počet žiakov označil aj potrebu byť členom rovesníckej skupiny, neschopnosť mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom, snahu oplatiť zlú skúsenosť a túžbu vzbudiť svojim správaním pozornosť rodičov a učiteľov. Odpoveď iné uviedlo len 31 (1,1%) opýtaných, pričom najčastejšie uvádzali, že mladí ľudia sa týmto spôsobom snažia zmeniť situáciu k lepšiemu, chcú sa dozvedieť pravdu o histórii aj z iných zdrojov a myslia si, že práve tieto skupiny ľudí im pomôžu zbaviť sa strachu zo skupiny osôb, ktoré podľa ich názoru ohrozujú obyvateľov Slovenska. Zarážajúce je zistenie, že na túto otázku nevedela odpovedať až necelá pätina oslovených žiakov základných a stredných škôl.

Tabuľka 49

Najčastejšie príčiny sympatizovania detí a mládeže s extrémistami	Počet	%	Poradie
nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov	1 221	43,8	1
predsudky a názory získané od rodičov a príbuzných	844	30,3	3
potreba byť členom rovesníckej skupiny	714	25,6	5
túžba získať si rešpekt okolia	1 101	39,5	2
snaha oplatiť zlú skúsenosť	581	20,9	7
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	457	16,4	8
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	795	28,5	4
neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom	668	24,0	6
iné	31	1,1	7
nevie	486	17,4	
spolu	6 898	247,5	

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

⁹ Piliarová, M.- Lovašová, S.: Extrémizmus a jeho podoby. In: Tóthová, L.- Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4, s. 17

Obidve skupiny respondentov označili za najčastejšiu príčinu sympatizovania mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania. Chlapci vo vyššej miere prezentovali názor, že dôvodom by mohla byť snaha oplatiť zľú skúsenosť. Dievčatá pripisovali význam predsudkom voči niektorým skupinám ľudí, potrebe byť členom rovesníckej skupiny, túžbe mať rešpekt okolia, snahe získať si chýbajúcu pozornosť rodičov a učiteľov, túžbe vybiť si svoju zlosť a neschopnosti riešiť svoje problémy iným spôsobom. Zaujímavé je zistenie, že chlapci častejšie uvádzali inú možnosť, pričom vo vyššej miere než dievčatá nevedeli na túto otázku odpovedať. Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá mali vo vyššom počte vytvorený vlastný názor na príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistami než chlapci, ktorí častejšie pripisovali význam iba snahe oplatiť zľú skúsenosť.

Tabuľka 50

Príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistami	Chlapci	Dievčatá
nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov	40,1	47,4
predsudky a názory získané od rodičov a príbuzných	23,3	36,9
potreba byť členom rovesníckej skupiny	22,2	28,9
túžba získať si rešpekt okolia	37,8	41,1
snaha oplatiť zľú skúsenosť	22,2	19,7
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	13,7	19,0
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	25,9	30,9
neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom	19,0	28,6
iné	1,6	0,6
nevie	19,3	15,7

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiaci druhých a tretích ročníkov stredných škôl a žiaci ôsmych a deviatych ročníkov základných škôl označili za najčastejšiu príčinu sympatizovania mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania. Siedmici a prváci najčastejšie prezentovali názor, že dôvodom by mohla byť snaha získať si rešpekt okolia. Prváci sa vo vyššej miere domnievali, že príčinou sympatizovania detí a mládeže s extrémistami môžu byť rôzne predsudky, snaha získať si chýbajúcu pozornosť rodičov a učiteľov a neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom. Žiaci 7. ročníkov základných škôl pripisovali význam potrebe mladých ľudí byť členom rovesníckej skupiny, zatiaľ čo druháci viac preferovali snahu oplatiť zľú skúsenosť. Najstarší opýtaní považovali za dôležitú túžbu vybiť si zlosť a agresivitu. Tretiaci a deviataci častejšie uviedli inú možnosť, pričom vyjadriť svoj názor nedokázali najmä žiaci siedmich a ôsmich ročníkov základných škôl. Prezentované zistenia ukázali, že vlastný názor na príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistami si častejšie vytvorili stredoškóľáci než žiaci základných škôl.

Tabuľka 51

Príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistami	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
nedostatok informácií o dôsledkoch	42,5	43,3	50,6	40,2	38,4	44,4
predsudky a názory získané v rodine	38,8	34,6	33,6	21,6	22,5	30,1
potreba byť členom rovesníckej skupiny	25,2	27,6	24,5	30,2	27,3	19,2
túžba získať si rešpekt okolia	44,8	41,9	37,8	42,2	35,9	37,2
snaha oplatiť zľú skúsenosť	24,3	26,0	22,0	18,5	19,1	14,5
vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	22,3	20,1	13,3	17,3	15,0	11,8
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	28,4	28,4	33,6	28,5	24,8	26,3
neschopnosť riešiť svoje problémy inak	29,9	24,3	28,4	16,8	21,6	22,9
iné	0,9	0,9	1,7	0,7	0,7	1,5
nevie	18,0	14,1	13,5	20,6	21,6	19,0

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Obidve skupiny respondentov označili za najčastejšiu príčinu sympatizovania mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania. Žiaci stredných odborných škôl vo vyššej miere prezentovali názor, že dôvodom by mohla byť potreba začleniť sa medzi rovesníkov a túžba získať si rešpekt okolia. Gymnazisti sa domnievali, že príčinou sympatizovania detí a mládeže s extrémistami môžu byť aj predsudky voči niektorým skupinám ľudí, snaha získať si chýbajúcu pozornosť dospelých, túžba vybiť si zlosť a agresivitu a neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom. Približne rovnaký počet opýtaných považoval za dôležitú snahu oplatiť zlú skúsenosť alebo uviedol inú možnosť. Na otázku nevedelo odpovedať 16,0% žiakov stredných odborných škôl a 10,9% gymnazistov. Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti mali vo vyššom počte vytvorený vlastný názor na príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistami než žiaci stredných odborných škôl.

Tabuľka 52

Príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistami	SOŠ	G
nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov	42,5	57,2
predsudky a názory získané od rodičov a príbuzných	32,4	44,0
potreba byť členom rovesníckej skupiny	26,6	23,6
túžba získať si rešpekt okolia	41,3	39,1
snaha oplatiť zlú skúsenosť	24,0	24,4
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	17,3	20,7
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	29,0	34,5
neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom	24,6	35,1
iné	1,3	1,1
nevie	16,0	10,9

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Opýtaní žijúci v Bratislavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Banskobystrickom, Prešovskom a v Košickom kraji označili za najsilnejší dôvod pre sympatizovanie mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania. Iba respondenti z Trnavského a zo Žilinského kraja preferovali snahu získať si rešpekt okolia. Žiaci s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji pripisovali význam predsudkom získaným v rodine, zatiaľ čo respondenti z Prešovského kraja preferovali potrebu byť členom rovesníckej skupiny. Opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja sa častejšie domnievali, že významným dôvodom vzostupu tohto negatívneho javu je snaha mladých ľudí vybiť si zlosť a agresivitu, zatiaľ čo respondenti s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji označili za dôležitý jav neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom. Opýtaní pochádzajúci z Košického kraja sa vo vyššej miere než ostatní domnievali, že mladí ľudia sa týmto spôsobom snažia oplatiť zlú skúsenosť alebo vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov. Prostredníctvom možnosti iné odpovedali najmä žiaci z Trnavského kraja. Svoj názor nevedela vyjadriť necelá pätina opýtaných v Banskobystrickom, Prešovskom, Trnavskom a v Košickom kraji.

Tabuľka 53

Príčiny sympatizovania s extrémistami	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
nedostatok informácií o dôsledkoch	45,3	41,2	49,2	45,1	38,8	46,8	43,4	41,5
predsudky získané od rodičov a príbuzných	27,1	30,6	33,2	43,2	26,8	31,9	25,3	26,3
potreba byť členom rovesníckej skupiny	24,3	25,4	22,8	26,2	26,2	20,6	31,2	25,9
túžba získať si rešpekt okolia	29,4	42,0	40,6	37,3	43,4	39,7	35,5	37,9
snaha oplatiť zlú skúsenosť	20,5	18,7	21,8	19,4	20,8	22,6	20,3	25,0
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	15,6	16,3	14,2	16,4	16,9	17,4	14,6	22,3
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	29,9	27,2	32,3	27,2	30,3	24,8	29,6	24,6
neschopnosť riešiť problémy iným spôsobom	24,0	21,2	27,4	28,4	23,2	23,2	22,7	22,3
iné	1,5	2,1	0,6	1,5	1,1	1,6	0,2	0,1
nevie	16,9	18,1	15,7	15,4	17,2	18,7	18,5	19,2

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Respondenti zo základných a stredných škôl najčastejšie prezentovali názor, že sympatizovanie detí a mládeže s členmi extrémistického hnutia spôsobil nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa týchto osôb. Stredoškooláci preferovali názor, že ich rovesníci majú voči určitým skupinám ľudí vytvorené predsudky, snažia sa oplatiť vlastnú zlú skúsenosť, chcú vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov, majú túžbu vybiť si zlosť a agresivitu, nie sú schopní riešiť svoje problémy iným spôsobom a snažia sa získať si rešpekt okolia. Obidve skupiny respondentov v približne rovnakej miere prezentovali názor, že príčinou sympatizovania mládeže s extrémistami môže byť aj potreba mladých ľudí byť členom rovesníckej skupiny, prípadne uvádzali iný dôvod. Na otázku nedokázala odpovedať pätina žiakov základných škôl a 14,8% stredoškoolákov. Z uvedených zistení vyplynulo, že žiaci stredných škôl mali viac poznatkov o príčinách sympatizovania detí a mládeže s extrémistami než opýtaní navštevujúci základné školy.

Tabuľka 54

Príčiny sympatizovania detí a mladých ľudí s extrémistami	ZŠ	SŠ
nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov	41,4	46,0
predsudky a názory získané od rodičov a príbuzných	24,9	35,2
potreba byť členom rovesníckej skupiny	25,4	25,9
túžba získať si rešpekt okolia	38,0	40,8
snaha oplatiť zlú skúsenosť	17,3	24,1
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	14,6	18,1
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	26,5	30,3
Neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom	20,5	27,1
iné	1,0	1,2
nevie	20,4	14,8

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 sa zvýšil iba počet respondentov, ktorí považovali za príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania. Znížil sa počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí pripisovali význam potrebe byť členom rovesníckej skupiny, túžbe získať si rešpekt okolia, snahe oplatiť zlú skúsenosť, potrebe vzbudiť pozornosť dospelých, túžbe vybiť si zlosť a agresivitu a neschopnosti riešiť svoje problémy iným spôsobom. Za sledované obdobie sa nezmenil počet opýtaných, ktorí pripisovali význam predsudkom získaným v rodine. Zároveň klesol počet respondentov, ktorí odpovedali prostredníctvom inej možnosti a výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí na túto otázku nemali vytvorený vlastný názor. Porovnanie zistení ukázalo, že v roku 2016 a 2017 považovali opýtaní za najdôležitejšiu príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami túžbu získať si rešpekt okolia, zatiaľ čo v roku 2018 a 2019 preferovali najmä nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania. V roku 2016 pripisovali žiaci väčší význam neschopnosti mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom a snahe vybiť si zlosť a agresivitu, zatiaľ čo v tomto roku považovali za dôležité predsudky získané v rodine a potrebu byť členom rovesníckej skupiny.

Tabuľka 55

Príčiny sympatizovania mládeže s extrémistami	2016		2017		2018		2019	
	%	poradie	%	poradie	%	poradie	%	poradie
nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania	37,9	2	37,5	2	41,4	1	43,8	1
predsudky a názory získané v rodine	29,6	5	23,3	5	23,4	4	30,3	3
potreba byť členom rovesníckej skupiny	28,7	6	25,4	4	21,1	5	25,6	5
túžba získať si rešpekt okolia	42,5	1	39,6	1	35,2	2	39,5	2
snaha oplatiť zlé skúsenosti	25,0	7	22,6	6	20,8	6	20,9	7
potreba vzbudiť pozornosť rodičov a učiteľov	22,1	8	19,7	8	18,4	8	16,4	8
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	35,6	3	32,9	3	28,3	3	28,5	4
neschopnosť riešiť problémy iným spôsobom	32,2	4	21,5	7	20,2	7	24,0	6
iné	3,5		2,2		1,1		1,1	
nevie	10,3		2,1		28,9		17,4	

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Snaha o radikalizáciu respondentov

Podľa Smieška (2017) je samotný pojem radikalizmus všeobecne používaný v rôznych súvislostiach, pričom ho môžeme chápať aj ako súhrn názorov, myšlienok a prejavov, ktoré priamo alebo nepriamo vedú k zásadným zmenám v určitých oblastiach v rámci spoločnosti, ale na rozdiel od extrémizmu sa nepokúša o zmenu ústavného zriadenia.¹⁰ Až 72,9% opýtaných sa so snahou radikalizovať ich názory nikdy nestretlo. Tieto negatívne skúsenosti uvádzala iba necelá tretina oslovených žiakov základných a stredných škôl. Túto skupinu respondentov sa extrémisti snažili zradikalizovať najmä prostredníctvom internetu a sociálnych sietí a cez kamarátov, ktorí k nim už patrili. Výrazne nižší počet opýtaných oslovil priamo vodca extrémistickej skupiny, prípadne sa k tejto téme dostali prostredníctvom ich literatúry alebo počas rozhovorov pri stretnutí s členmi extrémistických skupín. Len necelé percento žiakov odpovedalo na otázku pomocou možnosti iné, pričom toto miesto bližšie nešpecifikovali. Z prezentovaných dát vyplynulo, že i keď sa väčšina žiakov základných a stredných škôl nikdy s radikalizáciou nestretla, je zrejme že k častým prostriedkom určeným na ovplyvnenie mladých ľudí patrí internet, sociálne siete a osobné rozhovory s kamarátmi, ktorí už majú extrémistickú ideológiu osvojenú a snažia sa ju rozširovať ďalej.

Tabuľka 56

Snaha radikalizovať názory respondentov	Počet	%
áno, kamaráti, ktorí patria k extrémistom	196	7,0
áno, oslovil ho/ju vodca extrémistickej skupiny	93	3,3
áno, prostredníctvom internetu a sociálnych sietí	487	17,5
áno, prostredníctvom extrémistickej literatúry	106	3,8
áno na stretnutí extrémistov	57	2,0
áno, inde	17	0,5
nie	2 029	72,9
spolu	2 985	107

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Približne tri štvrtiny dievčat a 71,0% chlapcov nemalo žiadne skúsenosti s pokusmi o radikalizáciu ich názorov. Chlapcov sa vo vyššom počte snažili ovplyvniť kamaráti extrémisti, prípadne im bola poskytnutá literatúra alebo sa osobne stretli s extrémistami. Dievčatá vo vyššej miere zažili snahu o radikalizáciu na internete a na sociálnych sieťach. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách oslovil vodca extrémistickej skupiny, prípadne sa to stalo iným spôsobom. Zistené údaje ukázali, že snahu o radikalizáciu názorov zažili vo výrazne vyššej miere chlapci než dievčatá.

¹⁰ Smieško, I.: Internet a trestné činy extrémizmu. Plzeň : Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, s.r.o, 2017. ISBN 978-80-7380-691-0, s. 23

Tabuľka 57

Snaha radikalizovať názory respondentov	Chlapci	Dievčatá
áno, kamaráti, ktorí patria k extrémistom	7,4	6,6
áno, oslovil ho/ju vodca extrémistickej skupiny	3,7	3,0
áno, prostredníctvom internetu a sociálnych sietí	16,1	18,7
áno, prostredníctvom extrémistickej literatúry	5,3	2,4
áno na stretnutí extrémistov	2,5	1,7
áno, inde	0,8	0,4
nie	71,0	74,7

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Až 80,5% respondentov vo veku 15 rokov nemalo skúsenosti so snahou o radikalizáciu ich názorov, pričom v skupine najstarších opýtaných rovnako odpovedalo len viac než 60,0%. Najmladší žiaci sa vo vyššom počte než ostatní dostali k extrémistickej literatúre. Štrnásťročných žiakov oslovil vodca extrémistickej skupiny alebo získali tieto negatívne skúsenosti na iných miestach. Najstarších opýtaných sa snažili presvedčiť kamaráti, ktorí patria k extrémistom, častejšie boli oslovení aj prostredníctvom internetu a sociálnych sietí alebo boli ovplyvňovaní na stretnutiach s členmi tohto hnutia. Zistené údaje ukázali, že so snahou o radikalizáciu svojich názorov sa stretli vo výrazne vyššej miere najstarší opýtaní, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine respondentov vo veku 15 rokov.

Tabuľka 58

Snaha o radikalizáciu	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
cez kamarátov extrémistov	4,3	6,4	7,8	4,8	5,5	8,1	9,5
cez vodcu skupiny	2,2	3,1	4,7	1,7	3,1	3,5	4,2
prostredníctvom internetu	21,7	17,3	14,3	13,4	15,5	20,2	23,6
cez extrémistickú literatúru	6,5	5,6	3,1	2,5	2,7	3,5	5,3
na stretnutí extrémistov	0,4	1,5	2,7	1,5	0,9	2,2	3,6
iné	0,1	0,3	1,6	0,6	0,9	0,2	0,2
nie	76,1	75,8	74,5	80,5	75,9	68,0	63,3

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Až 70,4% žiakov stredných odborných škôl a 67,0% gymnazistov nikdy nezažilo pokusy o radikalizáciu ich názorov. Gymnazisti sa s týmto problémom častejšie stretli na internete a na sociálnych sieťach, prípadne na iných miestach. Žiakov stredných odborných škôl chceli ovplyvniť kamaráti patriaci k extrémistom alebo boli presvedčení v rámci osobných stretnutí s členmi tohto hnutia. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch typoch stredných škôl oslovil vodca extrémistickej skupiny, prípadne im bola poskytnutá ich literatúra. Zistené údaje ukázali, že snahu o radikalizáciu názorov zažili vo vyššej miere gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl.

Tabuľka 59

Snaha radikalizovať názory respondentov	SOŠ	G
áno, kamaráti, ktorí patria k extrémistom	8,2	5,5
áno, oslovil ho/ju vodca extrémistickej skupiny	3,3	3,4
áno, prostredníctvom internetu a sociálnych sietí	18,3	25,0
áno, prostredníctvom extrémistickej literatúry	3,7	3,7
áno na stretnutí extrémistov	2,3	1,7
áno, inde	0,3	1,1
nie	70,4	67,0

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiadne snahy o radikalizáciu názorov nespozorovali asi tri štvrtiny respondentov žijúcich v Trnavskom, Prešovskom a v Košickom kraji, pričom v Bratislavskom a v Banskobystrickom kraji rovnako odpovedalo omnoho menej opýtaných. Kamaráti extrémisti sa snažili presvedčiť najmä žiakov pochádzajúcich z Bratislavského a z Banskobystrického kraja, zatiaľ čo respondentov s trvalým bydliskom v Trenčianskom a v Košickom kraji oslovil vodca extrémistickej skupiny. Prostredníctvom internetu a sociálnych sietí boli radikalizovaní najmä opýtaní žijúci v Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji. Inú odpoveď uviedli najmä žiaci základných a stredných škôl z Prešovského, Bratislavského a z Banskobystrického kraja. Respondenti s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji vo vyššej miere než ostatní získali tieto negatívne skúsenosti počas osobných stretnutí s extrémistami alebo prostredníctvom ich literatúry. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že so snahou o radikalizáciu svojich názorov sa najčastejšie stretli opýtaní pochádzajúci z Bratislavského a z Banskobystrického kraja, pričom najlepšia situácia bola evidovaná u žiakov základných a stredných škôl žijúcich v Trnavskom a v Prešovskom kraji.

Tabuľka 60

Snaha radikalizovať názory respondentov	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno, kamaráti, ktorí patria k extrémistom	9,7	6,2	5,5	5,6	6,8	9,7	6,8	5,4
áno, oslovil ho/ju vodca extrémistickej skupiny	3,8	3,9	5,2	2,5	1,6	2,6	2,6	4,9
áno, prostredníctvom internetu a sociálnych sietí	18,2	14,0	17,5	21,0	16,1	20,1	16,8	17,4
áno, prostredníctvom extrémistickej literatúry	3,1	2,8	8,0	3,1	4,4	3,6	2,6	3,6
áno na stretnutí extrémistov	2,0	2,6	2,8	1,9	1,6	1,9	1,7	1,8
áno, inde	1,0	0,3	0,6	0,3	0,1	1,0	1,1	0,4
nie	69,3	76,2	71,4	73,1	73,5	68,2	75,8	75,0

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Viac než tri štvrtiny žiakov základných škôl a 69,5% stredoškôľakov nezažilo žiadne snahy o radikalizáciu ich názorov zo strany extrémistov. Stredoškôľáci pocítili vo vyššom počte negatívny vplyv zo strany kamarátov patriacich k členom tohto hnutia a častejšie boli oslovení aj prostredníctvom internetu a sociálnych sietí. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl bol oslovený priamo vodcom extrémistickej skupiny, mali zmeniť svoje názory pod vplyvom ich literatúry, na stretnutiach s členmi tohto hnutia, prípadne sa to stalo iným, bližšie neurčeným spôsobom. Zistené údaje ukázali, že stredoškôľáci mali viac skúseností so snahou o radikalizáciu svojich názorov než žiaci základných škôl.

Tabuľka 61

Snaha radikalizovať názory respondentov	ZŠ	SŠ
áno, kamaráti, ktorí patria k extrémistom	6,5	7,5
áno, oslovil ho/ju vodca extrémistickej skupiny	3,3	3,4
áno, prostredníctvom internetu a sociálnych sietí	14,8	19,9
áno, prostredníctvom extrémistickej literatúry	3,9	3,7
áno na stretnutí extrémistov	1,9	2,2
áno, inde	0,8	0,5
nie	76,6	69,5

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017 a 2019

Prezentované údaje ukázali, že od roku 2016 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí snahu o radikalizovanie názorov nikdy nezažili. Znížil sa počet respondentov, ktorých chceli ovplyvniť kamaráti patriaci k extrémistom a klesol aj počet žiakov, ktorí získali tieto negatívne skúsenosti prostredníctvom internetu a sociálnych sietí alebo na stretnutí členov tohto hnutia. Na približne rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí boli oslovení vodcom extrémistickej

skupiny, prostredníctvom ich literatúry a v inom prostredí. Uvedené zistenia ukázali, že žiaci mali v roku 2019 menej skúseností so snahou o radikalizáciu ich názorov než v roku 2016.

Tabuľka 62

Snaha radikalizovať názory respondentov	2016	2017	2019
áno, kamaráti, ktorí patria k extrémistom	11,1	6,2	7,0
áno, oslovil ho/ju vodca extrémistickej skupiny	4,1	3,7	3,3
áno, prostredníctvom internetu a sociálnych sietí	21,3	17,0	17,5
áno, prostredníctvom extrémistickej literatúry	3,9	3,6	3,8
áno na stretnutí extrémistov	3,1	2,5	2,0
áno, inde	0,4	0,9	0,5
nie	69,1	73,1	72,9

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností

Skúsenosti respondentov s materiálmi alebo aktivitami organizovanými extrémistami

M. Marko (2016) považuje radikalizmus za vstupnú bránu pre extrémizmus. Je to proces, v ktorom jedinec prijíma radikálne názory, postoje, správanie a hodnotenie. Radikálne myšlienky sa šíria veľmi rýchlo a to najmä v určitých sociálnych skupinách, kde sa s rovnakými myšlienkami, ideálmi a postojmi stotožňuje viacero osôb. Snažia sa ovplyvniť aj iné skupiny ľudí a osloviť ich nielen poukázaním na spoločenské problémy, ale ponúkajú aj ich riešenie, čím sa stávajú populárnymi.¹¹ Až 85,6% opýtaných nemalo skúsenosti s čítaním extrémistických materiálov a ani sa nezúčastnili na ich aktivitách. Žiaci čítali najmä materiály, ktoré vydávali a počúvali ich hudbu alebo sa stretli s názormi extrémistov na internetových stránkach. Len veľmi malý počet opýtaných bol na ich hudobnom koncerte, zúčastnil sa na demonštrácii, ktorú extrémisti organizovali, zapojil sa do ich pochodu, zúčastnil sa na ich stretnutí, prípadne videl v televízii ich aktivity. Prezentované zistenia ukázali, že výrazná väčšina žiakov základných a stredných škôl nemala žiadne skúsenosti s extrémistickými materiálmi. Respondenti sa najčastejšie dostali do kontaktu s týmito osobami prostredníctvom publikovaných materiálov, hudby a internetových portálov. Len veľmi málo žiakov základných a stredných škôl sa zapojilo do aktivít, ktoré členovia extrémistických skupín organizovali (napr. pochody, demonštrácie, koncerty, stretnutia).

Tabuľka 63

Skúsenosti s materiálmi alebo aktivitami, ktoré organizovali extrémisti	Počet	%
áno, čítal/a názory na internetových portáloch a stránkach	105	3,8
áno, čítal/a materiály, ktoré extrémisti vydávajú	131	4,7
áno, počúva ich hudbu	131	4,7
áno, zapojil/a sa do pochodu, ktorý organizovali	41	1,4
áno, zúčastnil/a sa na demonštrácii, ktorú organizovali	43	1,6
áno, bol/a na ich hudobnom koncerte	51	1,8
áno, bol/a na stretnutí extrémistov	32	1,1
iné	17	0,5
nie	2 383	85,6
spolu	2 934	105,2

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiadne skúsenosti s čítaním extrémistických materiálov alebo účasťou na ich aktivitách nemalo 89,1% dievčat a 82,0% chlapcov. Chlapci sa častejšie stretli s ich názormi na internete, počúvali ich hudbu, zúčastnili sa nimi organizovanom pochode, na demonštrácii, na stretnutí členov tohto hnutia alebo na inom extrémistickom podujatí. Približne rovnaký počet opýtaných

¹¹ Marko, M.: Extrémistická skupina a jej aktivity – objekty kriminálno-polícijného poznávania. In: Rapčan, J.-Marko, M.: Možnosti poznávania kriminálneho extrémizmu. Bratislava : Akadémia Polícijného zboru, 2016. ISBN 978-80-8054-685-4, s. 111-112

v oboch skupinách čítal materiály, ktoré extrémisti vydali a zúčastnili sa na ich hudobnom koncerte. Zistené údaje potvrdili, že chlapci sa vo výrazne vyššej miere zaujímali o materiály, ktoré extrémisti publikovali a taktiež častejšie než dievčatá navštevovali rôzne extrémistické podujatia.

Tabuľka 64

Skúsenosti s materiálmi a aktivitami, ktoré organizovali extrémisti	Chlapci	Dievčatá
čítal/a ich názory na internetových portáloch a stránkach	5,0	2,5
čítal/a materiály, ktoré extrémisti vydávajú	4,7	4,7
počúva ich hudbu	5,5	4,0
zapojil/a sa do pochodu, ktorý organizovali	2,4	0,6
zúčastnil/a sa na demonštrácii, ktorú organizovali	2,2	0,9
bol/a na ich hudobnom koncerte	1,7	2,0
bol/a na stretnutí extrémistov	1,4	0,9
iné	1,0	0,3
nie	82,0	89,1

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Opýtaní vo veku 15 rokov nemali v najvyššom počte žiadne skúsenosti s extrémistickými materiálmi alebo aktivitami. Na internete a na sociálnych sieťach sa s týmito negatívnymi názormi zoznámili najmä respondenti vo veku 13 a 18 rokov, zatiaľ čo štrnásťročných a sedemásťročných žiakov zaujala najmä ich hudba. Respondenti vo veku 12, 15 a 16 rokov výraznejšie preferovali čítanie kníh a materiálov, ktoré tieto skupiny vydávali. Extrémistické pochody absolvovali najmä najmladší opýtaní, pričom najstarší žiaci sa zúčastnili na ich demonštráciách. Na koncert organizovaný extrémistami prišli respondenti vo veku 13 a 18 rokov, zatiaľ čo iné možnosti uvádzali najmladší žiaci. Stretnutí s extrémistami sa zúčastnili v najvyššej miere opýtaní vo veku 14 a 16 rokov. Z prezentovaných dát je zrejmé, že do kontaktu s extrémistickými materiálmi alebo aktivitami sa dostali najčastejšie najstarší žiaci, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine opýtaných vo veku 12 a 15 rokov.

Tabuľka 65

Skúsenosti s materiálmi a aktivitami, ktoré organizovali extrémisti	12 rok	13 rok	14 rok	15 rok	16 rok	17 rok	18 rok
čítal/a ich názory na internete	4,3	5,1	4,5	1,7	2,9	2,2	6,5
čítal/a materiály, ktoré vydávajú	8,7	2,8	3,8	4,2	6,0	4,5	6,3
počúva ich hudbu	4,3	4,5	5,4	3,5	5,8	4,9	4,0
zapojil/a sa do ich pochodu	2,2	2,0	1,6	0,8	1,6	0,8	2,1
zúčastnil/a sa na ich demonštrácii	0	1,3	2,5	0,6	1,1	1,0	3,0
bol/a na ich hudobnom koncerte	2,2	2,5	1,6	1,0	2,0	1,6	2,3
bol/a na stretnutí extrémistov	0	0,8	2,2	0	2,0	0,8	1,3
iné	2,2	0,5	0,7	1,0	0,4	0,4	0,4
nie	82,6	86,0	86,5	89,6	85,4	87,0	79,7

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiadne skúsenosti s čítaním extrémistických materiálov alebo s účasťou na ich aktivitách nemalo 84,3% žiakov stredných odborných škôl a 87,6% gymnazistov. Žiaci stredných odborných škôl najradšej počúvali ich hudbu a zúčastnili sa na ich koncertoch. Gymnazisti dávali prednosť čítaniu kníh a materiálov, ktoré tieto skupiny publikovali. Oboje skupiny žiakov stredných škôl sa v približne rovnakej miere stretli s ich názormi na internete a na sociálnych sieťach, zúčastnili sa na extrémistickom pochode, demonštrácii a na osobnom stretnutí s členmi tohto hnutia. Zistené údaje potvrdili, že zistené údaje sú veľmi podobné, avšak je možné konštatovanie, že o extrémistické materiály a aktivity sa viac zaujímali žiaci stredných odborných škôl než gymnazisti.

Tabuľka 66

Skúsenosti s materiálmi alebo aktivitami, ktoré organizovali extrémisti	SOŠ	G
čítal/a ich názory na internetových portáloch a stránkach	3,7	3,4
čítal/a materiály, ktoré extrémisti vydávajú	4,9	6,0
počúva ich hudbu	5,0	2,9
zapojil/a sa do pochodu, ktorý organizovali	1,4	0,6
zúčastnil/a sa na demonštrácii, ktorú organizovali	1,7	1,7
bol/a na ich hudobnom koncerte	2,1	0,6
bol/a na stretnutí extrémistov	1,2	1,1
iné	0,3	0,9
nie	84,3	87,6

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Žiadne skúsenosti s extrémistickými materiálmi a ani s ich podujatiami nemalo asi 87,0% opýtaných z Nitrianskeho, Bratislavského a z Košického kraja, pričom v Banskobystrickom kraji rovnako odpovedalo najmenej respondentov. Na internete a na sociálnych sieťach sa zapojili do diskusie predovšetkým žiaci pochádzajúci z Bratislavského a z Prešovského kraja. Extrémistami vydané publikácie a materiály čítali najčastejšie respondenti s trvalým bydliskom v Banskobystrickom, Trenčianskom a v Žilinskom kraji. Hudba, ktorú produkovali extrémisti, oslovila predovšetkým opýtaných žijúcich v Trnavskom, Nitrianskom a v Košickom kraji. Oslovení žiaci s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji sa častejšie než ostatní zúčastnili na pochodoch a na demonštráciách, ktoré organizovali členovia tohto hnutia. Na extrémistický hudobný koncert išli najmä respondenti žijúci v Trnavskom a v Banskobystrickom kraji, pričom stretnutia s týmito osobami absolvovali v najvyššom počte mladí obyvatelia Banskobystrického kraja. Zistené výsledky výskumu potvrdili, že najviac skúseností s materiálmi a aktivitami, ktoré extrémisti vydávali a organizovali, mali opýtaní v Banskobystrickom a v Trenčianskom kraji, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine respondentov žijúcich v Nitrianskom a v Prešovskom kraji.

Tabuľka 67

Skúsenosti s materiálmi alebo aktivitami, ktoré organizovali extrémisti	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno, názory na internetových stránkach	4,9	3,4	2,2	2,2	4,4	4,5	5,0	2,7
áno, čítal/a materiály, ktoré extrémisti vydávajú	3,1	4,2	5,2	4,0	5,2	8,1	3,9	4,7
áno, počúva ich hudbu	3,6	5,7	4,0	5,9	3,8	6,5	3,9	4,9
áno, zapojil/a sa do pochodu, ktorý organizovali	1,8	1,3	3,1	0,3	2,5	1,0	0,9	0,9
áno, zúčastnil/a sa na ich demonštrácii,	1,0	1,3	3,1	0,6	1,6	1,6	1,5	1,8
áno, bol/a na ich hudobnom koncerte	1,3	2,6	1,8	1,9	1,6	2,3	1,5	1,8
áno, bol/a na stretnutí extrémistov	1,3	0,8	1,8	0,9	1,1	2,6	0,2	0,9
iné	0,3	0,3	1,2	1,2	1,1	1,0	0	0
nie	87,0	86,5	85,8	88,0	82,2	81,6	86,7	87,1

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiadne skúsenosti s čítaním extrémistických materiálov alebo s účasťou na ich aktivitách nemalo 86,2% žiakov základných škôl a 85,1% stredoškolákov. Žiaci stredných škôl najčastejšie čítali publikácie a materiály, ktoré tieto osoby vydávali, pričom žiaci základných škôl preferovali počúvanie ich hudby a návštevu koncertov. Stredoškoláci sa častejšie stretli s extrémistickými názormi na internete a na sociálnych sieťach. Obidve skupiny žiakov sa v približne rovnakej miere zúčastnili na extrémistami organizovanom pochode, na ich demonštrácii a na stretnutí s členmi tohto hnutia. Inú možnosť uviedlo 0,8% žiakov základných škôl a 0,4% stredoškolákov. Z uvedeného je zrejmé, že vo vzťahu k typu školy boli zistené len

malé rozdiely. Avšak je možné konštatovanie, že stredoškólcami častejšie čítali názory publikované na internete a na sociálnych sieťach, ako aj iné extrémistami vydávané materiály, pričom žiakov základných škôl viac zaujala ich hudba a koncerty.

Tabuľka 68

Skúsenosti s materiálmi alebo aktivitami, ktoré organizovali extrémisti	ZŠ	SŠ
áno, čítal/a názory na internetových portáloch a stránkach	3,9	4,6
áno, čítal/a materiály, ktoré extrémisti vydávajú	4,2	5,2
áno, počúva ich hudbu	4,9	4,5
áno, zapojil/a sa do pochodu, ktorý organizovali	1,7	1,2
áno, zúčastnil/a sa na demonštrácii, ktorú organizovali	1,4	1,7
áno, bol/a na ich hudobnom koncerte	3,0	1,7
áno, bol/a na stretnutí extrémistov	1,1	1,2
iné	0,8	0,4
nie	86,2	85,1

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2016, 2017 a 2019

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2016 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí nemali žiadne skúsenosti s čítaním extrémistických materiálov alebo s účasťou na ich aktivitách. Zároveň sa znížil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa s extrémistickými názormi stretli na internete, zúčastnili sa na stretnutí členov tohto hnutia, čítali extrémistické materiály, počúvali ich hudbu, zúčastnili sa na extrémistickom pochode, demonštrácii a na ich hudobnom koncerte. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí uvádzali inú možnosť. Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2016 výrazne stúpol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali žiadne skúsenosti s extrémistickými materiálmi alebo aktivitami. Zároveň klesol počet opýtaných pri všetkých uvedených možnostiach. Podrobnejšia analýza zistených dát ukázala, že od roku 2017 sa zvýšil počet respondentov, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali, avšak výrazne klesol počet opýtaných, ktorí sa stretli s extrémistickými názormi na internetových stránkach a znížil sa aj počet oslovených žiakov, ktorí čítali ich materiály alebo sa zúčastnili na osobnom stretnutí s extrémistami. Nezmenil sa počet opýtaných, ktorí počúvali extrémisticky ladenú hudbu a veľmi mierne sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa zapojili do extrémistami organizovaných pochodov, demonštrácií a zúčastnili sa aj na ich hudobnom koncerte. Výrazné zníženie počtu žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa s názormi a postojmi extrémistov stretli na internete a na sociálnych sieťach je hodnotené pozitívne. Zlepšiť danú situáciu mohla aj rýchla cenzúra neprijateľných príspevkov zo strany administrátorov internetových stránok, snaha pedagógov naučiť žiakov kriticky myslieť, vedieť si vytvoriť a obhájiť vlastný názor a neprijímať bez výhrad všetko, čo si na internete prečítajú. Zo strany rodičov je dôležité, aby vedeli, čo ich deti na internete robia, ktoré stránky navštevujú a s kým nadväzujú kontakty.

Tabuľka 69

Skúsenosti s extrémistickými materiálmi alebo aktivitami	2016	2017	2019
áno, čítal/a názory na internetových portáloch a stránkach	16,2	21,8	3,8
áno, čítal/a materiály, ktoré extrémisti vydávajú	9,7	6,3	4,7
áno, počúva ich hudbu	14,5	5,2	4,7
áno, zapojil/a sa do pochodu, ktorý organizovali	3,6	1,3	1,5
áno, zúčastnil/a sa na demonštrácii, ktorú organizovali	4,4	1,2	1,6
áno, bol/a na ich hudobnom koncerte	3,7	1,5	1,8
áno, bol/a na stretnutí extrémistov	3,2	4,8	1,1
iné	0	5,0	0,5
nie	68,2	68,9	85,6

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

6. Názory a postoje žiakov základných a stredných škôl k skupinám ľudí odlišujúcich sa od ostatných

Kamarátstvo s osobami patriacimi k inej rase

V súvislosti s témami národnostných menšín, rasizmu, antisemitizmu a tolerancie sme u žiakov základných a stredných škôl zisťovali, či majú medzi kamarátmi niekoho, kto má inú farbu pleti, etnický pôvod alebo vyznáva úplne rozdielne náboženstvo. Je potrebné si uvedomiť, že nie každý, kto takéto osoby pozná, je ochotný sa s nimi aj kamarátiť. Priateľské vzťahy k osobám inej rasy a etnického pôvodu si vytvorilo 39,5% respondentov a necelá pätina (18,7%) opýtaných mala iba jedného takéhoto kamaráta. Uvedené osoby vôbec nepoznalo 33,1% žiakov základných a stredných škôl a 7,7% opýtaných neprejavilo záujem sa s takýmito odlišnými osobami priateľiť. Inú možnosť uviedlo 1,0% respondentov, pričom najčastejšie uvádzali, že tieto osoby síce poznajú, ale z rôznych dôvodov sa s nimi nekamarátia. Prezentované zistenia potvrdili, že i keď si viac než polovica (58,2%) opýtaných už vybuďovala priateľské kontakty s osobami odlišujúcimi sa od majoritnej skupiny ľudí na Slovensku, približne každý ôsmy oslovený žiak základných a stredných škôl mal určité výhrady voči osobám patriacim k inej rase a etniku.

Viacerých kamarátov odlišujúcich sa od ostatných farbou pleti malo 40,0% chlapcov a 39,0% dievčat, pričom jednu takúto osobu si obľúbilo 19,3% chlapcov a 18,1% dievčat. Priateľa z inej rasy a etnika nepoznali častejšie dievčatá (36,4%, chlapci: 29,5%), zatiaľ čo chlapci (10,0%, dievčatá: 5,6%) vo vyššej miere nemali o vytvorenie kamarátskych vzťahov s osobami odlišujúcimi sa od ostatných záujem. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (chlapci: 1,2%, dievčatá: 0,9%) takúto osobu síce poznal, ale nekamarátil sa s ňou. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že chlapci mali častejšie vybudované priateľské kontakty s rovesníkmi z iného etnika alebo rasy, ale na druhej strane sa vo vyššom počte odmietli s takýmito osobami kamarátiť.

Niekoľko priateľov patriacich k inej rase a etniku mali najmä prváci a tretiaci. S jednou osobou odlišujúcou sa od ostatných sa najčastejšie priatelili najstarší opýtaní. Takýchto rovesníkov v najvyššej miere nepoznali žiaci ôsmych a deviatych ročníkov základných škôl, zatiaľ čo nezáujem o priateľstvo s osobami patriacimi k inej rase alebo etniku prezentovali najmä najmladší respondenti. Inú odpoveď uvádzali najčastejšie žiaci 1. ročníkov stredných škôl. Zistené údaje potvrdili, že priateľstvo s osobami odlišujúcimi sa od ostatných farbou pleti si vytvorili najmä tretiaci, pričom nezáujem a neochotu vytvárať kamarátske kontakty s rovesníkmi patriacimi k inej rase alebo etnickej skupine prezentovali siedmci a ôsmaci.

Tabuľka 70

Kamaráti inej rasy, etnika	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
áno, viac	50,4	43,3	50,6	31,7	26,8	32,6
áno, jeden	15,9	18,2	21,4	20,9	17,7	16,7
nie, pretože ich nepozná	28,1	30,8	20,8	34,1	43,6	42,9
o kamarátstvo nemá záujem	4,1	6,5	5,9	12,2	11,4	6,9
iné	1,5	1,2	1,3	1,1	0,5	0,9

Žiaci stredných odborných škôl (49,0%, G: 43,4%) si vo vyššej miere našli viac kamarátov patriacich k inej rase a etniku, pričom gymnazisti (19,5%, SOŠ: 18,7%) mali častejšie len jedného takéhoto priateľa. Osoby odlišujúce sa od ostatných farbou pleti nepoznali najmä gymnazisti (31,0%, SOŠ: 25,0%), zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl (1,4%, G: 0,9%) ich vo vyššom počte poznali, ale nekamarátili sa s nimi. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov stredných škôl (SOŠ: 5,9%, G: 5,2%) sa s rovesníkmi s inou farbou pleti odmietol priateľiť. Zo zistených údajov je zrejmé, že kamarátov odlišujúcich sa od majoritnej

skupiny obyvateľstva mali najmä žiaci stredných odborných škôl, pričom je zaujímavé zistenie, že nezáujem o tieto priateľské vzťahy deklaroval približne rovnaký počet respondentov z oboch skupín.

Opýtaní žijúci v najväčších mestách si vo vyššej miere než ostatní vytvorili priateľské kontakty k viacerým rovesníkom odlišujúcim sa od ostatných, pričom kamarátsky vzťah k jednej takejto osobe deklarovali najmä opýtaní pochádzajúci z veľkých miest. Rovesníka s inou farbou pleti nepoznala štvrtina žiakov žijúcich vo veľkomestách a viac než tretina opýtaných s trvalým bydliskom v ostatných aglomeračných jednotkách. Nezáujem o vytvorenie kamarátskych vzťahov s osobami odlišujúcimi sa od ostatných, deklarovalo 10,4% oslovených žiakov žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 a viac než 7,0% ostatných respondentov. Inú možnosť uviedli najmä opýtaní pochádzajúci z najmenších obcí. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že kamarátske vzťahy s osobami z iného etnika alebo rasy si vytvorili najčastejšie mladí obyvatelia najväčších miest, pričom nezáujem o tieto priateľstvá deklarovali najmä žiaci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 71

Kamaráti inej rasy, etnika	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac ako 100 000
áno, viac	36,5	39,9	41,4	31,5	47,4
áno, jeden	18,0	17,9	17,5	23,2	20,3
nie, pretože ich nepozná	35,9	33,3	33,3	34,2	25,0
o kamarátstvo nemá záujem	7,5	7,6	7,3	10,4	7,2
iné	2,1	1,3	0,5	0,7	0,2

Najvyšší počet opýtaných, ktorí mali niekoľko kamarátov patriacich k inej rase alebo etniku, pochádzal z Bratislavského a z Banskobystrického kraja. Jedného takéhoto priateľa si najčastejšie našli mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja. Rovesníkov patriacich k minoritnej skupine osôb vôbec nepoznala až necelá polovica respondentov s trvalým bydliskom v Trenčianskom a v Žilinskom kraji, pričom v Bratislavskom a v Banskobystrickom kraji rovnako odpovedala len viac než pätina oslovených žiakov. Neochotu kamarátiť s osobami, ktoré sa od ostatnej populácie odlišujú farbou pleti, prezentovali najmä opýtaní pochádzajúci z Prešovského a z Košického kraja. Inú možnosť uvádzali najčastejšie žiaci základných a stredných škôl žijúci v Trnavskom kraji. Zistené údaje ukázali, že respondenti žijúci v Bratislavskom kraji mali častejšie než ostatní vytvorené priateľské vzťahy s osobami patriacimi k inému etniku alebo k inej rase, zatiaľ čo neochotu vytvárať kamarátstvo s týmito rovesníkmi prezentovali najmä mladí obyvatelia Prešovského a Košického kraja.

Tabuľka 72

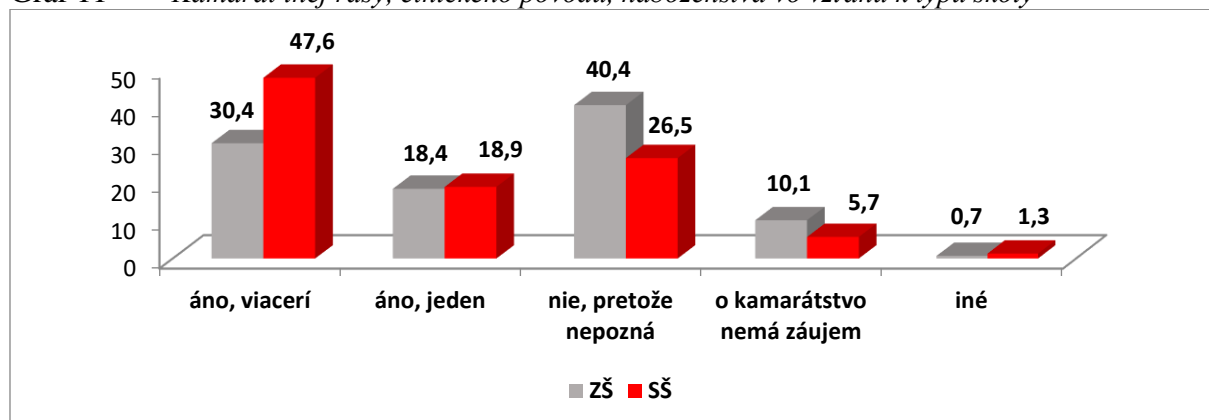
Kamaráti inej rasy, etnika	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno, viac	52,2	41,8	32,9	38,8	31,1	46,8	34,1	37,9
áno, jeden	18,4	18,4	16,6	23,6	18,6	21,9	15,7	17,0
nie, pretože ich nepozná	21,7	29,6	44,3	29,5	43,7	21,6	38,4	34,8
o kamarátstvo nemá záujem	7,2	8,1	5,2	7,1	5,2	8,1	10,9	10,0
iné	0,5	2,1	1,0	1,0	1,4	1,6	0,9	0,3

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Viacerých kamarátov, ktorí majú inú farbu pleti, si častejšie našli stredoškooláci, pričom približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl mal jedného priateľa odlišujúceho sa od majoritnej skupiny obyvateľstva. Žiaci základných škôl boli vo vyššej miere ochotní kamarátiť sa s takouto osobou, ale nepoznali ju a zároveň častejšie než nemali záujem vytvárať takého priateľstvá. Asi 1,3% stredoškoolákov a 0,7% žiakov základných škôl tieto osoby poznali, ale nekamarátili sa s nimi. Prezentované zistenia potvrdili, že stredoškooláci mali výrazne viac priateľov odlišujúcich sa od ostatných farbou pleti, avšak žiaci základných škôl

omnoho častejšie deklarovali neochotu budovať s takýmito osobami kamarátske vzťahy. Bolo by potrebné, vysvetliť im pozitíva, ktoré multikultúrna spoločnosť prináša a poučiť ich o tom, že rovesník s inou farbou pleti je im rovnocenný a nesmú ho diskriminovať.

Graf 11 Kamarát inej rasy, etnického pôvodu, náboženstva vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2010, 2016, 2018 a 2019

Komparácia dát ukázala, že od roku 2010 len veľmi mierne klesol počet opýtaných, ktorí si našli viacerých kamarátov patriacich k inej rase, alebo etnickej skupine a zároveň sa znížil aj počet respondentov, ktorí mali len jedného priateľa odlišujúceho sa od väčšiny ľudí farbou pleti. Na rovnakej úrovni zostal počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí by sa s osobou patriacou k inej rase alebo etniku priatelili, avšak nepoznali ju. Len v tomto roku bol zistený veľmi malý počet opýtaných, ktorí osoby odlišujúce sa farbou pleti od ostatných poznali, ale z rôznych dôvodov sa s nimi nekamarátili. Oproti zisteniam z roku 2010 však stúpol počet respondentov, ktorí deklarovali neochotu nadviazať s týmito osobami kamarátske vzťahy. Prezentované zistenia ukázali, že za sledované obdobie (2010: 60,4%, 2016: 59,4%, 2017: 65,4%, 2018: 56,7%, 2019: 58,2%) postupne klesal počet respondentov, ktorí mali priateľov patriacich k inej rase alebo etnickej skupine. Zistené údaje zároveň ukázali, že od roku 2010 sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa k osobám odlišujúcim sa od majoritnej populácie stavajú odmietavo, i keď najhoršia situácia bola zistená v roku 2016.

Tabuľka 73

Kamarát inej rasy, etnického pôvodu, náboženstva	2010	2016	2017	2018	2019
áno, viacerí	41,0	39,6	42,8	34,9	39,5
áno, jeden	19,4	19,8	22,6	21,8	18,7
nie, pretože takého osoby nepozná	33,6	29,7	25,6	34,6	33,1
nie, pretože o kamarátstvo nemá záujem	6,0	10,9	9,0	8,7	7,7
iné	0	0	0	0	1,0

Názory mladých ľudí na rasovú nadradenosť

V Zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tzv. antidiskriminačný zákon) sa v Základnom ustanovení § 2/1 uvádza, že dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania, alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu, alebo iného postavenia. Aj keď je na Slovensku platný zákon, ktorý diskrimináciu zakazuje, je možné, že niektorí ľudia ešte stále nepovažujú osoby s inou farbou pleti za rovnocenné.¹² Až 93,2% žiakov základných

¹² www.diskriminacia.sk

a stredných škôl odmietlo myšlienku nadradenosti bielej rasy a prezentovali názor, že ľudia s inou farbou pleti sú rovnako civilizovaní ako belosi. Negatívne je hodnotené zistenie, že 6,4% (177) opýtaných s touto rasistickou teóriou súhlasilo a necelé percento (0,4%) respondentov nevedelo vyjadriť svoj názor. Zistené údaje ukázali, že výrazná väčšina žiakov základných a stredných škôl si osvojila správny názor, avšak je potrebné vysvetliť túto závažnú skutočnosť aj respondentom, ktorí ešte stále zastávajú nesprávny názor a poučiť malý počet opýtaných, ktorí na túto otázku nevedeli odpovedať.

S nadradenosťou bielej rasy súhlasilo až 8,5% chlapcov a 4,4% dievčat. Dievčatá (95,4%, chlapci: 90,9%) vo vyššej miere túto myšlienku odmietli, pričom na otázku nevedel odpovedať približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (dievčatá: 0,2%, chlapci: 0,6%). Prezentované zistenia ukázali, že s teóriou nadradenosti bielej rasy výrazne častejšie súhlasili chlapci než dievčatá.

S rasistickou ideológiou sa stotožnili najčastejšie žiaci druhých ročníkov stredných škôl, pričom nesúhlas vyjadrili najmä najmladší žiaci. Prekvapujúce je zistenie, že na tento závažný problém si doteraz nevytvorili vlastný názor v najvyššej miere žiaci druhých a tretích ročníkov stredných škôl, zatiaľ čo v skupine žiakov 1. ročníkov stredných škôl a žiakov 8. ročníkov základných škôl vedeli na otázku odpovedať všetci. Zo zistených údajov vyplynulo, že zástancami teórie rasovej neznášanlivosti boli najmä druháci, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine žiakov 7. ročníkov základných škôl. Zistené údaje ukázali, že správne názory majú osvojené najmä najmladšie deti, avšak postupne sa ich názory negatívne ovplyvnené rovesníkmi menia. Situáciu by mohlo zmeniť poznávanie iných kultúr, zoznámenie sa so spôsobom života osôb patriacich k inej rase a etnickej skupine realizované nielen v rámci vyučovania, ale i v médiách.

Tabuľka 74

Názor na rasovú nadradenosť	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
súhlasí	7,2	8,2	5,9	4,3	7,3	5,1
nesúhlasí	92,8	91,1	93,4	95,2	92,7	94,4
nevie	0	0,7	0,7	0,5	0	0,5

S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasilo 7,8% žiakov stredných odborných škôl a 4,9% gymnazistov. Na túto otázku odpovedali záporne najmä gymnazisti (94,8%, SOŠ: 91,6%), pričom svoj postoj nevedel vyjadriť približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov stredných škôl (SOŠ: 0,6%, G: 0,3%). Zistené výsledky ukázali, že v stredných odborných školách bola zistená horšia situácia než v gymnáziách. Z uvedeného je zrejmé, že problematika rasovej neznášanlivosti si vyžaduje omnoho viac pozornosti než sa jej venovalo doteraz a to najmä na tomto type stredných škôl.

O tom, že príslušníci bielej rasy sú nadradení nad inými osobami, boli najčastejšie presvedčení najmä respondenti, ktorí mali matku (základné vzdelanie: 15,0%, stredoškolské vzdelanie bez maturity: 8,2%, úplné stredoškolské vzdelanie: 6,0%, vysokoškolské vzdelanie: 5,6%) aj otca so základným vzdelaním (základné vzdelanie: 21,6%, stredoškolské vzdelanie bez maturity: 6,8%, úplné stredoškolské vzdelanie: 5,8%, vysokoškolské vzdelanie: 5,2%). Na otázku negatívne odpovedali najčastejšie opýtaní, ktorých matka (vysokoškolské vzdelanie: 94,3%, úplné stredoškolské vzdelanie: 93,5%, stredoškolské vzdelanie bez maturity: 91,3%, základné vzdelanie: 83,3%) aj otec absolvovali vysokú školu (vysokoškolské vzdelanie: 94,4%, úplné stredoškolské vzdelanie: 93,9%, stredoškolské vzdelanie bez maturity: 92,3%, základné vzdelanie: 78,0%). Svoj názor nevedeli v najvyššej miere vyjadriť žiaci základných a stredných škôl, ktorí mali otca so stredoškolským vzdelaním bez maturity (0,9%, základné vzdelanie:

0,4%, úplné stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie: zhodne po 0,3%) a matku so základným vzdelaním (1,7%, stredoškolské vzdelanie bez maturity a úplné stredoškolské vzdelanie: zhodne po 0,5%, vysokoškolské vzdelanie: 0,2%). Z uvedeného je zrejmé, že najhoršia situácia bola zistená u respondentov, ktorých rodičia získali len základné vzdelanie. Na základe zistených údajov je možné konštatovanie, že zároveň so zvyšujúcim sa vzdelaním rodičov klesal počet žiakov, ktorí mali osvojené rasistické názory a zvyšoval sa počet opýtaných, ktorí tvrdili, že všetci ľudia sú si rovnocenní.

S teóriou nadradenosti bielej rasy sa stotožnili najmä respondenti s trvalým bydliskom vo veľkých mestách. Na danú otázku záporne odpovedal približne rovnaký počet opýtaných zo všetkých sledovaných aglomeračných jednotiek. Svoj názor najčastejšie nedokázali vyjadriť žiaci základných a stredných škôl žijúci v malých mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. Zo zistených údajov vyplynulo, že rasistickú teóriu si osvojili najmä respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine opýtaných s trvalým bydliskom v malých mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000.

Tabuľka 75

Názor na rasovú nadradenosť	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
súhlasí	6,4	6,1	6,0	7,7	6,5
nesúhlasí	93,1	93,6	93,3	92,3	93,2
nevie	0,5	0,3	0,7	0	0,3

O tom, že príslušníci bielej rasy sú nadradení nad inými ľuďmi, boli presvedčení najmä opýtaní pochádzajúci z Trnavského, Banskobystrického a z Prešovského kraja. Záporný postoj zaujali najčastejšie respondenti s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji. Najvyšší počet opýtaných, ktorí na otázku nevedeli odpovedať, pochádzal zo Žilinského kraja. Z uvedeného je zrejmé, že najhoršia situácia bola zistená v Banskobystrickom, Prešovskom a v Trnavskom kraji, kde bol zaznamenaný najvyšší počet opýtaných súhlasiacich s rasistickou teóriou a najmenej respondentov, ktorí sa k nej vyjadrili záporne. Najnižší počet žiakov, ktorí si osvojili myšlienku rasovej nadradenosti a zároveň najviac opýtaných, ktorí s ňou nesúhlasili, mal trvalé bydlisko v Nitrianskom kraji.

Tabuľka 76

Názor na rasovú nadradenosť	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
súhlasí	6,1	7,5	5,8	4,0	5,7	7,4	7,8	5,8
nesúhlasí	93,6	92,2	94,3	95,4	93,4	92,3	91,5	93,8
nevie	0,3	0,3	0	0,6	0,9	0,3	0,7	0,4

S teóriou nadradenosti súhlasili najmä respondenti žijúci v neúplných (8,2%) a v doplnených rodinách (8,0%, úplné rodiny: 5,7%), pričom zápornú odpoveď uviedli najčastejšie opýtaní pochádzajúci z úplných rodín (93,8%, neúplné rodiny: 91,8%, doplnené rodiny: 91,6%). Vyjadriť svoj názor na túto závažnú tému nevedeli v najvyššej miere žiaci základných a stredných škôl vyrastajúci v úplných rodinách (0,5%, doplnené rodiny: 0,3%, neúplné rodiny: 0,2%). Z prezentovaných údajov je zrejmé, že o nadradenosti bielej rasy boli viac presvedčení opýtaní žijúci v doplnených a v neúplných rodinách, pričom najlepšia situácia bola zaznamenaná v skupine respondentov z úplných rodín.

Rasistickú teóriu si osvojili žiaci základných a stredných škôl, ktorí sa v tomto prostredí stretávali s častými prejavmi extrémizmu (15,3%, občas: 6,3%, vôbec: 4,7%). S teóriou nadradenosti bielej rasy nesúhlasilo viac než 93,0% opýtaných, ktorí v škole tieto negatívne prejavy nemali (94,8%) alebo ich videli občas (93,2%), pričom v skupine žiakov, ktorí sa s nimi v škole stretli často, rovnako odpovedalo len 84,5% opýtaných. Na otázku nevedeli odpovedať

najmä respondenti, ktorí v školskom prostredí zažili občasnú prejav extrémizmu alebo sa s nimi vôbec nestretli (zhodne po 0,5%, často: 0,2%).

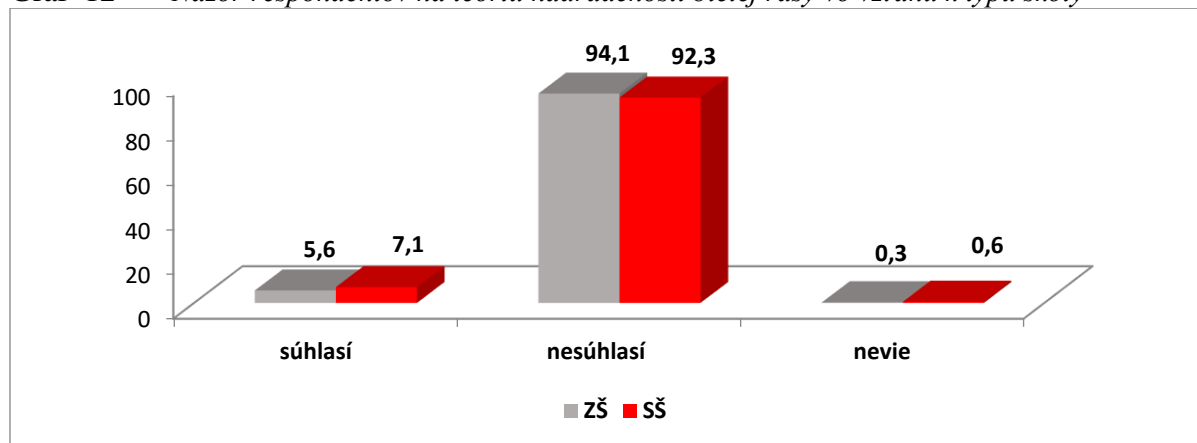
Názor, že ľudia s bielou farbou pleti sú nadradení nad ostatnými, prezentovali najmä opýtaní, ktorí nemali záujem priateľiť sa s osobami odlišujúcimi sa od ostatných (14,8%, má kamarátov s inou farbou pleti: 6,0%, takéto osoby nepozná: 4,5%). Na danú otázku odpovedali záporne najmä oslovení žiaci základných a stredných škôl, ktorí rovesníkov patriacich k minoritným skupinám nepoznali (95,1%, má kamarátov: 93,6%, nemá o kamarátstvo záujem: 84,3%). Svoj postoj nevedeli vyjadriť najčastejšie respondenti, ktorí odmietli priateľské vzťahy s osobami s inou farbou pleti (0,9%, má kamarátov a tieto osoby nepozná: zhodne po 0,4%). Zistené výsledky ukázali, že opýtaní, ktorí odmietli nadviazať kamarátske vzťahy s rovesníkmi s odlišnou farbou pleti, mali výrazne častejšie než ostatní osvojenú teóriu nadradenosti bielej rasy, ktorú praktizovali aj v bežnom živote.

S rasistickou teóriou súhlasili vo výrazne vyššom počte opýtaní, ktorých kamaráti patrili k extrémistom (11,0%, kamaráti nepatria k extrémistom: 4,4%), pričom nesúhlasné stanovisko zaujali najmä žiaci základných a stredných škôl, ktorí sa s extrémistami nekamarátili (95,2%, kamaráti patria k extrémistom: 88,4%). Svoj názor nedokázal vyjadriť približne rovnaký počet opýtaných z oboch skupín (kamaráti patria k extrémistom: 0,6%, kamaráti nepatria k extrémistom: 0,4%). Prezentované zistenia ukázali, že respondenti ktorí sa v triede alebo v partii rovesníkov kamarátili s členmi extrémistických skupín, si výrazne častejšie osvojili tieto nebezpečné názory, než opýtaní, ktorí takýchto priateľov nemali. Zistené výsledky tak potvrdili veľký vplyv rovesníckej skupiny na jedinca.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasilo 7,1% stredoškolákov a 5,6% žiakov základných škôl. Na túto otázku odpovedalo záporne 94,1% žiakov základných škôl a 92,3% stredoškolákov, pričom na tento problém nemal vytvorený vlastný názor približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl. Zistené výsledky ukázali, že stredoškoláci si rasistickú teóriu osvojili častejšie než žiaci základných škôl. Z uvedeného je zrejmé, že problematika rasovej neznášanlivosti si vyžaduje omnoho viac pozornosti a to v oboch typoch škôl, pričom je potrebné klásť dôraz najmä na prevenciu.

Graf 12 Názor respondentov na teóriu nadradenosti bielej rasy vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2010, 2016, 2018 a 2019

Prezentované údaje ukázali, že od roku 2010 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy a veľmi sa zvýšil počet respondentov, ktorí na túto otázku odpovedali záporne. Vo veľkej miere sa znížil počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali na tento problém vytvorený vlastný názor. Zistené dáta ukázali, že situácia týkajúca sa rasovej nadradenosti je v súčasnej dobe omnoho lepšia než v roku 2010.

Je zrejmé, že prezentovanie tohto páľčivého problému v médiách a poskytovanie potrebných poznatkov žiakom v škole a v rodine prispelo k výraznému zníženiu počtu opýtaných, ktorí mali osvojený nesprávny názor. Bolo by však potrebné, aby žiaci základných a stredných škôl tieto názory uplatňovali aj v praktickom živote a vzdali sa predsudkov, ktorí mnohí ešte vo vzťahu k rovesníkom s inou farbou pleti majú.

Tabuľka 77

Názor na teóriu nadradenosti bielej rasy	2010	2016	2017	2018	2019
súhlasí	18,7	12,6	7,8	6,6	6,4
nesúhlasí	70,1	86,2	90,6	92,4	93,2
nevie	11,2	1,2	1,6	1,0	0,4

Okrem zistenia názorov žiakov základných a stredných škôl na teóriu nadradenosti bielej rasy nás zaujímali aj argumenty, ktorými sa respondenti snažili svoje nesprávne postoje obhájiť. I keď s rasistickou teóriou súhlasilo 178 (6,4%) opýtaných, svoj názor uviedlo len 74 (2,7%) žiakov základných a stredných škôl. Uvedené zistenia ukázali, že mnohí žiaci základných a stredných škôl mali voči osobám s inou farbou pleti vytvorené rôzne, neopodstatnené predsudky a bolo by potrebné eliminovať ich systematickým vysvetľovaním najmä zo strany rodičov a pedagógov. Veľkú úlohu v danej oblasti majú aj médiá, preto je potrebné napr. v televíznom vysielaní uvádzať programy, ktoré poukazujú na nebezpečenstvo fašizmu a rasistickej ideológie.

Skupiny ľudí ohrozujúce Slovensko

V súvislosti s hodnotením vzťahov žiakov základných a stredných škôl s vybranými skupinami osôb, bola v dotazníku uvedená aj otázka zameraná na zistenie skupín ľudí, ktorí predstavujú pre Slovensko určitú hrozbu. Asi štvrtina (25,1%) opýtaných sa domnievala, že tieto skupiny osôb existujú. Len 16,2% respondentov uviedlo zápornú odpoveď, avšak až viac než polovica (58,7%) oslovených žiakov základných a stredných škôl nevedela situáciu posúdiť.

Názor, že na Slovensku existujú skupiny ľudí (národnostné, rasové, náboženské...), ktoré ohrozujú pokojný život obyvateľov prezentovali vo vyššej miere chlapci (27,3%) než dievčatá (23,0%). Až 18,1% chlapcov a 14,4% dievčat zastávalo názor, že Slovensko nie je nikým ohrozované, pričom situáciu nedokázali vo výrazne vyššej miere posúdiť dievčatá (62,6%) než chlapci (54,7%). Zistené údaje ukázali, že chlapci sa viac obávali ľudí, ktorí ohrozujú pokojný život na Slovensku než dievčatá.

Strach z ľudí ohrozujúcich pokojný život na Slovensku prezentovala asi tretina tretiakov a prvákov. Názor, že život na Slovensku nie je nikým ohrozovaný, deklarovali najčastejšie žiaci 9. ročníkov základných škôl. Situáciu nevedelo posúdiť až 67,1% siedmakov, pričom v skupine žiakov tretích ročníkov stredných škôl rovnako odpovedala len necelá polovica opýtaných. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že ľudí, ktorí predstavujú pre Slovensko hrozbu sa najviac obávali najstarší respondenti, pričom najmenej obáv vyjadrovali žiaci 9. ročníkov základných škôl.

Tabuľka 78

Skupiny osôb, ktoré ohrozujú Slovensko	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
áno	30,4	23,6	33,0	16,6	25,1	20,9
nie	13,3	12,4	18,6	16,3	15,9	20,3
nevie	56,3	64,0	48,4	67,1	59,0	58,8

Názor, že niektoré skupiny osôb ohrozujú Slovákov, deklarovali výrazne častejšie gymnazisti (35,1%) než žiaci stredných odborných škôl (26,8%), ktorí vo vyššej miere s týmto názorom aj

nesúhlasili (SOŠ: 15,6%, G: 12,6%). Na otázku nevedelo odpovedať 57,6% žiakov stredných odborných škôl a 52,3% gymnazistov.

V existencii národnostných, rasových či náboženských skupín videli hrozbu najmä respondenti pochádzajúci z najmenších obcí. Názory, že takéto nebezpečenstvo neexistuje, prezentovali najmä opýtaní z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a z veľkomiest. Situáciu najčastejšie nevedeli posúdiť žiaci žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000. Zistené dáta ukázali, že obavy zo skupín ohrozujúcich Slovensko pociťovali najčastejšie respondenti pochádzajúci z najmenších obcí, pričom najlepšia situácia bola evidovaná v skupine opýtaných žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a vo veľkomestách.

Tabuľka 79

Skupiny osôb, ktoré ohrozujú Slovensko	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
áno	27,8	23,3	23,9	26,8	23,7
nie	14,2	15,6	18,6	13,8	18,4
nevie	58,0	61,1	57,5	59,4	57,9

Skutočnosť, že niektoré skupiny ľudí predstavujú pre Slovensko hrozbu, vyjadrili najmä žiaci žijúci v Trenčianskom kraji. Nesúhlasné stanovisko prezentovala necelá štvrtina opýtaných zo Žilinského kraja. Na otázku nevedelo odpovedať viac než 60,0% žiakov v Trnavskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji. Z uvedených údajov je zrejmé, že najväčšie obavy z ohrozenia bezpečného života na Slovensku pociťovali respondenti žijúci v Trenčianskom kraji, zatiaľ čo v najnižšom počte ich vyjadrovali žiaci v Trnavskom a v Žilinskom kraji.

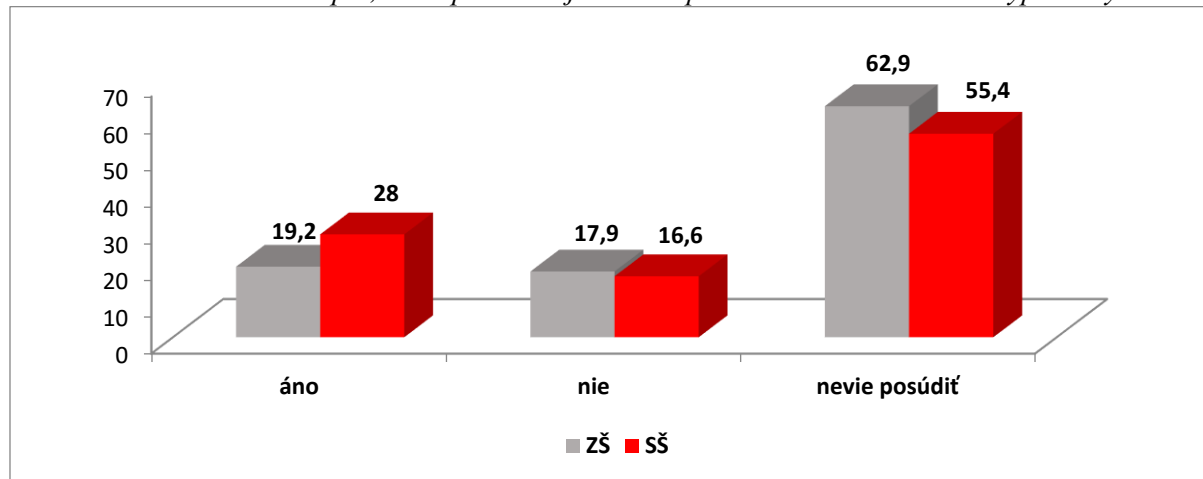
Tabuľka 80

Skupiny osôb, ktoré ohrozujú Slovensko	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	23,3	22,8	30,2	27,5	24,0	23,3	25,8	23,5
nie	16,9	12,4	11,7	19,4	23,2	14,2	16,4	14,0
nevie	59,8	64,8	58,1	53,1	52,8	62,5	57,8	62,5

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

V existencii rôznych národnostných, rasových alebo náboženských skupín videli hrozbu pre Slovensko výrazne častejšie stredoškólači. Nesúhlasné stanovisko prezentovali vo vyššom počte žiaci základných škôl, ktorí zároveň častejšie nedokázali situáciu posúdiť. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že stredoškólači sa výrazne častejšie cítili byť ohrození než žiaci základných škôl.

Graf 13 Existencia skupín, ktoré predstavujú hrozbu pre Slovensko vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2010, 2016, 2018 a 2019

Komparácia dát potvrdila, že od roku 2010 klesol počet opýtaných, ktorí sa domnievali, že existujú skupiny osôb, ktoré predstavujú pre Slovensko určitú hrozbu. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí na otázku odpovedali záporne a stúpol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor. Prezentované zistenia ukázali, že v súčasnej dobe sa deti a mládež v nižšej miere obávajú o bezpečný život na Slovensku. Zaujímavé je zistenie, že najhoršia situácia bola zistená v roku 2016, kedy najvyšší počet opýtaných vyjadril určité obavy, pričom v rokoch 2010, 2018 a 2019 nevedelo najviac žiakov na túto otázku odpovedať. Z uvedených údajov vyplynulo, že od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí sa na Slovensku necítili bezpečne a mali strach z určitých skupín ľudí a zvýšil sa počet respondentov, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor. Príčina týchto obáv môže byť podmienená celkovou celosvetovou situáciou a je zrejme, že za posledné obdobie si deti a mladí ľudia na pokojnejšiu politickú situáciu na Slovensku už zvykli a chápu, že nebezpečenstvo, ktoré často vidia v médiách sa našej krajiny bezprostredne netýka.

Tabuľka 81

Existencia skupín, ktoré ohrozujú Slovensko	2010	2016	2018	2019
áno	32,1	48,8	23,8	25,1
nie	16,7	15,4	17,2	16,2
nevie posúdiť	51,2	36,0	59,0	58,7

Na otázku, ktoré národnostné, rasové alebo náboženské skupiny osôb ohrozujú pokojný život na Slovensku, uviedlo kladnú odpoveď 804 (27,8%) opýtaných, pričom konkrétne sa vyjadrilo len 599 (20,7%) oslovených žiakov. Respondenti považovali za skupiny, ktoré najviac ohrozujú pokojný život na Slovensku predsedu a členov politickej strany, ktorá na Slovensku propaguje rasovú nenávisť a extrémizmus. Až na druhom mieste považovali za problém spolužitie majoritnej skupiny ľudí s Rómami. Už menej sa obávali príchodu migrantov, prívržencov Islamu a teroristov. Toto zistenie je hodnotené kladne, pretože je zrejme, že opýtaní pochopili, kto najviac ohrozuje pokoj a demokraciu na Slovensku.

Vzťah k osobám, ktoré sa odlišujú farbou pleti, národnosťou, náboženstvom apod.

Na základe postoja majoritnej skupiny k prítomným menšinám rozlišujú niektorí odborníci spoločnosť s multikultúrnym a interkultúrnym charakterom. V multikultúrnej spoločnosti sú menšiny viac pasívne tolerované než oceňované a rovnoprávne akceptované. Viac než o interaktívnej komunikácii a vzájomnom preberaní skúsenosti sa hovorí o ich asimilácii a integrácii. Interkultúrna spoločnosť aktívne podporuje vzájomné vzťahy medzi majoritnou skupinou obyvateľstva a menšinami. Základom je rešpektovanie odlišností, vzájomná tolerancia, rovnosť, konštruktívne riešenie konfliktov a snaha vyvarovať sa negatívnym predsudkom a stereotypom.¹³ Na zistenie postojov k osobám, ktoré sa od Slovákov odlišujú farbou pleti, národnosťou, náboženstvom a kultúrou sme ponúkli opýtaným škálu 7 rozličných národností a etnických skupín. Ich úlohou bolo vyjadriť k nim svoj postoj, či už priateľský, nepriateľský alebo indiferentný. Pri vyhodnotení tejto otázky bola využitá technika zisťovania váženého aritmetického priemeru - strednej hodnoty - mean a podľa tejto hodnoty (od najnižšej po najvyššiu) bola zostavená tabuľka č. 81.

Oslovení žiaci základných a stredných škôl prezentovali v najvyššom počte priateľský vzťah k Čechom. Vo výrazne nižšej miere prejavili kladný postoj aj k Maďarom, černochoom, Aziatom, Židom, Rómom a k Arabom. Až necelá pätina opýtaných priznala negatívne vzťahy k Rómom a k Arabom. Respondenti už vo výrazne nižšom počte pociťovali nepriateľstvo voči Maďarom, Židom, černochoom, Aziatom a Čechom. Oslovení žiaci základných a stredných škôl

¹³ Šišková, T a kol.: *Výchova k toleranci a proti rasizmu*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8, s. 33

si nevytvorili žiadny vzťah najmä k Arabom, Židom a k Aziatom. Necelá polovica opýtaných deklarovala indiferentný vzťah k Rómom, černochoom a k Maďarom, zatiaľ čo vo vzťahu k Čechom rovnako odpovedala len necelá pätina respondentov. Zistené výsledky výskumu ukázali, že väčšina žiakov si vytvorila priateľské postoje k černochoom, Maďarom a k Čechom, zatiaľ čo u Rómov, Aziatov, Arabov a Židov prevládal počet opýtaných, ktorí vo vzťahu k týmto skupinám ľudí nemali vytvorené žiadne vzťahy. Opýtaní vyjadrili nepriateľský postoj najmä voči Rómom a Arabom, pričom príčinou tejto skutočnosti môže byť problematické spoluzitie Slovákov s rómskym etnikom a skutočnosť, že Arabi v súčasnosti predstavujú určitú hrozbu pre celý svet. Opýtaní najpozitívnejšie prijali Čechov, s ktorými sme dlhé roky žili v jednom štáte a i dnes máme veľa spoločného.

Tabuľka 82

Skupina/vzťah:	Priateľský	Nepriateľský	Žiadny	Mean
Rómovia	34,8	18,2	47,0	2,12
Černosi	51,2	5,8	43,0	1,92
Aziati	44,1	5,5	50,4	2,06
Arabi	26,6	14,8	58,6	2,32
Židia	36,1	7,1	56,8	2,21
Maďari	52,4	9,8	37,8	1,85
Česi	78,4	3,8	17,8	1,39

Uvedené dáta potvrdili, že od roku 2010 sa zlepšili vzťahy respondentov k Rómom, Aziatom a k Židom, pričom najvýraznejšie zlepšenie bolo evidované u Maďarov. Klesol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí uvádzali priateľské postoje k černochoom a k Arabom a na rovnakej úrovni zostali tieto pozitívne vzťahy k Čechom. Na druhej strane bol zistený vzostup nepriateľských postojov voči Arabom. Klesol počet opýtaných, ktorí negatívne vnímali Rómov, Aziatov, Židov a Maďarov, avšak nezmenil sa počet opýtaných, ktorí si vybudovali nepriateľské postoje k černochoom a k Čechom. V skupine žiakov základných a stredných škôl, ktorí zastávali indiferentné postoje voči daným skupinám osôb, bolo zistené zvýšenie počtu opýtaných vo vzťahu k Rómom a k Čechom. Znížil sa počet oslovených žiakov, ktorým boli ľahostajní černosi, Aziati, Arabi, Židia a Maďari.

Na základe týchto údajov je možné konštatovanie, že od roku 2010 žiaci základných a stredných škôl v globále omnoho lepšie hodnotili vzťahy k Maďarom a pozitívnejšie vnímali aj Rómov, černochoov, Aziatov a Židov. Mierne sa zhoršili ich vzťahy voči Arabom a na približne rovnakej úrovni zostali vzťahy žiakov základných a stredných škôl k Čechom. Pozitívne je hodnotené zistenie, že v tomto roku nebol zistený výraznejší vzostup nepriateľských postojov mladých Slovákov voči Arabom, čo v predchádzajúcich rokoch zapríčinil najmä strach z teroristických útokov.

Skutočnosť, že slovenská verejnosť má väčšinou neutrálny vzťah k cudzincom, konštatovali na základe výskumných zistení aj Križovský a Mesároš (2017), pričom sa vyjadrili, že ak by v mieste bydliska respondentov pribudlo viac cudzincov, ich postoje by boli negatívnejšie. K vyššej miere odmietania cudzincov prispievajú najmä predsudky, faktor rasy a strach, ktorý súvisí s nedostatočnými informáciami o cudzincoch prichádzajúcich na Slovensko. Divinský (2005) sa domnieva, že medzi majoritnou slovenskou spoločnosťou existujú okrem prejavov diskriminácie a xenofóbie aj určité prejavy rasizmu. Táto skutočnosť podľa medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM 2001) súvisí s rôznymi faktormi, medzi ktoré patria najmä vek, úroveň vzdelania, miera nezamestnanosti v danom regióne, skúsenosti s pobytmi v zahraničí, veľkosť obce, mesta, počet cudzincov v regióne a osobné skúsenosti s nimi.¹⁴

¹⁴ Plavnická, J.-Šlosár, D.: Extrémistické postoje slovenskej spoločnosti voči cudzincom. In: Tóthová, L.-Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8251-640-4, s. 40-42

Tabuľka 83

Skupiny	Roky				
	2010	2016	2017	2018	2019
Rómovia					
priateľský	17,2	21,2	30,6	32,0	34,8
nepriateľský	38,1	38,2	26,3	23,5	18,2
žiadny	44,7	40,6	43,1	44,5	47,0
Černosi					
priateľský	46,4	48,7	44,3	44,7	51,2
nepriateľský	5,7	11,6	6,6	6,0	5,8
žiadny	47,9	39,7	49,1	49,3	43,0
Aziati					
priateľský	34,7	42,5	36,1	37,5	44,1
nepriateľský	7,2	9,4	7,9	6,1	5,5
žiadny	58,1	48,1	56,0	56,4	50,4
Arabi					
priateľský	28,2	21,2	18,0	23,8	26,6
nepriateľský	10,1	28,2	19,2	14,1	14,8
žiadny	61,7	50,6	62,8	62,1	58,6
Židia					
priateľský	27,2	29,9	26,7	29,8	36,1
nepriateľský	10,5	16,7	9,9	7,2	7,1
žiadny	62,3	53,4	63,4	63,0	56,8
Mad'ari					
priateľský	31,7	49,6	47,8	48,4	52,4
nepriateľský	24,8	15,1	10,9	9,5	9,8
žiadny	43,5	35,3	41,3	42,1	37,8
Česi					
priateľský	79,7	81,7	78,8	75,4	78,4
nepriateľský	3,7	5,1	4,6	4,2	3,8
žiadny	16,6	13,2	16,6	20,4	17,8

2.7 Pohľad žiakov základných a stredných škôl na terorizmus

Názory žiakov na príčiny medzinárodného terorizmu

*Terorizmus patrí k závažným problémom nášho tisícročia. Je nielen globálnym problémom celého ľudstva. Teroristické útoky majú vážne dopady do všetkých oblastí života spoločnosti, či už ide o bezpečnosť, politiku, ekonomiku, medzinárodné vzťahy alebo ťažkú situáciu obetí teroristických útokov. Terorizmus a jeho radikalizácia patria tak k najzávažnejším bezpečnostným hrozbám súčasného života.*¹⁵ Zistené údaje potvrdili, že respondenti považovali za najčastejšie príčiny medzinárodného terorizmu náboženský fanatizmus (56,6%), rasovú neznášanlivosť (52,4%), politiku niektorých štátov (42,0%) a túžbu politikov získať moc (40,6%). Nižší počet opýtaných označil ako dôvod aj chudobu (29,0%) a túžbu po pomste (24,7%). Na otázku nevedelo odpovedať 9,0% oslovených žiakov a asi percento (1,0%) opýtaných uviedlo odpoveď iné, kde najčastejšie uvádzali túžbu po peniazoch, egoizmus, nenávisť a intoleranciu voči iným osobám.

¹⁵ Jelínek, J.: Terorismus. Základní otázky trestního práva a kriminologie. Praha : Leges, 2017, s. 7

Dievčatá považovali za najčastejšie dôvody medzinárodného terorizmu rasovú neznášanlivosť (dievčatá: 60,6%, chlapci: 43,7%), zatiaľ čo chlapci (55,4%, dievčatá: 57,7%) pripisovali najväčší význam náboženskému fanatizmu. Dievčatá viac preferovali ako dôvod chudobu (dievčatá: 30,9%, chlapci: 27,0%), politiku niektorých štátov (dievčatá: 44,4%, chlapci: 39,4%), túžbu po moci (dievčatá: 44,0%, chlapci: 36,9%) a po pomste (dievčatá: 26,1%, chlapci: 23,2%). Chlapci častejšie uvádzali iné príčiny (chlapci: 1,3%, dievčatá: 0,5 %) a zároveň vo vyššej miere než dievčatá nevedeli na túto otázku odpovedať (chlapci: 10,7%, dievčatá: 7,3%).

Druháci, tretiaci, ôsmaci a deviataci označili za najsilnejšiu príčinu medzinárodného terorizmu náboženský fanatizmus, zatiaľ čo prváci a siedmci pripisovali význam najmä rasovej neznášanlivosti. Najmladší žiaci považovali za dôležitejší dôvod chudobu a túžbu po pomste. Žiaci 2. ročníkov stredných škôl poukazovali na politiku niektorých štátov, pričom prváci označili túžbu po moci. Inú možnosť uviedli najčastejšie prváci a deviataci. Na danú otázku nevedeli odpovedať najmä žiaci 8. ročníkov základných škôl.

Tabuľka 84

Príčiny terorizmu	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
chudoba	26,1	31,8	29,5	35,7	20,5	29,1
náboženský fanatizmus	56,2	60,7	60,1	53,0	51,8	55,1
rasová neznášanlivosť	58,0	55,1	50,7	54,0	47,0	50,4
politika niektorých štátov	42,6	48,5	45,0	42,2	34,5	36,8
túžba po moci	46,1	42,4	41,0	38,6	38,0	38,0
túžba po pomste	24,9	22,2	25,1	27,8	24,5	24,6
iné	1,3	0,9	0,9	0,5	0,5	1,5
nevie	9,6	7,3	8,5	9,1	11,1	9,0

Obidve skupiny respondentov označili za najčastejšie dôvody náboženský fanatizmus (SOŠ: 55,7%, G: 71,6%). Žiaci stredných odborných škôl (30,1%, G: 27,9%) pripisovali význam chudobe, zatiaľ čo gymnazisti považovali za dôležitejšiu rasovú neznášanlivosť (G: 31,2%, SOŠ: 51,9%), politiku niektorých štátov (G: 47,4%, SOŠ: 45,4%), túžbu po moci (G: 47,4%, SOŠ: 41,2%) a po pomste (G: 24,7%, SOŠ: 23,6%). Gymnazisti (1,7%, SOŠ: 0,7%) vo vyššej miere uvádzali iné dôvody, pričom žiaci stredných odborných škôl (9,5%, G: 4,3%) častejšie nemali na tento problém vytvorený vlastný názor.

V Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji označili respondenti za prioritnú príčinu náboženský fanatizmus, pričom opýtaní v Žilinskom a v Prešovskom kraji považovali za výrazný dôvod rasovú neznášanlivosť. Žiaci z Košického kraja častejšie poukázali na chudobu a na politiku niektorých štátov. Respondenti v Žilinskom kraji pripisovali význam snahe získať moc, pričom žiaci v Prešovskom kraji označili túžbu po pomste. Inú možnosť uvádzali opýtaní v Bratislavskom kraji. Na otázku nevedeli odpovedať najmä žiaci z Trnavského kraja.

Tabuľka 85

Príčiny medzinárodného terorizmu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
chudoba	32,2	31,1	32,9	23,1	24,0	25,8	28,3	35,7
náboženský fanatizmus	58,3	54,9	56,9	65,4	50,0	57,7	53,6	58,0
rasová neznášanlivosť	49,6	49,7	52,9	55,9	54,1	52,6	54,2	50,9
politika niektorých štátov	44,8	39,6	42,5	39,8	44,8	40,6	39,2	46,4
túžba po moci	44,0	33,2	43,1	43,2	45,9	37,4	42,3	31,7
túžba po pomste	24,8	23,8	25,8	25,0	29,0	16,8	30,7	15,2
iné	1,5	1,0	0,9	0,9	1,1	0,3	0,9	0,3
nevie	8,2	13,0	8,6	8,3	8,5	8,4	8,9	6,7

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Obidve skupiny žiakov považovali za prioritný dôvod medzinárodného terorizmu náboženský fanatizmus. Žiaci základných škôl častejšie označili túžbu po pomste, zatiaľ čo stredoškôláci pripisovali význam chudobe, rasovej neznášanlivosti, politike niektorých štátov a túžbe po moci. Žiaci základných škôl vo vyššej miere nevedeli na danú otázku odpovedať, pričom približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl uviedol inú možnosť. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že problematika terorizmu viac zaujala stredoškôľakov, ktorí majú o tomto negatívnom jave aj viac poznatkov.

Tabuľka 86

Príčiny medzinárodného terorizmu	ZŠ	SŠ
chudoba	28,3	29,6
náboženský fanatizmus	53,4	59,5
rasová neznášanlivosť	50,4	54,1
politika niektorých štátov	37,7	45,9
túžba po moci	38,2	42,7
túžba po pomste	25,6	23,9
iné	9,7	8,3
nevie	0,8	1,0

Porovnanie údajov za roky 2018 a 2019

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2018 sa zvýšil počet respondentov, ktorí považovali za významné dôvody náboženský fanatizmus a rasovú neznášanlivosť. Klesol počet opýtaných, ktorí pripisovali význam chudobe a nezmenil sa počet oslovených žiakov, ktorí označili za príčiny medzinárodného terorizmu politiku niektorých štátov, túžbu po moci a po pomste alebo uvádzali iné možnosti. Oproti zisteniam z roku 2018 sa znížil počet respondentov, ktorí nevedeli na danú otázku odpovedať. Hlbšia analýza zistených dát ukázala, že poradie príčin zostalo za dané obdobie rovnaké.

Tabuľka 87

Príčiny medzinárodného terorizmu	2018	2019
chudoba	33,8	29,0
náboženský fanatizmus	53,8	56,6
rasová neznášanlivosť	49,6	52,4
politika niektorých štátov	42,9	42,0
túžba po moci	41,1	40,6
túžba po pomste	25,3	24,7
iné	0,8	1,0
nevie	12,6	9,0

Sledovanosť informácií o terorizme

Až 64,3% opýtaných si informácie o terorizme len pasívne vypočuje, ale nevyhľadáva ich. O túto problematiku sa hlbšie zaujímal 14,5% respondentov, a títo si potrebné poznatky aj sami vyhľadávali na internete a na sociálnych sieťach. Viac než pätina (21,2%) oslovených žiakov sa vyjadrila, že terorizmus ich nezaujíma, a preto sa ani nesnažili potrebné poznatky získať.

Chlapci (16,9%, dievčatá: 12,2%) vo vyššom počte informácie o terorizme nielen sledovali, ale aj vyhľadávali, zatiaľ čo dievčatá (70,0%, chlapci: 58,3%) si ich vypočuli a už im nevenovali pozornosť. Nezaujím o získanie ďalších poznatkov o terorizme prezentovala štvrtina (24,8%) chlapcov a 17,8% dievčat. Zistené údaje ukázali, že chlapci sa o terorizmus zaujímal vo vyššej miere než dievčatá.

Informácie o terorizme najviac zaujali žiakov 3. ročníkov stredných škôl, ktorí si ich častejšie než ostatní aj vyhľadávali na internete. Druháci si tieto poznatky len vypočuli. Nezaujem o danú problematiku deklarovala asi štvrtina žiakov základných škôl, pričom v skupine žiakov 2. ročníkov stredných škôl rovnako odpovedalo len 16,2% opýtaných. Z uvedeného je zrejmé, že informácie o terorizme sledovali najmä najstarší opýtaní, pričom najnižší záujem o túto tému prejavili najmladší respondenti. Tieto zistenia sú pochopiteľné vo vzťahu k veku respondentov. Je zrejmé, že starší žiaci sa viac zaujímajú o dianie nielen na Slovensku, ale aj vo svete, zatiaľ čo najmladší respondenti tieto poznatky nesledujú.

Tabuľka 88

Sledovanie informácií o terorizme	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
sleduje ich a vyhľadáva	13,4	14,0	19,0	10,6	16,0	12,4
vypočuje si ich, ale nevyhľadáva	65,1	69,8	62,5	65,5	58,6	63,3
nie, o túto tému sa nezaujíma	21,5	16,2	18,5	23,9	25,4	24,3

Gymnazisti (19,0%) si častejšie než žiaci stredných odborných škôl (14,8%) informácie o terorizme z vlastnej iniciatívy vyhľadávali a zároveň si ich vo vyššej miere aj vypočuli, ale už im nevenovali pozornosť (G: 69,8%, SOŠ: 64,7%). Nezaujem o túto závažnú tému deklarovala pätina (20,5%) žiakov stredných odborných škôl a iba 11,2% gymnazistov. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že gymnazisti prejavili o informácie o terorizme omnoho väčší záujem než žiaci stredných odborných škôl, ktorí sa výrazne častejšie o túto problematiku nezaujímali.

Respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 si častejšie než ostatní poznatky o terorizme vyhľadávali na internete a sociálnych sieťach. Tieto informácie si pasívne vypočuli najmä opýtaní s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. O túto problematiku sa nezaujímali najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z najväčších miest. Z uvedených zistení je zrejmé, že terorizmus najviac oslovil žiakov žijúcich vo veľkých mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, pričom nezaujem o túto tému prezentovali najmä respondenti pochádzajúci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000.

Tabuľka 89

Sledovanie informácií o terorizme	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
sleduje ich a vyhľadáva	14,9	12,9	12,7	19,8	15,7
vypočuje si ich, ale nevyhľadáva	63,2	64,1	70,4	58,7	58,2
nie, o túto tému sa nezaujíma	21,9	23,0	16,9	21,5	26,1

Poznatky o terorizme najviac zaujali mladých obyvateľov Bratislavského kraja, ktorí si ich častejšie než ostatní aj vyhľadávali na internete. Tieto informácie si len vypočuli respondenti s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji. O terorizmus sa nezaujímal až necelá štvrtina oslovených žiakov pochádzajúcich z Trnavského, Žilinského a z Košického kraja, pričom v Nitrianskom a v Banskobystrickom kraji rovnako odpovedalo asi 17,0% opýtaných. Z uvedeného je zrejmé, že informácie o terorizme najviac sledovali žiaci základných a stredných škôl žijúci v Bratislavskom kraji, pričom najnižší záujem o túto problematiku prejavili respondenti pochádzajúci zo Žilinského kraja.

Tabuľka 90

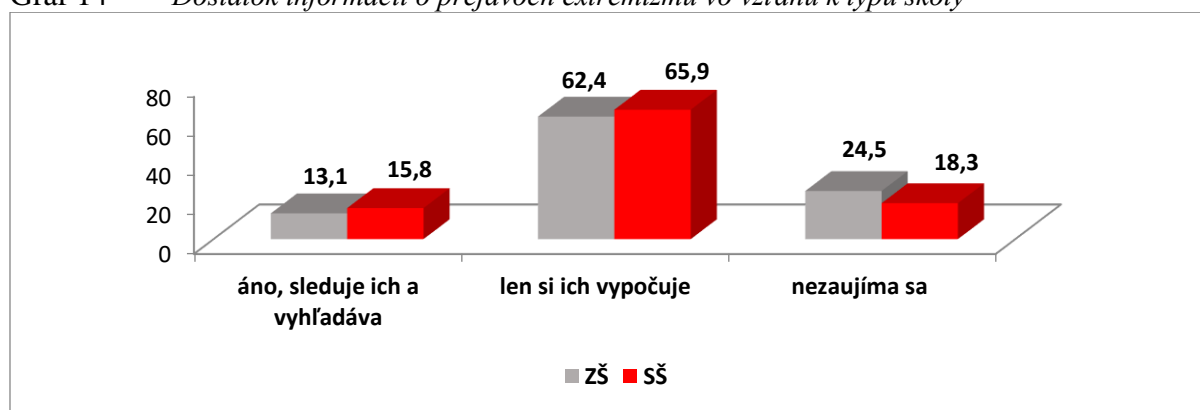
Sledovanie informácií o terorizme	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
sleduje ich a vyhľadáva	18,3	13,8	13,4	13,3	11,5	15,9	14,9	14,7
vypočuje si ich, ale nevyhľadáva	60,3	62,0	66,8	69,7	64,4	67,2	63,5	60,7
nie, o túto tému sa nezaujíma	21,4	24,2	19,8	17,0	24,1	16,9	21,6	24,6

Informácie o terorizme najviac zaujímali opýtaní žijúci v neúplných rodinách, pretože si tieto poznatky nielen pasívne vypočuli (neúplné rodiny: 15,7%, doplnené rodiny: 13,9%, úplné rodiny: 14,4%), ale aj sami vyhľadávali na internete (neúplné rodiny: 65,2%, doplnené rodiny: 62,6%, úplné rodiny: 64,4%). O terorizmus sa nezaujímali najmä respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách (23,5%, úplné rodiny: 21,2%, neúplné rodiny: 19,1%). Prezentované zistenia potvrdili, že o teroristické útoky sa najviac zaujímali opýtaní z neúplných rodín, pričom nezaujem deklarovali najmä žiaci základných a stredných škôl žijúci v doplnených rodinách.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že stredoškólači si informácie o terorizme častejšie z vlastnej iniciatívy vyhľadávali a zároveň si ich vo vyššej miere aj pasívne vypočuli. Nezaujem o túto závažnú tému deklarovala štvrtina žiakov základných škôl a 18,3% stredoškólačkov. Z uvedeného je zrejmé, že stredoškólači sa o problematiku terorizmu zaujímali v omnoho vyššej miere než žiaci základných škôl.

Graf 14 Dostatok informácií o prejavoch extrémizmu vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2018 a 2019

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2018 len mierne klesol počet respondentov, ktorí si informácie o terorizme aj sami vyhľadávali. Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí si tieto poznatky len vypočuli, ale už im ďalej nevenovali pozornosť. Okrem toho sa znížil počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí o problematiku terorizmu neprejavili žiadny záujem. Zistené údaje ukázali, že oproti zisteniam z minulého roku sa zvýšil počet opýtaných, ktorí sa o terorizmus zaujímali, avšak ich záujem nebol veľmi hlboký.

Tabuľka 91

Sledovanie informácií o terorizme	2018	2019
sleduje ich a vyhľadáva	15,7	14,5
vypočuje si ich, ale nevyhľadáva	57,8	64,3
nie, o túto tému sa nezaujíma	26,5	21,2

Dostatok informácií o terorizme

Jedným zo zložitých problémov je získanie hodnoverných informácií o terorizme. Tieto poznatky bývajú často neucelené, nejednoznačné a nehodnoverné. Situáciu ešte skresľuje skutočnosť, že teroristi veľmi často využívajú zastrašovanie a snažia sa, vzbudiť strach a obavy a to najmä u civilistov. S mierou informovanosti o terorizme bolo spokojných 33,4% opýtaných, pričom určitý nedostatok poznatkov pociťovalo až 38,3% respondentov. Necelá tretina žiakov základných a stredných škôl prezentovala názor, že daná problematika ich nezaujala, a preto sa ani nesnažili potrebné poznatky získať.

S mierou informovanosti o terorizme boli výrazne spokojnejší chlapci (36,2%) než dievčatá (30,7%), ktoré najčastejšie uvádzali, že by o tejto téme chceli vedieť viac (dievčatá: 42,8%, chlapci: 33,4%). Nezaujím o získanie poznatkov o terorizme prezentovala tretina (30,4%) chlapcov a 26,5% dievčat. Zistené údaje ukázali, že chlapci boli s mierou informovanosti o terorizme spokojnejší než dievčatá, ktoré však o tieto poznatky prejavovali väčší záujem. Názor, že o terorizme majú dostatok poznatkov, vyjadrili najčastejšie deviati. Záujem získať ďalšie poznatky prezentovali najmä žiaci prvých a tretích ročníkov stredných škôl. Nezaujím o danú problematiku deklarovali v najvyššom počte ôsmaci. Z uvedeného je zrejmé, že s mierou informovanosti o terorizme boli spokojní najmä žiaci 9. ročníkov základných škôl, pričom záujem o ďalšie poznatky prejavili najčastejšie žiaci prvých a tretích ročníkov stredných škôl.

Tabuľka 92

Dostatok poznatkov o terorizme	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
áno	26,1	33,6	29,5	37,9	29,2	42,9
nie, chce vedieť viac	48,7	37,0	47,0	30,2	36,4	30,8
nezaujíma sa	25,2	29,4	23,5	31,9	34,4	26,3

S mierou informovanosti o teroristických útokoch boli spokojní najmä gymnazisti (35,6%, SOŠ: 28,6%), ktorí zároveň častejšie uvádzali, že by o tejto téme radi vedeli viac (G: 48,0%, SOŠ: 42,1%). O terorizmus sa nezaujímal asi tretina (29,3%) žiakov stredných odborných škôl, pričom v skupine gymnazistov rovnako odpovedalo len 16,4% opýtaných. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že gymnazisti boli o tejto závažnej problematike omnoho lepšie informovaní než žiaci stredných odborných škôl, ktorí sa výrazne častejšie o terorizmus nezaujímal.

Najviac informácií o terorizme mali opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. O tejto téme by chceli vedieť viac najmä respondenti pochádzajúci z najmenších aglomeračných jednotiek. O terorizmus sa v najvyššej miere nezaujímal žiaci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a z veľkých miest. Z uvedených zistení je zrejmé, že s mierou informovanosti o teroristických útokoch boli najspokojnejší opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, pričom najnižší záujem o túto tému prejavili respondenti pochádzajúci z najmenších obcí a z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 93

Dostatok poznatkov o terorizme	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
áno	31,8	31,4	37,5	30,1	34,2
nie, chce vedieť viac	40,3	37,6	38,0	38,8	36,0
nezaujíma sa	27,9	31,0	24,5	31,1	29,8

Najviac informácií o terorizme mali opýtaní s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji. O tejto téme by chceli vedieť viac najmä respondenti pochádzajúci z Prešovského kraja. O terorizmus sa v najvyššom počte nezaujímal mladí obyvatelia Trnavského kraja. Z uvedených údajov vyplynulo, že so svojou informovanosťou o terorizme boli najspokojnejší žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji. Najhoršia situácia bola zistená v Prešovskom kraji, kde mal najnižší počet osôb dostatok poznatkov a zároveň najviac opýtaných uvádzalo, že o danej téme by chceli vedieť viac.

Tabuľka 94

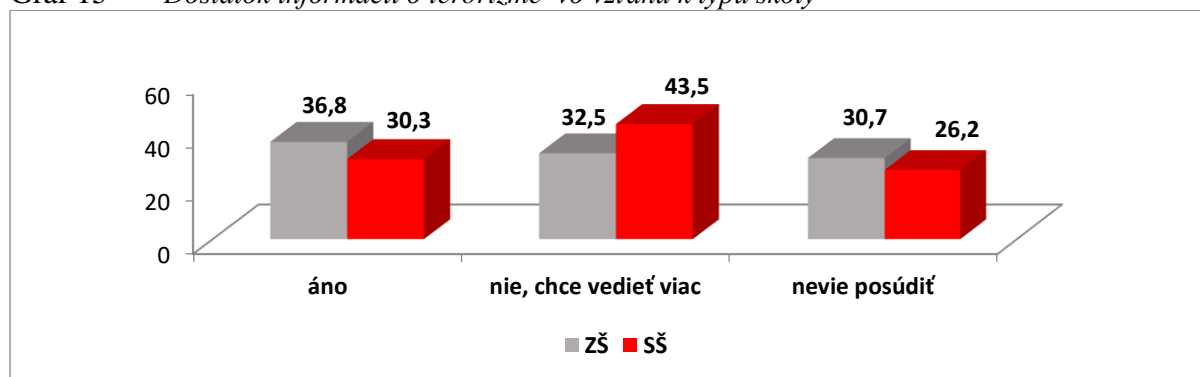
Dostatok poznatkov o terorizme	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	33,8	35,6	35,7	40,4	31,8	34,8	23,5	36,2
nie, chce vedieť viac	38,2	31,7	38,8	33,6	38,9	38,1	46,4	37,9
nezaujíma sa	28,0	32,7	25,5	26,0	29,3	27,1	30,1	25,9

S dostatkom informácií o terorizme boli najspokojnejší opýtaní žijúci v úplných rodinách (34,6%, doplnené rodiny: 32,4%, neúplné rodiny: 27,5%). Deficit potrebných poznatkov pociťovali najčastejšie žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z doplnených rodín (42,2%, neúplné rodiny: 41,2%, úplné rodiny: 37,2%). Nezáujem o tieto informácie prezentovali najmä respondenti, ktorí mali len otca alebo matku (neúplné rodiny: 31,3%, doplnené rodiny: 25,4%, úplné rodiny: 28,2%). Prezentované zistenia potvrdili, že najviac poznatkov o terorizme mali respondenti z úplných rodín, pričom dané informácie chýbali najmä opýtaným žijúcim v doplnených rodinách.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že s mierou informovanosti o terorizme boli spokojnejší žiaci základných škôl než stredoškooláci, ktorí by sa vo vyššej miere chceli o tejto téme dozvedieť viac. Nezáujem o terorizmus deklarovala tretina žiakov základných škôl a 26,2% stredoškoolákov. Uvedené zistenia ukázali, že s mierou informovanosti o terorizme boli spokojnejší žiaci základných škôl, pričom výraznejší deficit poznatkov uvádzali stredoškooláci, ktorí zároveň prejavovali o túto tému väčší záujem. Výsledky výskumu zisťujú subjektívne názory respondentov a je zrejmé, že žiakov základných škôl, ktorí sú mladší než stredoškooláci postačujú informácie, ktoré o terorizme majú. Stredoškooláci viac sledujú celosvetové dianie, čo sa prejavilo aj v ich kritickejšom hodnotení danej situácie.

Graf 15 Dostatok informácií o terorizme vo vzťahu k typu školy

Porovnanie údajov za roky 2018 a 2019

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2018 mierne klesol počet respondentov, ktorí boli s mierou informovanosti o terorizme spokojní a znížil sa aj počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa o problematiku terorizmu nezaujímal. Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí by o danej téme chceli vedieť viac. Zistené údaje ukázali, že v tomto roku prejavili žiaci základných a stredných škôl väčšiu nespokojnosť s mierou informovanosti o terorizme a je zrejmé, že o tento závažný celosvetový jav sa zaujímal vo vyššej miere než vlani.

Tabuľka 95

Dostatok poznatkov o terorizme	2018	2019
áno	35,5	33,4
nie, chce vedieť viac	33,7	38,3
nezaujíma sa	30,8	28,3

Názory žiakov základných a stredných škôl na ochranu Slovenska pred teroristickými útokmi

Po teroristických útokoch, ktoré sa udiali koncom 20. a začiatkom 21. storočia, získala bezpečnosť Európskej únie a jej členských štátov nový rozmer. Valné zhromaždenie OSN prijalo 8. septembra 2006 celosvetovú Stratégiu boja proti terorizmu. Slovensko tento

dokument podporilo a zároveň sa zaviazalo prijať na svojom území adekvátne protiteroristické opatrenia. Ako suverénny štát nesie zodpovednosť za zneužitie svojho územia a občanov, ktorým musí zaručiť bezpečnosť.¹⁶ Na otázku, či sú občania Slovenska dostatočne chránení pred teroristickými útokmi, uviedla viac než polovica (59,8%) opýtaných, že taký útok sa nedá predvídať a aj určité opatrenia, ktoré sa na obranu vykonávajú, nemusia byť dostatočné. Len 10,4% respondentov dôverovalo vláde, že krajinu pred teroristami dostatočne ochráni. Na tento problém nemala vytvorený vlastný názor necelá tretina (27,4%) oslovených žiakov a asi 66 (2,4%) opýtaných uviedlo inú možnosť. Respondenti v rámci týchto odpovedí najčastejšie tvrdili, že Slovensko nie je pre teroristov dostatočne atraktívnou krajinou, nemá dostatok finančných prostriedkov na vybudovanie účinných ochranných opatrení, nemá ani dostatočne vyzbrojenú armádu a zabezpečenú potrebnú techniku. Okrem toho je členom Európskej Únie a NATO a z tohto členstva mu vyplývajú aj určité povinnosti a riziká.

O tom, že teroristický útok sa nedá predvídať, boli viac presvedčené dievčatá (60,9%, chlapci: 58,7%) než chlapci (13,1%, dievčatá: 7,8%), ktorí vo vyššej miere dôverovali vláde, že sa postará o ich ochranu. Inú odpoveď uviedli vo vyššej miere chlapci (3,4%, dievčatá: 1,4%), pričom na otázku nevedeli častejšie odpovedať dievčatá (29,9%, chlapci: 24,8%).

Názor, že vláda je schopná občanov ochrániť pred teroristami, prezentovali najmä žiaci siedmich a deviatich ročníkov základných škôl. Najstarší opýtaní sa častejšie domnievali, že táto situácia sa nedá predvídať. Inú možnosť uvádzali vo vyššej miere žiaci prvých a tretích ročníkov stredných škôl. Situáciu nevedela posúdiť až tretina žiakov 8. ročníkov základných škôl a 1. ročníkov stredných škôl, pričom v skupine najmladších a najstarších respondentov rovnako odpovedala len necelá štvrtina opýtaných.

Tabuľka 96

Názory žiakov na ochranu Slovenska pred útokmi	1. ročník SŠ	2. ročník SŠ	3. ročník SŠ	7. ročník ZŠ	8. ročník ZŠ	9. ročník ZŠ
dôveruje vláde	4,9	6,1	7,0	17,0	9,1	18,6
útok sa nedá predvídať	60,2	62,8	65,7	59,2	57,7	51,7
nevie	3,8	2,6	3,7	0,7	1,8	1,5
iné	31,1	28,5	23,6	23,1	31,4	28,2

Gymnazisti (10,1%, SOŠ: 4,9%) boli omnoho viac presvedčení o tom, že vláda dokáže ochrániť občanov pred teroristami, zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl (64,2%, G: 60,2%) sa častejšie domnievali, že tieto útoky sa nedajú predvídať. Inú možnosť uvádzal približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (G: 3,5%, SOŠ: 3,2%), pričom na otázku nevedeli častejšie odpovedať žiaci stredných odborných škôl (27,7%, G: 26,2%).

Názor, že vláda SR je schopná svojich občanov pred teroristami ochrániť, uvádzali najčastejšie respondenti žijúci v malých mestách. Skutočnosť, že tieto útoky sa nedajú dopredu zistiť, potvrdili najmä opýtaní z najmenších obcí. Iné možnosti uvádzali v najvyššom počte oslovení žiaci s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, zatiaľ čo respondenti žijúci v najväčších mestách častejšie než ostatní nedokázali vyjadriť svoj názor.

Tabuľka 97

Názory na ochranu Slovenska pred útokmi	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
dôveruje vláde	7,6	8,9	16,3	8,0	7,1
útok sa nedá predvídať	62,9	60,6	55,6	60,9	61,2
iné	2,0	3,5	2,4	1,7	1,5
nevie	27,5	27,0	25,7	29,4	30,2

¹⁶ Jelínek, J.: Terorismus. Základní otázky trestního práva a kriminologie. Praha : Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-256-1, s. 67-68

O tom, že vláda dokáže ochrániť občanov, boli presvedčení najmä opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja. Oslovení žiaci v Bratislavskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji preferovali názor, že tieto útoky sa nedajú predvídať. Iné možnosti najčastejšie uvádzali respondenti pochádzajúci z Nitrianskeho kraja. Na otázku nevedeli odpovedať najmä opýtaní s trvalým bydliskom v Žilinskom a v Prešovskom kraji.

Tabuľka 98

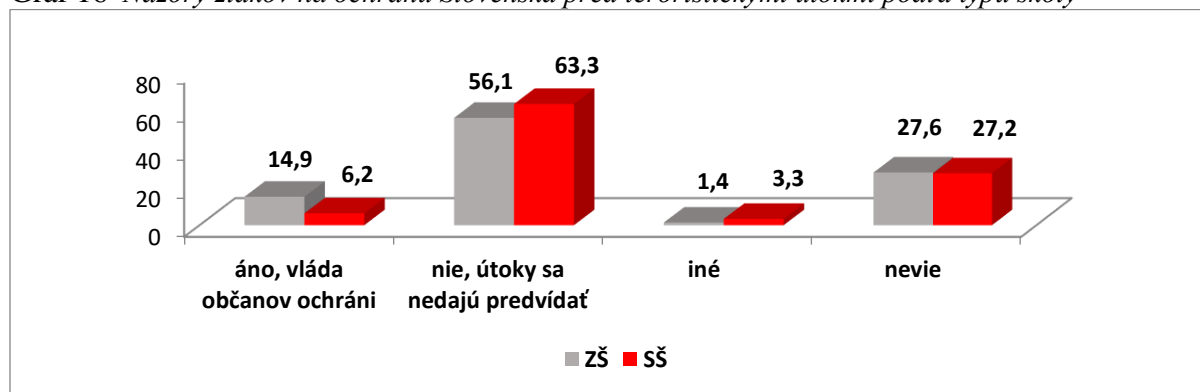
Názory na ochranu Slovenska pred útokmi	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
dôveruje vláde	7,9	11,9	17,5	12,7	7,7	9,7	8,9	6,3
útok sa nedá predvídať	63,9	57,4	55,7	57,7	58,7	64,2	58,8	63,8
iné	1,8	2,3	2,2	5,2	1,6	3,2	1,7	0,9
nevie	26,4	28,4	24,6	24,4	32,0	22,9	30,6	29,0

Názor, že vláda je schopná občanov Slovenska ochrániť pred teroristami, prezentovali najmä respondenti z úplných rodín (11,6%, doplnené rodiny: 6,5%, neúplné rodiny: 6,8%). Skutočnosť, že teroristické útoky sa nedajú dopredu zistiť, potvrdili najčastejšie opýtaní žijúci v doplnených rodinách (70,8%, neúplné rodiny: 60,3%, úplné rodiny: 58,3%). Iné možnosti uvádzal približne rovnaký počet žiakov zo všetkých skupín (úplné rodiny: 2,3%, doplnené rodiny: 2,4%, neúplné rodiny: 2,5%), pričom svoj názor na túto závažnú tému nemali vytvorený najmä opýtaní z neúplných rodín (30,4%, úplné rodiny: 27,8%, doplnené rodiny: 20,4%).

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Názor, že vláda SR je schopná svojich občanov pred teroristami ochrániť, uvádzali častejšie žiaci základných škôl. Skutočnosť, že tieto útoky sa nedajú dopredu zistiť, potvrdili vo vyššej miere stredoškólači, ktorí zároveň uvádzali aj iné možnosti. Na otázku nevedel odpovedať približne rovnaký počet žiakov z oboch typov škôl.

Graf 16 Názory žiakov na ochranu Slovenska pred teroristickými útokmi podľa typu školy

Porovnanie údajov za roky 2018 a 2019

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2018 mierne stúpol počet respondentov, ktorí dôverovali vláde, že občanov Slovenska ochráni. Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí prezentovali názor, že tieto útoky sa nedajú predvídať a na rovnakej úrovni zostal počet žiakov, ktorí uvádzali iné možnosti. Klesol počet respondentov, ktorí na otázku nevedeli odpovedať. Zistené údaje ukázali, že v tomto roku mali žiaci viac poznatkov o terorizme než vlani.

Tabuľka 99

Názory na ochranu Slovenska pred útokmi	2018	2019
dôveruje vláde	9,6	10,4
útok sa nedá predvídať	53,4	59,8
iné	2,4	2,4
nevie	34,6	27,4

ZÁVERY

Na základe výsledkov výskumu môžeme konštatovať, že:

Rodinné prostredie a vzťahy k rovesníkom

V úplnej rodine žili asi tri štvrtiny opýtaných, 13,1% respondentov pochádzalo z neúplnej rodiny a 12,2% oslovených žiakov základných a stredných škôl vychovával nevlastný otec alebo matka. Približne 1,3% respondentov vyrastalo v pestúnskej rodine, u starších súrodencov alebo u starých rodičov.

V úplných rodinách žili najmä chlapci, žiaci 7. ročníkov základných škôl, opýtaní vo veku 13 rokov, gymnazisti, respondenti pochádzajúci z najmenších obcí a mladí obyvatelia Prešovského kraja. Iba otec alebo matka vychovávali častejšie najstarších opýtaných, žiakov 3. ročníkov stredných škôl, žiakov stredných odborných škôl, opýtaných žijúcich vo veľkomestách a respondentov s trvalým bydliskom v Bratislavskom a v Trenčianskom kraji. V doplnených rodinách žili vo vyššom počte dievčatá, opýtaní vo veku 15 rokov, žiaci 1. ročníkov stredných škôl, respondenti pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 a oslovení žiaci žijúci v Trnavskom kraji.

V roku 2019 mierne klesol počet opýtaných, ktorí žili v úplných rodinách a znížil sa aj počet oslovených žiakov, ktorých vychovával iba otec alebo matka, prípadne vyrastali v náhradných rodinách. Za sledované obdobie však výrazne stúpol počet respondentov pochádzajúcich z doplnených rodín. Zistené údaje poukazujú na súčasný negatívny trend v rodinách, ktorý je charakterizovaný vyšším rozpadom rodín než kedysi. Táto skutočnosť spôsobuje zvyšovanie počtu detí, ktoré vyrastajú v neúplných alebo v doplnených rodinách, čo v niektorých prípadoch môže negatívne ovplyvňovať ich psychický vývoj.

Približne tretina žiakov základných a stredných škôl sa kamarátila s rovesníkmi, ktorí patria k extrémistom a 69,9% opýtaných nemalo priateľov, ktorí by sa svojimi názormi a postojmi zaradili k členom týchto skupín.

Názor, že kamaráti patria k extrémistom, prezentovali výrazne častejšie chlapci, opýtaní, vo veku 17 a 18 rokov, žiaci tretích ročníkov stredných škôl, gymnazisti, respondenti žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a od 50 001 do 100 000, žiaci pochádzajúci z Banskobystrického a opýtaní žijúci v doplnených rodinách. Kamarátov extrémistov nemali skôr dievčatá, žiaci 7. ročníkov základných škôl, respondenti vo veku 13 rokov, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja a respondenti z úplných rodín.

Od roku 2016 len mierne stúpol počet respondentov, ktorí sa s extrémistami kamarátili a klesol počet opýtaných, ktorí priateľov s týmito nebezpečnými názormi nemali. Z prezentovaných dát je zrejmé, že najlepšia situácia bola zistená v roku 2018.

Prejavy extrémizmu vyskytujúce sa v školskom prostredí

Respondenti sa v škole stretli najmä s negatívnymi vyjadreniami o rase a národe, s prejavmi nenávisťi voči niektorým skupinám osôb a s agresívnym správaním svojich rovesníkov, ktoré malo extrémistický charakter. Nižší počet opýtaných videl u spolužiakov rôzne nebezpečné veci, symboly a extrémistické znaky, oblečenie zviditeľňujúce tento negatívny jav, prípadne sa stretol s propagovaním extrémistických aktivít. Opýtaní v najnižšej miere potvrdili, že rovesníci v ich triede sa osobne zúčastnili na podujatiach, ktoré extrémisti organizovali alebo propagovali tlačoviny, ktoré tieto skupiny vydávali.

Obidve skupiny opýtaných najčastejšie uvádzali, že spolužiaci sa negatívne vyjadrovali o rase, národe a etnických skupinách. Dievčatá zažili u rovesníkov najmä prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb, agresívne správanie s extrémistickým charakterom a videli symboly propagujúce rasizmus. Chlapci častejšie uvádzali, že spolužiaci nosili extrémistické oblečenie

a mali pri sebe rôzne nebezpečné veci. Obidve skupiny opýtaných sa v približne rovnakej miere stretli v triednom kolektíve nielen s propagovaním extrémistických tlačovín a aktivít, ale aj s účasťou spolužiakov na týchto podujatiach. Zistené údaje potvrdili, že prejavy extrémizmu u svojich spolužiakov výrazne častejšie videli chlapci než dievčatá.

Všetky prejavy extrémizmu boli omnoho častejšie zaznamenané v stredných školách, pričom žiaci základných škôl sa s nimi stretli v nižšej miere. Zo zistených dát je zrejmé, že na stredných školách je nutné venovať viac pozornosti najmä preventívnym opatreniam, ale venovať čas aj rozhovorom so žiakmi napríklad na triednických hodinách alebo iných predmetoch, aby pedagógovia poznali názory a postoje žiakov a v prípade potreby ich mohli spoločne s rodičmi korigovať.

Od roku 2016 výrazne stúpol počet respondentov, ktorí počuli od spolužiakov negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách, stretli sa s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom, zaznamenali rôzne prejavy nenávisť voči určitým skupinám osôb, videli u rovesníkov oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus, stretli sa s propagovaním ich tlačovín a aktivít. Zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí v triednom kolektíve videli u spolužiakov rôzne nebezpečné veci, symboly propagujúce extrémistické hnutie a zaznamenali aj ich účasť na aktivitách, ktoré tieto skupiny organizovali. Prezentované zistenia potvrdili, že od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa v triednom kolektíve stretli so všetkými uvedenými extrémistickými prejavmi, čo je hodnotené negatívne a bolo by potrebné túto situáciu zmeniť.

S prejavmi extrémizmu sa v školskom prostredí stretlo často 8,4% opýtaných, pričom občas ich zažila až necelá polovica respondentov. Asi 43,2% žiakov základných a stredných škôl prezentovalo názor, že v ich triede sa tieto negatívne prejavy vôbec nevyskytovali.

Časté prejavy extrémizmu v škole zažili vo vyššej miere chlapci, najstarší respondenti, žiaci 3. ročníkov stredných škôl, opýtaní žijúci vo veľkomestách, respondenti s trvalým bydliskom v Bratislavskom a v Trnavskom kraj a žiaci, ktorí mali kamarátov extrémistov. Občasné prejavy extrémizmu videli v školskom prostredí dievčatá, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 1. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, opýtaní pochádzajúci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a mladí obyvatelia Nitrianskeho a Banskobystrického kraja. Názor, že v ich škole sa žiadne prejavy extrémizmu nevyskytovali, prezentovali najmä dievčatá, opýtaní vo veku 13 rokov, žiaci 7. ročníkov základných škôl, žiaci stredných odborných škôl, respondenti pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, opýtaní žijúci v Prešovskom kraji a žiaci, ktorí sa s extrémistami nekamarátili.

Oproti zisteniam z roku 2016 stúpol počet opýtaných, ktorí videli v škole časté aj občasné prejavy extrémizmu. Vo veľkej miere klesol počet respondentov, ktorí ich nezažili vôbec. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že oproti zisteniam z roku 2016 bol zaznamenaný výrazne vyšší počet opýtaných, ktorí mali skúsenosti s prejavmi extrémizmu.

Až 43,2% respondentov nezaregistrovalo vo svojom okolí žiadne prejavy extrémizmu a 8,9% opýtaných sa o tento jav nezaujímal. Tretina žiakov základných a stredných škôl nesúhlasila s prejavmi extrémizmu, ktoré sa objavili v ich okolí a 14,8% respondentov sa s nimi stotožnilo len niekedy. Pozitívne stanovisko vyjadrilo len 3,1% opýtaných a je zrejmé, že títo mladí ľudia si k prejavom extrémizmu vytvorili pozitívny postoj.

S prejavmi extrémizmu častejšie nesúhlasili dievčatá, respondenti vo veku 16 rokov, žiaci 1. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, opýtaní pochádzajúci z najväčších miest, mladí obyvatelia Nitrianskeho a Banskobystrického kraja, respondenti žijúci v neúplných rodinách a žiaci, ktorí sa s extrémistami nekamarátili. Pozitívny postoj k týmto prejavom vyjadrili vo vyššej miere chlapci, najstarší opýtaní, žiaci 2. ročníkov stredných škôl, respondenti žijúci v mestách

s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, opýtaní pochádzajúci zo Žilinského kraja, žiaci žijúci v doplnených rodinách a respondenti, ktorí sa kamarátili s extrémistami.

Situácia sa od roku 2016 výrazne zlepšila, pretože bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí s prejavmi extrémizmu súhlasili či už občas alebo vždy. Okrem toho stúpol počet opýtaných, ktorí prejavy extrémizmu vo svojom okolí nezaregistrovali a znížil sa aj počet respondentov, ktorým boli ľahostajné.

Žiaci základných a stredných škôl zažili prejavy extrémizmu najmä na internete a na sociálnych sieťach, videli ich v televíznom vysielaní alebo sa s nimi stretli na ulici a v školskom prostredí. Chlapci sa s nimi vo vyššej miere stretli v rovesníckej skupine, doma alebo na ulici. Dievčatá častejšie videli extrémistické prejavy v televízii a približne rovnaký počet opýtaných získal tieto negatívne skúsenosti v škole.

Stredoškooláci mali s prejavmi extrémizmu výrazne viac skúseností než žiaci základných škôl. Od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí zažili prejavy extrémizmu doma, v rovesníckej skupine a na ulici, avšak výrazne stúpol počet žiakov, ktorí sa s týmto negatívnym javom stretli na internete a na sociálnych sieťach.

Informovanosť žiakov základných a stredných škôl o extrémizme

Viac než tretina opýtaných bola s mierou svojej informovanosti o prejavoch extrémizmu na Slovensku spokojná, pričom určitý deficit týchto poznatkov pociťovalo 36,2% respondentov. Asi 29,1% oslovených žiakov základných a stredných škôl prezentovalo názor, že daná problematika ich nezaujala. Je potrebné si uvedomiť, že ide o subjektívny názor detí a mladých ľudí týkajúcich sa miery informovanosti o prejavoch extrémizmu. Je dôležité, aby žiaci základných a stredných škôl mali z overených zdrojov dostatok informácií o činnosti týchto skupín, poznali platnú legislatívu a vedeli o tom že prejavy extrémizmu sú trestné.

Názor, že sú o extrémizme boli dostatočne informovaní, prezentovali najmä chlapci, respondenti vo veku 15 rokov, žiaci 9. ročníkov základných škôl, gymnazisti, opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, respondenti s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji a žiaci vyrastajúci v úplných rodinách. Nedostatok poznatkov pociťovali skôr dievčatá, najmladší opýtaní, žiaci 1. ročníkov stredných škôl, respondenti pochádzajúci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, mladí obyvatelia Prešovského kraja a respondenti žijúci v neúplných rodinách.

Oproti zisteniam z roku 2016 sa situácia zmenila len vo veľmi malej miere, pričom sa zvýšil počet respondentov ktorí sa o extrémizmus nezaujímal.

Žiaci základných a stredných škôl čerpali informácie o extrémizme najmä z médií - z televízie a z internetu.

Chlapci pri získavaní poznatkov o extrémizme uprednostnili nielen internet, ale i rôzne alternatívne médiá, zatiaľ čo dievčatá viac dôverovali správam z televízie, rozhlasu a informáciám, ktoré im sprostredkovali učitelia.

Stredoškooláci pri získavaní poznatkov o extrémizme uprednostnili internet, alternatívne médiá, kamarátov a rodičov. Žiaci základných škôl, ktorých táto téma vo vyššom počte nezaujala, viac dôverovali správam z televízie, rozhlasu a informáciám, ktoré im sprostredkovali učitelia.

Od roku 2016 sa záujem žiakov základných a stredných škôl o extrémizmus výrazne znížil, pričom najviac stúpol počet opýtaných, ktorým tieto poznatky odovzdali učitelia. Toto zistenie je pozitívne, pretože predpokladáme, že informácie o extrémizme, ktoré žiaci získali od svojich pedagógov sú omnoho pravdivejšie a objektívnejšie než tie, ktoré si prečítali na internete alebo im ich sprostredkovali kamaráti.

Žiadne extrémistické internetové stránky nepoznalo až 67,1% respondentov. Viac než pätina opýtaných tieto portály poznala, ale nesledovala ich. Častú sledovanosť internetových stránok venujúcich sa problematike extrémizmu priznalo 4,1% žiakov základných a stredných škôl, pričom 7,7% respondentov si ich pozrelo občas.

Tieto portály často sledovali najmä chlapci, najmladší opýtaní, žiaci 8. ročníkov základných škôl a 1. ročníkov stredných škôl, respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 a v najväčších mestách, mladí obyvatelia Bratislavského a Banskobystrického kraja, opýtaní z doplnených rodín a žiaci, ktorí sa s extrémistami kamarátili. Občasnú návštevnosť extrémistických stránok uvádzali skôr chlapci, opýtaní vo veku 14 a 18 rokov, žiaci 3. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, opýtaní pochádzajúci zo Žilinského a z Košického kraja, respondenti z doplnených rodín a žiaci, ktorí mali kamarátov patriacich k tomuto hnutiu. O extrémistické internetové portály nemali záujem dievčatá, respondenti vo veku 15 rokov, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní s trvalým bydliskom v najmenších obciach, mladí obyvatelia Žilinského a Prešovského kraja, respondenti žijúci v úplných rodinách a žiaci, ktorí sa s členmi extrémistického hnutia nepriatelili.

Žiaci stredných škôl len vo veľmi malej miere sledovali rôzne extrémistické internetové stránky, pričom zistené údaje zamerané na skupinu žiakov základných škôl sú takmer rovnaké. Je dôležité, aby si najmä tieto deti vedeli vytvoriť správny názor na skupiny extrémistov a boli usmernené niekým, kto im podá jasné a objektívne informácie o činnosti extrémistov. Tejto závažnej problematike by mali venovať veľkú pozornosť nielen učitelia, ale i rodičia žiakov základných škôl, aby zabránili nekritickému preberaniu nesprávnych názorov, ktoré si ich deti prečítajú na internete a na sociálnych sieťach.

Od roku 2016 výrazne klesol počet častých návštevníkov extrémistických internetových stránok, avšak stúpol počet opýtaných, ktorí ich navštevovali občas. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí portály zamerané na extrémizmus poznali, ale nesledovali. Zároveň sa zvýšil počet žiakov, ktorí o nich nemali žiadne poznatky.

Dôvody príťažlivosti extrémistických hnutí pre deti a mládež

Za najčastejšiu príčinu tohto závažného sociálno-patologického javu označili žiaci základných a stredných škôl súčasnú politickú situáciu vo svete. Najviac opýtaných zastávalo názor, že nárast prejavov extrémizmu spôsobil nevhodný spôsob výchovy detí a zlé rodinné vzťahy. Respondenti v nižšom počte považovali za príčiny nárastu týchto prejavov aj negatívne osobné zážitky detí a mladých ľudí, stratu ideálov, čo spôsobilo frustráciu mladých ľudí, nedostatočné vedomosti z oblasti histórie, akceptovanie násillia v médiách, nedôveru občanov voči etablovaným politickým stranám, strach z vylúčenia z rovesníckej skupiny, negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska, dlhodobé zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva a preťaženosť učiteľov znemožňujúcu im individuálnu prácu so žiakmi. Na túto otázku nevedelo odpovedať 11,6% respondentov.

Dievčatá mali vyššiu tendenciu hľadať príčiny nárastu prejavov extrémizmu v rodinných a v osobných problémoch jedinca, zatiaľ čo chlapci sa prikláňali k názoru, že toto expandovanie ovplyvnila súčasná nie veľmi dobrá situácia na Slovensku.

Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2016 považovali opýtaní za najdôležitejší dôvod nárastu extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete. V roku 2016 pripisovali oslovení žiaci omnoho väčší význam negatívnym osobným zážitkom detí a mládeže, nedôvere občanov voči etablovaným politickým stranám a dlhodobému zanedbávaniu problémov chudoby a segregácie obyvateľstva. V roku 2019 považovali za dôležitejšie zlé rodinné vzťahy, nevhodný spôsob výchovy detí ako aj nedostatočné vedomosti mladých ľudí z histórie. Je zrejmé, že kým v roku 2016 prevládali u opýtaných dôvody, ktoré sa týkali spoločenskej

situácie na Slovensku, v tomto roku mali výraznú prevahu motívy zamerané na rodinu a získanie poznatkov o historickom vývoji našej krajiny.

Respondenti považovali za najčastejšie príčiny sympatizovania detí a mládeže s extrémistickým hnutím nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania, túžbu získať si rešpekt okolia, predsudky vytvorené voči určitým skupinám osôb a snahu vybiť si zlosť a agresivitu. Nižší počet žiakov základných a stredných škôl označil za dôvody sympatizovania mládeže s extrémistami aj potrebu byť členom rovesníckej skupiny, neschopnosť mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom, snahu oplatiť zľú skúsenosť a túžbu vzbudiť svojim správaním pozornosť rodičov a učiteľov. Na túto otázku nevedela odpovedať až necelá pätina oslovených žiakov základných a stredných škôl.

Dievčatá mali vo vyššom počte vytvorený vlastný názor na príčiny sympatizovania mladých ľudí s extrémistami než chlapci, ktorí častejšie pripisovali význam iba snahe oplatiť zľú skúsenosť.

V roku 2016 a 2017 považovali opýtaní za najdôležitejšiu príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami túžbu získať si rešpekt okolia, zatiaľ čo v roku 2018 a 2019 preferovali najmä nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania. V roku 2016 pripisovali žiaci väčší význam neschopnosti mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom a snahe vybiť si zlosť, zatiaľ čo v tomto roku považovali za dôležité predsudky získané v rodine a potrebu byť členom rovesníckej skupiny.

Až 72,9% opýtaných sa so snahou radikalizovať ich názory nikdy nestretlo. Tieto negatívne skúsenosti uvádzala iba necelá tretina oslovených žiakov. Túto skupinu respondentov sa extrémisti snažili zradikalizovať najmä prostredníctvom internetu a sociálnych sietí a cez kamarátov, ktorí k nim už patrili. Výrazne nižší počet opýtaných oslovil priamo vodca extrémistickej skupiny, prípadne sa k tejto téme dostali prostredníctvom literatúry alebo počas rozhovorov pri stretnutí s členmi extrémistických skupín.

Väčšina žiakov základných a stredných škôl nikdy s radikalizáciou nestretla, avšak je zrejmé že k častým prostriedkom určeným na ovplyvnenie mladých ľudí patrí internet, sociálne siete a osobné rozhovory s kamarátmi, ktorí už majú extrémistickú ideológiu osvojenú a snažia sa ju rozširovať ďalej.

Snahu o radikalizáciu názorov zažili vo výrazne vyššej miere chlapci než dievčatá.

Od roku 2016 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí snahu o radikalizovanie ich názorov nikdy nezažili. Znížil sa počet respondentov, ktorých chceli ovplyvniť kamaráti patriaci k extrémistom a klesol aj počet žiakov, ktorí získali tieto negatívne skúsenosti prostredníctvom internetu a sociálnych sietí alebo na stretnutí členov tohto hnutia. Na približne rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí boli oslovení vodcom extrémistickej skupiny, prostredníctvom literatúry a v inom prostredí. Uvedené zistenia ukázali, že situácia zaznamenaná v tomto roku bola lepšia než v predchádzajúcich rokoch, a teda žiaci základných a stredných škôl mali v roku 2019 menej skúseností so snahou o radikalizáciu ich názorov než v roku 2016.

Výrazná väčšina žiakov základných a stredných škôl nemala žiadne skúsenosti s extrémistickými materiálmi. Respondenti sa najčastejšie dostali do kontaktu s týmito osobami prostredníctvom publikovaných materiálov, hudby a internetových portálov. Len veľmi málo žiakov základných a stredných škôl sa zapojilo do aktivít, ktoré členovia extrémistických skupín organizovali.

Chlapci sa vo vyššej miere zaujíмали o materiály, ktoré extrémisti vydali a taktiež častejšie než dievčatá navštevovali rôzne extrémistické podujatia.

Stredoškooláci častejšie čítali názory publikované na internete a na sociálnych sieťach, ako aj iné extrémistami vydávané materiály, pričom žiakov základných škôl viac zaujala ich hudba a koncerty.

Od roku 2016 výrazne stúpol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali žiadne skúsenosti s extrémistickými materiálmi alebo aktivitami. Zároveň klesol počet opýtaných pri všetkých uvedených možnostiach.

Zníženie počtu žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa s názormi a postojmi extrémistov stretli na internete a na sociálnych sieťach je hodnotené pozitívne. Zlepšiť danú situáciu mohla aj rýchla cenzúra nepríjemných príspevkov zo strany administrátorov internetových stránok, snaha pedagógov naučiť žiakov kriticky myslieť, vedieť si vytvoriť a obhájiť vlastný názor a neprijímať bez výhrad všetko, čo si na internete prečítajú. Zo strany rodičov je dôležité, aby vedeli, čo ich deti na internete robia, ktoré stránky navštevujú a s kým nadväzujú kontakty.

Názory a postoje žiakov základných a stredných škôl k skupinám ľudí odlišujúcich sa od ostatných

Priateľské vzťahy k osobám inej rasy a etnického pôvodu si vytvorilo 39,5% respondentov a necelá pätina opýtaných mala iba jedného takéhoto kamaráta. Uvedené osoby vôbec nepoznalo 33,1% žiakov základných a stredných škôl a 7,7% opýtaných neprejavilo záujem sa s takýmito odlišnými osobami priateľiť. Inú možnosť uviedlo 1,0% respondentov, pričom najčastejšie uvádzali, že tieto osoby síce poznajú, ale z rôznych dôvodov sa s nimi nekomarátia. Prezentované zistenia potvrdili, že i keď si viac než polovica (58,2%) opýtaných už vybudovala priateľské kontakty s osobami odlišujúcimi sa od majoritnej skupiny ľudí na Slovensku, približne každý ôsmy oslovený žiak základných a stredných škôl mal určité výhrady voči osobám patriacim k inej rase a etniku.

Kamarátov inej rasy a etnického pôvodu mali častejšie chlapci, najstarší respondenti, žiaci 3. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, respondenti žijúci vo veľkomestách, opýtaní s trvalým bydliskom v Bratislavskom a v Banskobystrickom kraji a žiaci vyrastajúci v doplnených rodinách. Neochotu nadviazať kamarátstvo s osobou, ktorá sa od ostatných odlišuje farbou pleti, prezentovali najmä chlapci, opýtaní vo veku 13 rokov, žiaci 7. ročníkov základných škôl, žiaci stredných odborných škôl, respondenti pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, opýtaní žijúci v doplnených rodinách a mladí obyvatelia Prešovského a Košického kraja.

Stredoškooláci mali výrazne viac priateľov odlišujúcich sa od ostatných farbou pleti, avšak žiaci základných škôl omnoho častejšie deklarovali neochotu budovať s takýmito osobami kamarátske vzťahy. Bolo by potrebné, vysvetliť im pozitíva, ktoré multikultúrna spoločnosť prináša a poučiť ich o tom, že rovesník s inou farbou pleti je im rovnocenný a nesmú ho diskriminovať.

Od roku 2010 len veľmi mierne klesol počet opýtaných, ktorí si našli viacerých kamarátov patriacich k inej rase, alebo etnickej skupine a zároveň sa znížil aj počet respondentov, ktorí mali len jedného priateľa odlišujúceho sa od väčšiny ľudí farbou pleti. Na rovnakej úrovni zostal počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí by sa s osobou patriacou k inej rase alebo etniku priateľili, avšak nepoznali ju. Oproti zisteniam z roku 2010 stúpol počet respondentov, ktorí deklarovali neochotu nadviazať s týmito osobami kamarátske vzťahy. Prezentované zistenia ukázali, že za sledované obdobie (2010: 60,4%, 2016: 59,4%, 2017: 65,4%, 2018: 56,7%, 2019: 58,2%) postupne klesal počet respondentov, ktorí mali priateľov patriacich k inej rase alebo etnickej skupine. Zistené údaje zároveň ukázali, že od roku 2010 sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa k osobám odlišujúcim sa od majoritnej populácie stavajú odmietavo, i keď najhoršia situácia bola zistená v roku 2016.

Výrazná väčšina (93,2%) žiakov základných a stredných škôl si osvojila správny názor, avšak je potrebné vysvetliť túto závažnú skutočnosť aj respondentom, ktorí ešte stále zastávajú nesprávny názor (6,4%) a poučiť opýtaných (0,4%), ktorí na túto otázku nevedeli odpovedať. S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasili najmä chlapci, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 2. ročníkov stredných škôl, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, žiaci pochádzajúci z Prešovského, Trnavského a z Banskobystrického kraja a respondenti vyrastajúci v neúplných rodinách. Rasistickú teóriu si osvojili aj žiaci ktorí v škole zažili časté prejavy extrémizmu a opýtaní, ktorí sa s členmi tohto hnutia kamarátili.

Rasovú neznášanlivosť odmietli skôr dievčatá, opýtaní vo veku 12 a 15 rokov, žiaci 7. a 9. ročníkov základných škôl, gymnazisti, respondenti žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja a opýtaní žijúci v úplných rodinách. S myšlienkou rasovej diskriminácie sa nestotožnili ani žiaci, ktorí v škole nezažili prejavy extrémizmu a respondenti, ktorí sa s členmi týchto skupín nekamarátili.

Od roku 2010 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy a veľmi stúpol počet respondentov, ktorí na túto otázku odpovedali záporne. Vo veľkej miere sa znížil počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali na tento problém vytvorený vlastný názor. Zistené dáta ukázali, že situácia týkajúca sa rasovej nadradenosti je v súčasnej dobe omnoho lepšia než v roku 2010. Je zrejmé, že prezentovanie tohto páľčivého problému v médiách a poskytovanie potrebných poznatkov žiakom v škole a v rodine prispelo k výraznému zníženiu počtu opýtaných, ktorí mali osvojený nesprávny názor. Bolo by však potrebné, aby žiaci základných a stredných škôl tieto názory uplatňovali aj v praktickom živote a vzdali sa predsudkov, ktorí mnohí ešte vo vzťahu k rovesníkom s inou farbou pleti majú.

Niektorí žiaci mali voči osobám s inou farbou pleti vytvorené rôzne, neopodstatnené predsudky a bolo by potrebné eliminovať ich systematickým vysvetľovaním najmä zo strany rodičov a pedagógov. Veľkú úlohu v danej oblasti majú aj médiá, preto je potrebné napr. v televíznom vysielaní uvádzať programy, ktoré poukazujú na nebezpečenstvo fašizmu a rasistickej ideológie.

Asi štvrtina opýtaných sa domnievala, že existujú skupiny osôb, ktoré ohrozujú pokojný život na Slovensku. Len 16,2% respondentov uviedlo zápornú odpoveď, avšak až viac než polovica oslovených žiakov základných a stredných škôl nevedela situáciu posúdiť.

Názor, že niektoré skupiny osôb ohrozujú Slovákov, deklarovali častejšie chlapci, najstarší respondenti, žiaci 3. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, opýtaní pochádzajúci z najmenších obcí, respondenti s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji a opýtaní vyrastajúci v doplnených rodinách. Najmenej obáv z ohrozenia pokojného života Slovákov deklarovali respondenti vo veku 15 rokov, žiaci 9. ročníkov základných škôl, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní žijúci v najväčších mestách, respondenti vyrastajúci v neúplných rodinách a mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja.

Od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí sa na Slovensku necítili bezpečne a mali strach z určitých skupín ľudí a zvýšil sa počet respondentov, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor. Príčina týchto obáv môže byť podmienená celkovou celosvetovou situáciou a je zrejmé, že za posledné obdobie si deti a mladí ľudia na pokojnejšiu politickú situáciu na Slovensku už zvykli a chápu, že nebezpečenstvo, ktoré často vidia v médiách sa našej krajiny bezprostredne netýka.

Respondenti považovali za skupiny, ktoré najviac ohrozujú pokojný život na Slovensku predsedu a členov politickej strany, ktorá na Slovensku propaguje rasovú nenávisť a extrémizmus. Až na druhom mieste považovali za problém spolužitie majoritnej skupiny ľudí s Rómami. Už menej sa obávali príchodu migrantov, prívržencov Islamu a teroristov. Toto

zistenie je hodnotené kladne, pretože je zrejmé, že opýtaní pochopili, kto najviac ohrozuje pokoj a demokraciu na Slovensku.

Väčšina žiakov základných a stredných škôl si vytvorila priateľské postoje k černochoom, Maďarom a k Čechom, zatiaľ čo u Rómov, Aziatov, Arabov a Židov prevládal počet opýtaných, ktorí vo vzťahu k týmto skupinám ľudí nemali vytvorené žiadne vzťahy. Opýtaní vyjadrili nepriateľský postoj najmä voči Rómom a Arabom, pričom príčinou tejto skutočnosti môže byť problematické spolužitie Slovákov s rómskym etnikom a skutočnosť, že Arabi v súčasnosti predstavujú určitú hrozbu pre celý svet. Opýtaní najpozitívnejšie prijali Čechov, s ktorými sme dlhé roky žili v jednom štáte a i dnes máme veľa spoločného.

Od roku 2010 sa zlepšili vzťahy respondentov k Rómom, Aziatom a k Židom, pričom najvýraznejšie zlepšenie bolo evidované u Maďarov. Klesol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí uvádzali priateľské postoje k černochoom a k Arabom a na rovnakej úrovni zostali tieto pozitívne vzťahy k Čechom. Na druhej strane bol zistený vzostup nepriateľských postojov voči Arabom. Klesol počet opýtaných, ktorí negatívne vnímali Rómov, Aziatov, Židov a Maďarov, avšak nezmenil sa počet opýtaných, ktorí si vybudovali nepriateľské postoje k černochoom a k Čechom. V skupine žiakov základných a stredných škôl, ktorí zastávali indiferentné postoje voči daným skupinám osôb, bolo zistené zvýšenie počtu opýtaných vo vzťahu k Rómom a k Čechom. Znížil sa počet oslovených žiakov, ktorým boli ľahostajní černosí, Aziati, Arabi, Židia a Maďari.

Na základe týchto údajov je možné konštatovanie, že od roku 2010 žiaci základných a stredných škôl v globále omnoho lepšie hodnotili vzťahy k Maďarom a pozitívnejšie vnímali aj Rómov, černochoov, Aziatov a Židov. Mierne sa zhoršili ich vzťahy voči Arabom a na približne rovnakej úrovni zostali ich vzťahy k Čechom. Pozitívne je hodnotené zistenie, že v tomto roku nebol zistený výraznejší vzostup nepriateľských postojov mladých Slovákov voči Arabom, čo v predchádzajúcich rokoch zapríčinil najmä strach z teroristických útokov.

Vnímanie terorizmu ako hrozby súčasného života na Slovensku

Respondenti považovali za najčastejšie príčiny medzinárodného terorizmu náboženský fanatizmus, rasovú neznášanlivosť, politiku niektorých štátov a túžbu politikov získať moc. Nižší počet opýtaných označil ako dôvod aj chudobu a túžbu po pomste. Na otázku nevedelo odpovedať 9,0% oslovených žiakov a asi percento opýtaných uviedlo odpoveď iné, kde najčastejšie uvádzali túžbu po peniazoch, egoizmus, nenávisť a intoleranciu.

Dievčatá považovali za najčastejšie dôvody medzinárodného terorizmu rasovú neznášanlivosť, zatiaľ čo chlapci pripisovali najväčší význam náboženskému fanatizmu. Dievčatá viac preferovali ako dôvod chudobu, politiku niektorých štátov, túžbu po moci a po pomste. Chlapci častejšie uvádzali iné príčiny a zároveň vo vyššej miere než dievčatá nevedeli na túto otázku odpovedať.

Od roku 2018 sa zvýšil počet respondentov, ktorí považovali za významné dôvody medzinárodného terorizmu náboženský fanatizmus a rasovú neznášanlivosť. Klesol počet opýtaných, ktorí pripisovali význam chudobe a nezmenil sa počet oslovených žiakov, ktorí označili za príčiny medzinárodného terorizmu politiku niektorých štátov, túžbu po moci a po pomste. Oproti zisteniam z roku 2018 sa znížil počet respondentov, ktorí nevedeli na danú otázku odpovedať. Hlbšia analýza zistených dát ukázala, že poradie príčin zostalo za dané obdobie rovnaké.

Až 64,3% opýtaných uviedlo, že si informácie o terorizme len pasívne vypočujú. O túto problematiku sa hlbšie zaujímal 14,5% respondentov a títo si potrebné poznatky aj sami vyhľadávali na internete a na sociálnych sieťach. Viac než pätina oslovených žiakov sa vyjadrila, že terorizmus ich nezaujíma.

Informácie o terorizme sledovali a vyhľadávali najmä chlapci, najstarší respondenti, žiaci 3. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, opýtaní z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, respondenti žijúci v neúplných rodinách a žiaci pochádzajúci z Bratislavského kraja. Poznatky o terorizme si len pasívne vypočuli najmä dievčatá, respondenti vo veku 17 rokov, žiaci 2. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, opýtaní pochádzajúci z miest, s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, respondenti z neúplných rodín a mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja. Problematika terorizmu nezaujala vo vyššej miere chlapcov, najmladších opýtaných, žiakov 8. ročníkov základných škôl, žiakov stredných odborných škôl, opýtaných s trvalým bydliskom v najväčších mestách, respondentov vyrastajúcich v doplnených rodinách a opýtaných žijúcich v Trnavskom, Žilinskom a v Košickom kraji.

Od roku 2018 len mierne klesol počet respondentov, ktorí si informácie o terorizme aj sami vyhľadávali. Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí si tieto poznatky len vypočuli, ale už im ďalej nevenovali pozornosť. Okrem toho sa znížil počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí o problematiku terorizmu neprejavili žiadny záujem. Zistené údaje ukázali, že oproti zisteniam z minulého roku sa zvýšil počet opýtaných, ktorí sa o terorizmus zaujímali, avšak ich záujem nebol veľmi hlboký.

Dostatok poznatkov o terorizme malo 33,4% opýtaných, pričom určitý deficit pocíťovalo až 38,3% respondentov. Necelá tretina žiakov základných a stredných škôl prezentovala názor, že daná problematika ich nezaujala.

S mierou svojej informovanosti o terorizme boli spokojní chlapci, opýtaní vo veku 15 rokov, žiaci 9. ročníkov základných škôl, gymnazisti, respondenti vyrastajúci v úplných rodinách a opýtaní žijúci v Nitrianskom kraji. Tieto poznatky chýbali skôr dievčatám, najstarším opýtaným, žiakom 3. ročníkov stredných škôl, gymnazistom, respondentom z doplnených rodín a opýtaným s trvalým bydliskom v Prešovskom kraji. O terorizmus sa nezaujímali najmä chlapci, respondenti vo veku 13 rokov, žiaci 8. ročníkov základných škôl, žiaci stredných odborných škôl, opýtaní pochádzajúci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 a mladí obyvatelia Trnavského kraja.

S mierou informovanosti o terorizme boli spokojnejší žiaci základných škôl, pričom výraznejší deficit poznatkov uvádzali stredoškóľáci, ktorí zároveň prejavovali o túto tému väčší záujem.

Od roku 2018 mierne klesol počet respondentov, ktorí boli s mierou informovanosti o terorizme spokojní a znížil sa aj počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa o túto problematiku nezaujímali. Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí by o danej téme chceli vedieť viac. Zistené údaje ukázali, že v tomto roku prejavili žiaci základných a stredných škôl väčšiu nespokojnosť s mierou informovanosti o terorizme než vlani.

Na otázku, či sú občania Slovenska dostatočne chránení pred teroristickými útokmi, uviedla viac než polovica opýtaných, že taký útok sa nedá predvídať a aj určité opatrenia, ktoré sa na obranu vykonávajú, nemusia byť dostatočné. Len 10,4% respondentov dôverovalo vláde, že krajinu pred teroristami dostatočne ochráni. Na tento problém nemala vytvorený vlastný názor necelá tretina oslovených žiakov a asi 2,4% opýtaných uviedlo inú možnosť. Respondenti v rámci týchto odpovedí najčastejšie tvrdili, že Slovensko nie je pre teroristov dostatočne atraktívnou krajinou, nemá dostatok finančných prostriedkov na vybudovanie účinných ochranných opatrení, nemá ani dostatočne vyzbrojenú armádu a zabezpečení potrebnú techniku. Okrem toho je členom Európskej Únie a NATO, pričom z tohto členstva mu vyplývajú aj určité povinnosti a riziká.

Názor, že vláda SR je schopná svojich občanov pred teroristami ochrániť, uvádzali najčastejšie chlapci, opýtaní vo veku 13 rokov, žiaci 9. ročníkov základných škôl, gymnazisti, respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, žiaci pochádzajúci z úplných rodín a mladí obyvatelia Trenčianskeho kraja. O tom, že teroristický útok sa nedá predvídať,

boli viac presvedčené dievčatá, opýtaní vo veku 12, 17 a 18 rokov, žiaci 3. ročníkov stredných škôl, respondenti s trvalým bydliskom v najmenších obciach, žiaci stredných odborných škôl, respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách a opýtaní pochádzajúci z Banskobystrického kraja. Situáciu nevedeli posúdiť najmä dievčatá, žiaci 1. ročníkov stredných škôl, žiaci stredných odborných škôl, respondenti žijúci v najväčších mestách, žiaci z neúplných rodín a opýtaní žijúci v Žilinskom kraji.

V tomto roku mali žiaci základných a stredných škôl viac poznatkov o terorizme, pričom sa zvýšil najmä počet respondentov, ktorí sa domnievali, že teroristické útoky sa nedajú predvídať.

ODPORÚČANIA PRE PRAX:

Výsledky výskumu potvrdili, že extrémizmus patrí v školskom prostredí k závažným sociálno-patologickým javom. Pre zníženie jeho výskytu v základných a v stredných školách odporúčame:

- Venovať pozornosť účinnej a efektívnej prevencii extrémizmu a radikalizmu, výrazne zvýšiť informovanosť mladých ľudí o týchto negatívnych javoch a snažiť sa eliminovať faktory, ktoré tieto negatívne javy podmieňujú.
- V rámci multikultúrnej výchovy poskytnúť žiakom poznatky o demokracii, tolerancii, rešpektovaní iných kultúr a naučiť ich dodržiavať ľudské práva.
- Venovať viac pozornosti problematike holokaustu a antisemitizmu, pretože niektorí žiaci majú voči Židom vytvorené neodôvodnené predsudky.
- Zvyšovať povedomie verejnosti a najmä ohrozených skupín o nebezpečenstve, ktoré extrémizmus predstavuje.
- Zvyšovať právne vedomie žiakov, poskytnúť žiakom poznatky prejavoch extrémizmu, o ich trestnej činnosti a upozorniť ich na nutnosť niesť zodpovednosť za svoje konanie.
- V rámci využívania nových moderných komunikačných technológií zamerať pozornosť na digitálne vzdelávanie a optimálne využívanie informačno-komunikačných technológií.
- Naučiť žiakov menej dôverovať neovereným zdrojom poznatkov, naučiť ich vyhľadávať si informácie na spoľahlivých stránkach a vedieť ich overiť.
- Venovať pozornosť výberu hudby a literatúry, všímať si, ktoré stránky na internete navštevujú a s kým tam komunikujú.
- Všímať si správanie, oblečenie a vyjadrovanie a správanie žiakov s cieľom identifikovať prejavy extrémizmu a spoločne s rodičmi a odborníkmi ich prostredníctvom účinných výchovných opatrení eliminovať.
- Venovať v rámci výučby pozornosť témam zameraným na terorizmus a teroristické útoky a poučiť žiakov o opatreniach, ktoré vláda na Slovensku v danej oblasti realizuje.
- Poskytnúť deťom veku primeraným spôsobom dostatok informácií o extrémizme a terorizme, pričom treba dať jasne najavo negatívny postoj dospelých voči týmto závažným protispoločenským javom.

LITERATÚRA

FISCHER, S. - ŠKODA, J.: *Sociální patologie*. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3

HLAVÁČOVÁ, S.: *Skúsenosti z dobrej praxe s dysfunkčnými rodinami bez domova s využitím modelu stretnutia rodinného kruhu*. In: Človek na periférii spoločnosti. Ružomberok : Verbum, 2016. ISBN 978-80-89232-56-7

CHMELÍK, J.: *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha : Linde, 2001. ISBN 80-7201-265-7

JELÍNEK, J. a kol.: *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha : Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-256-1

KAVICKÝ, V. - JANGL, Š. - GAŠPIERIK, L.: *Terorizmus ako hrozba doby*. Bratislava : Citadella, 2015. ISBN 978-80-89628-84-1

KOL. AUTOROV: *Symbolika využívaná extrémistickými a radikálnymi skupinami*. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR, 2016. Publikácia vydaná v rámci programu Európskej komisie "Predchádzanie a boj proti trestnej činnosti" – in www.minv.sk

MARKO, M.: *Extrémistická skupina a jej aktivity – objekty kriminálno-polícajného poznávania*. In: Rapčan, J. - Marko, M.: Možnosti poznávania kriminálneho extrémizmu. Bratislava : Akadémia Polícajného zboru, 2016. ISBN 978-80-8054-685-4

PLAVNICKÁ, J. - ŠLOSÁR, D.: *Extrémistické postoje slovenskej spoločnosti voči cudzincom*. In: Tóthová, L. - Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8251-640-4

PILIAROVÁ, M. - LOVAŠOVÁ, S.: *Extrémizmus a jeho podoby*. In: Tóthová, L. - Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4

SMIEŠKO, I.: *Internet a trestné činy extrémizmu*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2017. ISBN 978-80-7380-691-0

ŠIŠKOVÁ, T a kol.: *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8

ŠTEFANČÍK, R.: *Teoretické východiská výskumu politického extrémizmu*. In: Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN: 978-80-263-0516-3

Názov: Názory žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu a ich pohľad na terorizmus

Autor: PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

Technická spolupráca: Bc. Tomáš Runa

Vydal: Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave

Rok: 2019

Počet kusov: 200